

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
I. KÖZVETLEN DEMOKRÁCIA – NÉPSZAVAZÁS	7
II. HELYI ÉS ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁSOK MAGYARORSZÁGON.....	21
Az 1921-es helyi népszavazás Sopron és környékének Magyarországhoz tartozásáról.....	21
Az 1989-es országos népszavazás Az ún. négyigenes népszavazás	25
Az 1990-es országos népszavazás A köztársasági elnök közvetlen választásáról	28
Az 1997-es országos népszavazás Magyarország NATO-csatlakozásáról.....	30
III. KORABELI NÉPSZAVAZÁSI DOKUMENTUMOK.....	35
IV. SZÓTÁR AZ ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁSHOZ.....	57
V. VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK	67
VI. A „VÁLASZTÁSI FÜZETEK” SOROZAT EDDIG MEGJELENT SZÁMAI	101

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó! Kedves Először Szavazó Választópolgár!

2003. április 12-én országos népszavazáson döntünk Magyarország csatlakozásáról az Európai Unióhoz. Ez a népszavazás lesz 1989 óta Magyarország történetének negyedik népszavazása. Vajon volt-e másfajta népszavazás is Magyarországon? Vajon miről szólt az előző négy népszavazás? És egyáltalán: mi a népszavazás?

Ezekre a kérdésekre ad választ ez a füzet.

Kiadványunk az először szavazók számára készült, de haszonnal forgathatja minden érdeklődő, újságírók és tanárok, szülők és nagyszülők egyaránt. E füzet nem könnyű olvasmány, de a demokráciát meg kell tanulni minden embernek, aki felelősséget érez az ország sorsáért.

A népszavazás alkalmával a választópolgárok közvetlenül döntenek az országgyűlés által feltett kérdésben: igen vagy nem. E füzet nem foglalkozik az EU-val, mert arról más kiadványokból, újságokból, televíziókból, rádiókból lehet tájékozódni. E füzet más tesz: bemutatja mi az a népszavazás intézménye. Miért van az, hogy néhány kérdésben nem a magyar Országgyűlés hozza meg a végső döntést, hanem maga a nép. Más országokban is előfordul ez? Erre is választ talál a tájékoztatóban.

Milyen nagyszerű és kivételes alkalom az Először Szavazó Választópolgár számára, hogy 18. életévét betöltve, először rögtön egy ÜGYDÖNTŐ NÉPSZAVAZÁSON vesz részt. Közvetlenül dönt egy kérdésben, az országgyűlési képviselők közbeiktatása nélkül.

A népszavazási részvétel minden választópolgár joga, de egyben erkölcsi kötelessége is. Aki távol marad, pótolhatatlan alkalomtól fosztja meg önmagát és a választópolgári közösséget. A szavazáson való részvétel az első lépés: utána jön a döntés: az IGEN vagy a NEM választása. Személyesen döntünk, nem mások döntenek helyettünk. Döntésünkkel – ezt a szavazás titkos volta miatt rajtunk kívül senki nem tudja – egy szavazatunkkal közvetlenül alakítjuk hazánk sorsát.

Nincs minden évben népszavazás Magyarországon. 2003. április 12-én népszavazás lesz. Ön is átélheti a döntés felelősségét, a választás terhét. Képviselőink az Országgyűlésben (mint a Kormányban a miniszterek) naponta, hetente döntenek fontos kérdésekben: ők is igent vagy nemet mondanak. A népszavazás alkalmával egy nagyon fontos kérdés eldöntésében átélhetjük ezt a közéleti felelősséget: közvetlenül gyakorolhatjuk az államhatalmat, kifejezhetjük a népakaratot.

E füzet abban segít, hogy az Először Szavazó Választópolgár tudatosan gyakorolhassa alkotmányos jogát a népszavazáson.

2003. március 2.

Dr. Tóth Zoltán
a Belügyminisztérium
közigazgatási államtitkára

I. KÖZVETLEN DEMOKRÁCIA – NÉPSZAVAZÁS

1. A képviseleti és a közvetlen demokrácia

A népképviselet és a közvetlen demokrácia a közhatalom gyakorlásának történetileg kialakult két alapformája. Modern kori megjelenésük és alkotmányos szabályozásuk a *népszuverenitás* (=népfelség) elvén alapul. A polgári demokráciákban a népszuverenitás a hatalom intézményes elrendezettségét, más szóval az alkotmányos berendezkedést igazoló, legitimáló (=elfogadottságot biztosító) elve. Az egyes országok alkotmányai ezt különböző formákban fejezik ki, pl. a hatalom forrása a nép, minden hatalom a néptől ered, vagy a magyar alkotmány szerint: "A Magyar Köztársaságban minden hatalom a népé, amely a népszuverenitást választott képviselői útján, valamint közvetlenül gyakorolja." [2§ (2) bekezdés]

A képviseleti és a közvetlen demokrácia alkotmányos szabálya azt jelenti, hogy az alkotmány keretei között mindkét hatalomgyakorlási formának van létjogosultsága, ezek nem alternatívái egymásnak, továbbá egyik hatalomgyakorlási forma sem azonosítható a népszuverenitással, illetve a népszuverenitásból folyó összes jog gyakorlásával. Tehát a közvetlen demokrácia intézményrendszere, — beleértve annak kiemelt fontosságú, legelterjedtebb intézményét: a népszavazást — nem alternatívája a választott képviselők útján történő hatalomgyakorlásnak. *A közvetlen és a képviseleti demokrácia között nincs ellentmondás*, és nem is lehet szembeállítani azokat: a képviselő-választás maga is egy közvetlen demokratikus forma, amely meghatározza a képviseleti szerv összetételét, és felhatalmazást ad a képviselőknek — egy ciklusra — a közügyekben való döntésre.

A parlamenti ciklus alatt a népszavazással hozott döntés úgy illeszkedik a döntési mechanizmusba, hogy az alkotmány felhatalmazása és szabályai szerint, az arra jogosítottak kezdeményezése alapján, egy vagy több konkrét — az Országgyűlés hatáskörébe tartozó — kérdésről a választópolgárok közvetlenül döntenek. A népszavazás eredményeként létrejött döntés (vagy vélemény) módosíthatja, kiegészítheti, vagy korrigálhatja a kormányzati-parlamenti döntéseket. Ugyanakkor a népszavazásnak a képviseleti döntéseket kiegészítő, korrigáló jellege feltételezi a képviseleti demokrácia folyamatos, legitim működését.

A közvetlen demokrácia tehát még ügydöntő népszavazás esetén sem azonos a népszuverenitással, illetve annak "tisztá formában" történő gyakorlásával, továbbá semmiképpen *sem jelenti a nép korlátlan hatalmát* bármely parlamenti hatáskörbe tartozó kérdés eldöntésére. A népszavazásból a jogszabály által kizárt tárgyak körén túl, az alkotmány szabályai — a hatalommegosztásra is tekintettel — garantálják, hogy a népszuverenitásból folyó jogok csak az alkotmányos berendezkedésnek megfelelő mértékben illessék meg a népszavazás jogosítottjait. Így válik a népszavazás az alkotmányos demokrácia egyik fontos eszközévé, olyan alkotmányos intézménnyé, amely a kormányzati hatalom hatékony kontrollját jelentheti.

A közvetlen demokrácia mélyen a történelmi múltban gyökerezik; ez a demokrácia, "ősformája", majd az ókori görög államok jellegzetes berendezkedése. A polgári forradalmak idején történő felbukkanása, illetve a francia forradalmi eszmerendszerben hatalomgyakorlási modellként való elfogadása nem előzmények nélküli. A közvetlen demokrácia modern kori történetének kezdetét a XVI-XVII. században kell keresnünk. Ebben az időszakban két egymással összefüggő, "világformáló" folyamat hatott a közvetlen demokratikus formák kialakulására. A *reformáció* alapeszméje a régi "tökéletes" állapotokhoz való visszatérés volt, és egyházszerkezeti elképzeléseiben az "igazi", az őskeresztényi egyházrend visszaállítását követelte. Ez pedig az egyház tagjainak az ügyekben való személyes közreműködését, a közvetlen demokráciát jelentette. A reformáció különböző irányzatai a nép közvetlen hatalomgyakorlásának az elvét eltérő mértékben tartották megvalósítandónak: gondoljunk csak Münzer radikális, Luther konzervatív irányzatára, vagy Kálvin egyházkerületi rendszerére. Kálvin egyházi alkotmányt dolgozott ki, amit a gyülekezetével megszavaztatott. Az egész eljárás – a szabálytervezet közzététele megvitatás céljából, majd minden egyes szakasz felolvasása, és a gyülekezet általi szavazásra bocsátása – mintegy őse volt az angolszász jogfelfogásban később meghonosodott népi alkotmányozási jognak.

Kálvin demokratikus egyházkerületi rendszere mind más államok egyházközösségeire, mind a világi hatalomgyakorlásra vonatkozó elképzelésekre hatással volt. Vallási, gazdasági kényszerből sokszor egész egyházközösségek települtek ki az európai államokból - főként angolok, hollandok, skótok - az *amerikai angol gyarmatokra*, ahol a kolóniák (=telepek, települések) demokratikus önkormányzataiban megvalósították demokratikus egyházszerkezési elveiket. A puritán (=egyszerű életmódú és szigorú erkölcsű) egyházi demokrácia elveinek az államszerkezetre való hatása a közvetlen demokratikus kolóniális intézményeken túl kimutatható az angol polgári forradalomban, valamint a nép alkotmányozó hatalmának - ma is alkalmazott - jogintézményében. A levellerek egyik vezére, Lilburne 1649-ben javasolta, hogy az alkotmánytörvény felett grófságonként tartsanak népszavazást. Ez is bizonyítja, hogy a referendum gondolata élt és hatott az angol forradalomban, majd pedig a függetlenségi harcban önállóvá vált amerikai államokban.

A közvetlen demokrácia eszméje *Rousseau* munkásságában teljesebbé válik, sőt elméletében kizárólagossá is válik. A Társadalmi Szerződés sokat idézett, híres mondatai a képviseleti rendszert kíméletlenül bírálják, és mint a törvényhozás szervét elutasítják. *Rousseau* felfogásában a képviseleti szerv nem léphet fel a főhatalomként. A közakarat legfőbb hatósága ugyan a törvényhozás, de minthogy az akarat nem képviselhető szerinte, törvény sem születik, ha a nép nem hagyja közvetlenül jóvá. A svájci születésű *Rousseau* jól ismerte szülőföldje közvetlen demokratikus hatalomgyakorlási formáit. Svájcban a népgyűlés (*Landesgemeinde*) a nép közvetlen törvényhozásának tradicionális intézménye. Itt a referendum és a népi kezdeményezés már a képviseleti rendszer korrigálásának, ellenőrzésének közvetlen demokratikus formái.

A közvetlen demokrácia lényege, hogy az állampolgárok személyesen vesznek részt a törvényhozásban, a közügyek eldöntésében. Közvetett vagy képviseleti demokrácia esetén a nép az általa választott képviselők révén alkotja a törvényeket, gyakorolja a közhatalmat. Ahogy a népszuverenitáson alapuló közvetlen demokrácia fogalma elválaszthatatlanul összekapcsolódott *Rousseau* nevével, ugyanúgy a képviseleti demokrácia intézményeinek, az intézményi garanciák megteremtésének fontossága *Montesquieu* munkásságával forrt egybe. A törvények szelleméről című munkájában kifejtette, hogy szabad államban a nép egészét illeti a törvényhozó hatalom. Szerinte

azonban a nagy államokban keresztülvihetetlen a közvetlen törvényhozás. Ezért amit a nép nem tud maga megtenni, azt az általa választott képviselői útján kell megtennie. A polgári fejlődés Montesquieu-t igazolta, a képviselet és a hatalommegosztás intézményi garanciája nélkülözhetetlenek, nem helyettesíthetők a közvetlen demokrácia formáival. Viszont a közvetlen demokrácia különféle eszközei (különösen a referendum és a népi kezdeményezés) kiegészíthetik, korrigálhatják a képviseleti szervek tevékenységét.

A legtöbb demokratikus országban a közvetlen demokrácia intézményeit komoly elővigyázatossággal és megfelelő korlátozásokkal vezették be. Ebben az óvatosságban közrejátszottak a hagyományos referendum ellenes érvek (gyengíti a képviseletet, a kormányzatot, veszélyezteti a kisebbségeket, alkalmatlan megegyezések kimunkálására, stb.) mellett a negatív történelmi (francia, német) tapasztalatok is. Ugyanis a népszavazás, a népi kezdeményezés vagy népi vétó korlátozza a parlament, illetve az önkormányzatok jogait, hatáskörét, ugyanakkor nem alkalmas arra, hogy helyettesítse a képviseleti szervek olyan döntéseit, amelyek összetettek, sokoldalú megfontolást igényelnek és így nem egyszerűsíthetők - a referendum esetén szokásos - **az igen vagy a nem választására.**

Ezért általában különös gondot fordítanak a népszavazások alapkérdései – a népszavazás tárgya (s az ebből a törvény szerint eleve kizárt kérdések), a népszavazással hozott döntés kötelező ereje és ennek korlátai – szabályozására. Ehhez képest az összes többi szabály bármilyen fontosnak tűnik is, technikai jellegű, bár sok esetben éppen ezek a szabályok tehetik túl könnyűvé, vagy éppen nagyon is bonyolulttá a népszavazás kezdeményezését, lebonyolítását. (ilyen további kérdések pl.: a kezdeményezők köre, száma, a támogató aláírásokra nyitva álló határidő, stb.)

A polgári államok alkotmányos fejlődése eddig azt mutatja, hogy a népszuverenitás gyakorlásának fő formája a képviseleti demokrácia intézményrendszere. Általában nincs hatásköri megosztás a parlamentek és a népszavazás között. Azonban a nép alkotmányozó hatalma, tehát az alkotmány népszavazás útján történő elfogadása több országban kötelezően korlátozza a törvényhozó szerv (a parlament) hatáskörét. A parlament hatásköri korlátozásának lehetnek egyéb, törvényen alapulón esetei, amikor kötelező referendumot tartani. A tárgyi, hatásköri korlátozáson kívül, tartalmilag korlátozza a képviseleti szervek hatalmát a népszavazás ún. kötőereje: a törvényes rendelkezések általában meghatározott ideig (egy-két év) kizárják a képviseleti szervek akaratának érvényesülését a népszavazással eldöntött kérdésekben.

A nyugati demokráciák példája - Svájcot az ismert okokból kivéve - azt bizonyítja, hogy a népszavazás kivételes intézmény maradt, legalábbis országos szinten. Ritka az olyan állam, ahol az elmúlt évtizedekben az országos népszavazások gyakorisága meghaladta az évtizedenkénti egy-két alkalmat. Ami pedig a népszavazások tárgyát illeti, két csoport dominál: egyrészt az alapvető alkotmányos kérdések (az államforma, az alkotmány elfogadása), másrészt azok a törvények, amelyek az állampolgárok mindennapi életét, életkörülményeit közvetlenül érintik (pl. atomerőművek építése, alkoholtilalom, válás stb.).

A parlamentarizmus klasszikus szabályai nehezen egyeztethetők össze a közvetlen demokrácia formáival. Bár a modern alkotmányok a népszuverenitás elvére alapozzák a hatalomgyakorlást, óvatosan bánnak azokkal az eszközökkel, amelyek a törvényhozásban vagy a döntések elfogadásában a nép (a választópolgárok) közvetlen részvételét biztosítják. A parlamentáris rendszerek XX. századi (különösen a 70-es

évektől felerősödött) dilemmája, hogy milyen mértékben engedjenek teret a közvetlen demokratikus formáknak, a népszavazásnak, népi kezdeményezésnek anélkül, hogy a képviseleti demokrácia értékeit, intézményrendszerének működését veszélyeztetnék, a "kiszámíthatatlan", hangulati elemekkel - olykor manipulációval vagy demagógiával (=népámítással) - átszótt eseti döntések által. Számos negatív történelmi példa ad érveket a népszavazás ellenzőinek, főként francia és német tapasztalatokra hivatkoznak: az államfői kezdeményezésű referendumok képviseletet kikapcsoló, manipulált vagy oktrojált (=ráerőszakolt) formáival kapcsolatban. Kétségtelen, hogy – a számos negatív történelmi példa mellett – a népszavazás korunkban pozitív funkciókat tölt be a parlamentáris rendszerekben fontos döntések eldöntésével: alkotmányok jóváhagyása, területi kérdések megoldása, az EU tagság kérdésének eldöntése, demokratikus rendszerváltozások eszköze stb. Az Európai Közösségekhez való csatlakozás kérdésében egyre elfogadottabbá vált a népszavazás: még olyan országban is, mint Nagy-Britannia, ahol sem előtte, sem azóta nem tartottak országos népszavazást, 1975-ben ezt a megoldást választották.

Két évszázaddal azután, hogy a francia forradalmi alkotmányozás folyamán a népszavazás (referendum) először nyert alkotmányos megfogalmazást, a XX. század utolsó évtizedében a kelet- és közép-európai országokban a népszavazás reneszánszát élte. 1989-től napjainkig a régió 19 országában összesen 74 referendumot tartottak. Felértékelődött a népszavazások legitimáló funkciója és a korábbi föderációkból (=szövetségi államokból) (Szovjet, Jugoszláv) kiszabaduló országok függetlenségük megerősítését, vagy új alkotmányaik elfogadását népszavazással hagyták jóvá.

Mindazonáltal a referendumok (népszavazás és más közvetlen demokratikus formák) minden politikai rendszerben különböző szabályok szerint működnek, különböző módon illeszkednek az adott rendszer meghatározó elemeihez. A magyar parlamentáris rendszer az alkotmánynak megfelelően a népképviselet útján történő hatalomgyakorlás elsődlegességének elvén alapul. A népszavazás - hasonlóan más parlamentáris államok alkotmányos berendezkedéséhez - az alkotmány keretei között a parlamenti hatalomgyakorlás kiegészítésére, annak befolyásolására szolgáló intézmény.

Jelentős különbség van az országos és a helyi népszavazás, népi kezdeményezés között. Országos népszavazásra normális körülmények között – mint láttuk – ritkán kerül sor. Viszont a települések, a községek és a városok sokkal alkalmasabb területei a közvetlen demokrácia megvalósításának. Ott érvényesülhetnek igazán a közvetlen demokráciában rejlő lehetőségek, ahol a helyi civil társadalom élhet az önkormányzás jogával. Különösen a kis településeken váltak gyakorivá a falugyűlésen történő döntések, amelyek a közvetlen demokrácia egy speciális formáját jelentik.

2. A népszavazás (referendum) funkciói, típusai

A közvetlen demokrácia formái, intézményei gazdagok és többféle funkciót töltenek be. A már említett *falugyűlés* a kis közösségek közvetlen döntési joggal felruházott intézménye. A *népi vétó* a jogszabályok hatályon kívül helyezésére szolgáló intézmény, amelyet a választópolgároknak a jogszabály eltörlésére irányuló negatív szavazata alapoz meg (Olaszországban alkalmazzák). A közvetlen demokrácia formái megjelennek a *közigazgatásban* és a *bíráskodásban* (ülnök) történő népi részvétel esetén is. Azonban kiváltképp fontos, és a törvényhozásban, illetve a jogalkotásban a

közvetlen demokrácia legelterjedtebb intézménye a *népszavazás* (referendum vagy plebiszcitum) valamint a *népi kezdeményezés* (iniciatíva).

A népszavazás, vagy referendum a közvetlen demokrácia és az állampolgári részvétel egyik alapvető intézménye, amely az országos és helyi közügyekkel kapcsolatos döntések meghozatalában érvényesül. Népi kezdeményezésnél (=iniciatívánál) az állampolgárok javaslatukkal, törvénykezdeményezésükkel a képviseleti szervhez fordulnak, tőle várják a döntést az általuk kezdeményezett kérdésben, míg referendum esetén az állampolgárok a kormányzati döntést megelőzően véleményt nyilvánítanak, vagy a döntésre jogosult képviseleti szerv hatáskörébe tartozó kérdésben maguk döntenek. Kivételes esetben a két intézmény összekapcsolódhat, pl. népi törvénykezdeményezésről népszavazással döntenek.

A népszavazás, mint a közvetlen demokrácia kitüntetett eszköze önmagában is több funkció betöltésére alkalmas az alkotmányos rendszerekben:

- A népszavazás egyik legfontosabb funkciója – amennyiben ezt az adott ország alkotmánya előírja – magának az *alkotmánynak* a népszavazás általi *megerősítése*. Ilyenkor az alkotmány-előkészítésre jogosult szerv (többnyire a parlament), elkészíti a végleges szöveget, és azt jóváhagyásra népszavazásra bocsátják. Az adott ország alkotmánya azt is előírhatja, hogy ne csak az új alkotmány elfogadásáról, hanem az alkotmány jelentősebb módosításáról vagy kiegészítéséről is népszavazás útján döntsenek. A népszavazás eredményeként az alkotmányt, illetve módosításait vagy elfogadják, vagy elvetik. Amennyiben a nem szavazatok vannak többségben, az új alkotmány elfogadása, vagy a tervezett módosítás elmarad. Ebben az esetben a népszavazás megakadályozza a változtatást, tehát konzervatív eszközként működik.
- A népszavazás funkciója, meghatározott feltételek mellett, a *kormányzat megerősítése*. Erre akkor kerülhet sor, ha a kormány saját hatáskörében dönthet a referendummal kapcsolatos előzetes kérdésekről, és akkor alkalmazza a népszavazást "mint taktikai fegyvert", ha az saját pozíciójának megerősítésére szolgál.
- Nemcsak a kormány, hanem az *államfő pozíciójának megerősítésére* is alkalmas a népszavazás, abban az esetben, ha az államfő a társadalmat erősen megosztó kérdésben, a nemzeti érdekre hivatkozva kezdeményez népszavazást. Szélsőséges esetben ez alkalmas eszköz lehet arra, hogy az államfő "átnyúljon" a parlament feje fölé, s így a parlamenttel szemben erősítse saját pozícióját.
- Van olyan ország, ahol a népszavazást mintegy "*döntőbíróként*" alkalmazzák a törvényhozás két házának vitájában. Ha egy törvénytervezetet az alsóház elfogad, a Szenátus viszont elutasít Írországból, akkor tíz napon belül a köztársasági elnök népszavazást kezdeményezhet, ha úgy ítéli meg, hogy a nemzet szempontjából a törvényjavaslat fontossága népszavazást tesz indokolttá.
- A népszavazás a *parlamenti kisebbség* eszközeként is funkcionálhat. Ha az alkotmány meghatározott számú képviselőt népszavazás kezdeményezésére jogosít, akkor a törvényhozásban kisebbségben lévőknek is lehetőségük nyílik a jogalkotás népszavazás útján történő befolyásolására.

- Végül a referendum közvetlen demokratikus eleme (a népi döntés), plasztikusan jelenik meg a választópolgárok által kezdeményezett népszavazásban. Sokan ezt tartják a népszavazás valódi, tiszta formájának. Ebben az esetben a nép kezdeményezi és el is dönti az adott kérdést. Az igazság kedvéért hozzá kell tenni, hogy a legtöbb esetben valamilyen társadalmi vagy civil szervezet, többnyire párt vagy pártok állnak a népi kezdeményezések mögött, ami plurális, többpártrendszerű országokban természetesnek számít.

Az egyes országokban a referendum szabályozása változatos formákat ölt, amelyeket az alábbi kritériumok alapján lehet rendszerezni:

- tárgya szerint a referendum lehet: alkotmányra, törvényre vagy önkormányzati rendeletre vonatkozó;
- időpontját tekintve lehet: preventív (=megelőző és program jellegű), amely megelőzi az állami aktust, a jövődő szabályozás számára elveket rögzít, amelytől nem lehet eltérni, vagy szukcesszív (=követő), amikor a referendum időrendben követi az állami aktust, hogy annak érvényességét megszüntesse vagy megerősítse;
- hatályát tekintve: konstitutív (=alkotó, hatályba léptető) referendum, amely érvényességet vagy hatályt ad egy normának, és abrogatív (=hatályon kívül helyező) jellegű, amely kizárólag valamely norma megsemmisítésére irányul anélkül, hogy egy másikkal helyettesítene;
- jogi alapját tekintve: *kötelező* a referendum, ha az alkotmány bizonyos norma megalkotásához kötelezővé teszi a referendumat, és lehet *fakultatív*, amikor a referendumat kérheti a választók bizonyos része, meghatározott számú tagállam vagy autonóm régió, parlamenti képviselők meghatározott számú csoportja, illetve az államfő, általában feltételekhez kötve;
- kötőereje szerint a népszavazás lehet *konzultatív*, amikor a választópolgárok előzetes véleménynyilvánítása nem kötelező a képviseleti szervre, vagy *ügydöntő* jellegű, ha a választóknak a népszavazásra bocsátott kérdésben hozott jóváhagyó vagy elvető döntése a képviseleti szervet kötelezi.

A referendumok jogi alapját, illetve a kezdeményezők körét tekintve a nyugat-európai országokban a népszavazások több típusba sorolhatók:

a) Az alkotmány által előírt népszavazás

A kötelező referendum tipikus formája az alkotmányos referendum, amikor az alkotmány megkívánja, hogy az általa meghatározott esetekben (főként alkotmánykiegészítés vagy -módosítás, illetve új alkotmány elfogadása esetén) népszavazás hagyja jóvá a képviseleti szerv döntését. (Pl. Dániában, Franciaországban, Írországban, Spanyolországban.)

b) A kormányzat által irányított népszavazás

A referendumnak (plebiszcitumnak) a XIX. században történő újjáéledése óta ez a legáltalánosabb, legelterjedtebb formája (Svájcot természetesen kivéve). Ebben az esetben a kormányzat, – amely általában egy vezető párt vagy pártkoalíció akaratának megfelelően működő törvényhozási többséget jelent – kizárólagos hatalommal rendelkezik annak eldöntésére, hogy tartsanak-e népszavazást, mi

legyen a tárgya, és milyen legyen a kérdés megszövegezése, mekkora arányú "igen" szavazat szükséges a javaslat elfogadásához, és hogy a népszavazás eredménye kötelező-e a kormányzatra nézve, vagy a referendum konzultatív, tanácsadó jellegű. Ily módon a referendummal kapcsolatos valamennyi előzetes döntés a kormányzat kezében van. Az így megtartott népszavazások általában pozitív eredménnyel zárulnak a kormányzat szempontjából, mert eleve a körülmények számbavétele alapján, a kormányzati pozíció erősítésére írják ki azokat. Ugyanakkor lehet kétélű fegyver is az ilyen referendum. Ritkán ugyan, de előfordul, hogy a népszavazás a kormányzat részére negatív eredménnyel zárul. Jellemző példa az 1969-es francia népszavazás eredménye és de Gaulle visszavonulása.

A kormányzat által irányított népszavazás többféle formát foglal magában:

- A törvényhozási referendum esetében a kormány ill. a parlament törvénytervezetet vagy törvényjavaslatot terjeszt az állampolgárok elé véleményezésre vagy jóváhagyásra. Ilyenek, pl. a fakultatív, nem kötelező törvényhozási referendum esetei a francia alkotmányban.
- Opció, vagyis szabad választás esetén a kormány több variációt terjeszt a választók elé, akik a különböző megoldások között választhatnak. Az alkotmányos rend kiépítésével kapcsolatban tartott 1945. októberi népszavazás ilyen volt Franciaországban.
- A *plebiszcitum* – amely elnevezésében a történelmi gyökerekre utal és a XIX. században tartott népszavazások általános terminológiája volt –, lényegében a referendummal megegyező fogalom. A "plébiscite" sokkal korábbi elnevezés, mint a referendum, i.e. a IV. sz.-ban Rómában a "plebs", a köznép szavazására vezethető vissza, majd 1793-tól ezt a terminológiát használták Franciaországban a "néppel való tanácskozássra", a nép megkérdezésére. Plebiszcitumnak nevezik az olyan népszavazást, ahol a választópolgárok a kormányzati rendszerváltozás javasolt formájáról, vagy már megtörtént változás jóváhagyásáról szavaznak. Általában személyhez kötött szavazást jelent, ahol az adott személy elfogadása dominál az előterjesztett aktusokkal szemben. Ilyenek voltak a de Gaulle-i népszavazások, de ide sorolhatók a negatív történelmi példák az államcsínyek legitimálására.

Eddig a referendumnak azokról az általánosan alkalmazott formáiról volt szó, amelyek nem kapcsolódnak össze a népi kezdeményezéssel, hanem az alkotmány előírása vagy a kormányzat döntése alapján kerülnek elrendelésre.

c) A választópolgárok kezdeményezésére indult népszavazás

A nyugat-európai országok közül csak Svájcban és korlátozott formában Olaszországban lehet választópolgári kezdeményezésre népszavazást tartani. A népszavazásnak ez a típusa lehetőséget ad az állampolgároknak – meghatározott feltételek mellett –, hogy saját kezdeményezésre beavatkozzanak a parlament által elfogadott törvény jóváhagyásába, vagy törvénykezdeményezéssel, alkotmánymódosítási javaslattal akár közvetlenül is népszavazáshoz folyamodjanak. Így működik a közvetlen demokrácia - jelentős különbségekkel, és államonként változó eljárásokkal - Svájcban (kantonális és szövetségi szinten), valamint az USA egyes nyugati államaiban. Az Egyesül Államokban országos (szövetségi) szinten sohasem tartottak népszavazást, viszont az egyes – főleg a

nyugati parton lévő – államokban rendszeresen, Svájcához hasonlóan alkalmazzák a közvetlen demokrácia intézményét.

A közvetlen demokrácia alkalmazásában a nyugat-európai országok közül Svájc mellett Olaszország ment el a legmesszebbre, ahol a népi vétót az alkotmány lehetővé teszi. A választók petíciós joggal rendelkeznek: a parlament által elfogadott és közzétett törvényekkel kapcsolatban referendumot kezdeményezhetnek. 500.000 aláírás vagy öt régió tanácsától eredő kezdeményezés szükséges a törvény elvetésére ill. hatályon kívül helyezésére irányuló referendum kiírásához. Ha az aláírásgyűjtésre megállapított határidő letelt, vagy az összegyűjtött aláírások száma nem elegendő, a törvény jóváhagyottnak minősül.

d) A népi kezdeményezés

A népi kezdeményezésnek, mint önálló intézménynek a referendumtól elválasztott szűkebb fogalma – ilyen értelemben használják általában a parlamentáris rendszerek – törvényhozási kezdeményezésre vonatkozik. Az állampolgárok meghatározott számú csoportja – a kormány, a parlament és más törvénykezdeményezésre jogosult szervek mellett – törvényt kezdeményezhet, amelyre törvényjavaslat, vagy arra való ösztönzés formájában kerülhet sor. Az eljárásnak (a kezdeményezés bejelentése, az indítvány tartalmi kellei, az aláírások hitelesítése, jogorvoslatok, stb.) részletesen kimunkált szabályai vannak, pl. az osztrák, az olasz, a spanyol közjogban. A népi kezdeményezés a törvényjavaslat parlament elé terjesztésére vonatkozik, a döntést nem népszavazás által, hanem a képviseleti szervben hozzák. Ez a tipikus formája a népi kezdeményezésnek a nyugat-európai országokban.

A népszavazás különböző formáinak áttekintése után néhány következtetés levonható:

- Vannak ugyan közös vonások az egyes országokban alkalmazott formák között, de ezek általános szabályok kimondását nem teszik lehetővé.
- A parlamentáris rendszerekben az alkotmányos referendum mellett a kormányzat által kezdeményezett referendum dominál.
- A népi kezdeményezés fő szabályként törvényhozási ügyekre vonatkozik, és nem kapcsolódik össze a referendummal.
- A kelet- és közép-európai országokban a rendszerváltozások után létrejött alkotmányok többnyire nagy teret szentelnek a népszavazás különböző formáinak szabályozására.

3. A magyar szabályozás

Az országos népszavazás 1997-1998. évi kodifikációjára (=törvénybe foglalására) számos – közjogi vitát kiváltó – népszavazási kezdeményezés elutasítása után került sor. Az országos népszavazás és népi kezdeményezés 1997-től a hatályos jogban több szinten szabályozott. A népszavazásra vonatkozó alapvető szabályokat az alkotmány, az anyagi normák további részét a népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998.

évi III. törvény tartalmazza, míg az eljárási normák a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvényben találhatóak.

Az alkotmány 1989-ben a népszavazás intézményének teljes körű szabályozását a parlamentre bízta, és a törvény elfogadásához a jelen levő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatát kívánta meg. Ezzel a parlament döntésétől tette függővé, hogy milyen körben enged teret a népszavazás útján történő hatalomgyakorlásnak. Ezt erősítette az az alkotmányos szabály is, amely az országos népszavazás elrendelését az Országgyűlés hatáskörébe utalta.

A népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló *1989. évi XVII. törvény* komoly koncepcionális gondokkal küzdött, amely egyrészt az intézmények "összemosódásában", a népszavazás és népi kezdeményezés különböző formáinak keveredésében nyilvánult meg. Másrészt a törvény olyan tágan és pontatlanul határozta meg a népszavazás és a népi kezdeményezés tárgyát, hogy a törvényszöveg alapján nem lehetett egyértelműen megállapítani, hogy az alkotmánnyal összeegyeztethető-e egy adott ügy népszavazásra bocsátása. A probléma gyökere a parlamentáris demokrácia intézményrendszere és a közvetlen demokrácia rendkívül széles körben alkalmazott eszközrendszere közötti ellentmondásban rejlik. Az 1989-es magyar népszavazási törvény szabályozási módja szokatlanul liberális volt, túlmutatott valamennyi nyugat-európai parlamentáris rendszer referendumra vonatkozó rendelkezésein.

Ezzel magyarázható, hogy a törvény betűje szerint elegendő volt vagy lett volna – bármilyen hosszú időn keresztül gyűjtött – 100.000 hiteles aláírás ahhoz, hogy szűk körű kivételt nem számítva az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésekben népszavazás döntsön. S mivel ilyenkor a népszavazás az állampolgárok kezdeményezésére indul, lényegében a két intézmény, a népszavazás és a népi kezdeményezés összekapcsolódik, s elvileg korlátlaná tágítja a közvetlen demokrácia alkalmazását.

Mindezek alapján – az 1997-es alkotmánymódosítás, illetve az Alkotmánybíróságnak az 1989-es népszavazási törvényt megsemmisítő határozata után – elodázhatatlanná vált az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló új törvény elfogadása. Az *1998. évi III. törvény* többéves mulasztás után, jogalkotási "szükséghelyzetben" került elfogadásra. A törvény mind tartalmában, mind szerkezetében magán viseli megalkotásának előzményeit. A népszavazás intézményének meghatározó anyagi jogi szabályait az alkotmány tartalmazza, ezek nem kaptak helyet a népszavazási törvényben. Az eljárási kérdéseket, a népszavazás lebonyolítását, a jogorvoslatot pedig jórészt a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény szabályozza. Így az 1998. évi III. törvény – részleges anyagi és eljárási normáival – torzó maradt, és csak az alkotmánnyal, valamint a választási eljárási törvénnyel együtt alkalmazható.

Az országos népszavazásra és népi kezdeményezésre vonatkozó alapvető rendelkezések alkotmányos szintre emelése jelentősen módosította a népszavazás és a parlamenti hatalomgyakorlás egymáshoz való viszonyát. Bár lényegbevágó koncepcionális változás nem történt (az alkotmányos szabályok követik a korábbi népszavazási törvény logikáját), mégis a népszavazás szerepének új, alkotmányos értelmezésére ad lehetőséget az a rendelkezés, hogy 200.000 választópolgár kezdeményezésére az Országgyűlés köteles elrendelni az ügydöntő népszavazást (kötelező népszavazás). Az Alkotmánybíróság több korábbi határozatában kifejtette, hogy a népszuverenitás gyakorlásában az Országgyűlés elsőbbséget élvez a népszavazással szemben. Az

általános elv az Országgyűlés által történő hatalomgyakorlás, ehhez képest a népszavazással való döntés kivételes. De ha van népszavazás, az erősebb a parlamenti törvényhozásnál. A népszavazást érintő 1997-es alkotmánymódosítás után az Alkotmánybíróság, korábbi határozataiból kiindulva, arra a megállapításra jutott, hogy "a közvetlen hatalomgyakorlás ugyan a népszuverenitás gyakorlásának kivételes formája, de kivételes megvalósulása eseteiben a képviseleti hatalomgyakorlás fölött áll: az Országgyűlés végrehajtói szerepbe kerül" [52/1997. (X.14.) AB határozat].

Az alkotmány a kötelezően elrendelendő népszavazásnak a fent idézett, egyetlen formáját nevesíti: minden esetben, ha legalább 200.000 választópolgár kezdeményezése a törvényes feltételeknek megfelel, az Országgyűlésnek 15 napon belül el kell rendelnie, a köztársasági elnöknek újabb 15 napon belül ki kell tűznie az ügydöntő népszavazást. *Az eredményes népszavazás kritériuma, hogy az érvényesen szavazó választópolgárok több mint fele, de legalább az összes választópolgár több mint egynegyede a feltett kérdésre azonos választ adjon.*

A fakultatív referendum szabályai enyhébbek. A köztársasági elnök, a Kormány, az országgyűlési képviselők egyharmada vagy 100.000 választópolgár kezdeményezésére az Országgyűlés mérlegelés alapján népszavazást rendelhet el. Népszavazást döntéshozatal vagy véleménynyilvánítás céljából lehet tartani. A véleménynyilvánító népszavazás nem köti jogilag az Országgyűlést, de mindenképpen befolyásolja döntése tartalmát a választópolgárok azonosuló vagy elutasító véleménye. Mint láttuk, a kötelező népszavazás csak ügydöntő lehet, a fakultatív népszavazás — az Országgyűlés döntésétől függően — mindkét formában megvalósulhat. Kivételt képez az Országgyűlés által már elfogadott, de a köztársasági elnök által még alá nem írt törvény megerősítésére elrendelt népszavazás, amely értelemszerűen ügydöntő. Ilyen esetben a törvény aláírásának feltétele, hogy a népszavazás megerősítse. Fakultatív népszavazás esetén az Országgyűlésnek 30 napon belül kell döntenie, hogy helyt ad-e a kezdeményezésnek.

Az Országgyűlés népszavazást elrendelő határozatában fel kell tüntetni a népszavazás ügydöntő vagy véleménynyilvánító jellegét, a népszavazásra bocsátott konkrét kérdést, továbbá rendelkezni kell a népszavazás költségvetéséről.

Az alkotmány alapján országos népszavazás és népi kezdeményezés tárgya az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdés lehet. A korábbi szabályokhoz képest bővült a tiltott tárgyak köre, az alkotmány taxatív (=tétel és részletes) felsorolást ad azokról a kérdésekről, amelyekről nem lehet országos népszavazást tartani. Ez a lista részletesebb a szokásosnál, és az európai standardhoz viszonyítva több olyan tárgyat tartalmaz, amely máshol nem fordul elő, magyar tapasztalatokon alapul (például az Országgyűlés feloszlása). Tipikusan a *tiltott tárgyak* közé tartoznak: a költségvetéssel, az adókkal, illetékekkel, vámokkal kapcsolatos kérdések, a hatályos nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségek, az Országgyűlés hatáskörébe tartozó személyi és szervezetalakítási kérdések. Ezekon kívül nem bocsátható népszavazásra az Országgyűlés feloszlása, a kormányprogram, a népszavazás alkotmányos rendelkezései, a hadiállapot kinyilvánítása, a rendkívüli jogrend bevezetése, a fegyveres erők alkalmazása, a helyi önkormányzati képviselő testületek feloszlása, a közkegyelem gyakorlása.

A népszavazás törvényes feltételei szigorúbbá váltak, és precízebb szabályozást nyertek a kezdeményezésre, a kérdések hitelesítésére, a népszavazás elrendelésére, kitűzésére és

a jogorvoslatra vonatkozó rendelkezések. Országos népszavazásra irányuló állampolgári kezdeményezés esetén négy hónapig lehet aláírást gyűjteni. Fontos garanciális szabály, hogy az aláírásgyűjtő ívek mintapéldányát – hitelesítés céljából – az *aláírásgyűjtés* megkezdése előtt be kell nyújtani az Országos Választási Bizottsághoz (OVB). A továbbiakban csak a hitelesített példánnyal megegyező íveken lehet aláírást gyűjteni. A kezdeményezést 4 hónapon belül egyszer lehet benyújtani az OVB elnökéhez. Az Országos Választási Bizottság kulcsszerepet játszik az országos népszavazás és a népi kezdeményezés törvényességének biztosításában, a törvényes feltételek vizsgálatában, meglétük vagy hiányuk megállapításában. Az OVB hitelesíti mind a kötelező, mind a fakultatív népszavazásra irányuló konkrét kérdéseket, gondoskodik a határidőn belül érkezett állampolgári kezdeményezés aláírásainak ellenőrzéséről, ezekről az OVB elnöke haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét. Az OVB és az Országgyűlés népszavazással kapcsolatos döntései ellen az Alkotmánybírósághoz lehet kifogást benyújtani.

Az országos népszavazás *elrendelése* változatlanul az Országgyűlés hatáskörébe tartozik, viszont új rendelkezés, hogy a népszavazás időpontját a köztársasági elnök tűzi ki, a tájékoztatást követő 15 napon belül. A népszavazási törvény 16.§-a jelentősen behatárolja a köztársasági elnök mozgásterét. A népszavazást, az elrendelését követő 90 napon belüli időpontra úgy kell *kitűzni*, hogy az ne essen a törvényben meghatározott napokra. A korábbi bizonytalanságot megszüntetve a törvény kimondja, hogy nem lehet népszavazást tartani az országgyűlési, illetve a helyi önkormányzati képviselők általános választásának napján, valamint a választásokat megelőző és követő 41 napon belül.

Az országos népi kezdeményezés arra irányul, hogy az Országgyűlés tűzze napirendjére a kezdeményezésben megfogalmazott kérdést. Népi kezdeményezést legalább 50.000 választópolgár nyújthat be az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésben. Aláírásokat két hónapig lehet gyűjteni, és a népi kezdeményezést az aláírásgyűjtő ív hitelesítését követően egyszer lehet benyújtani az Országos Választási Bizottság elnökéhez. A pótlólag benyújtott aláírások érvénytelenek. Az Országgyűlés a kezdeményezést köteles napirendre tűzni és megtárgyalni. Számos eredménytelen népi kezdeményezés után garanciális jelentőséggel bír az új rendelkezés, hogy a népi kezdeményezésről három hónapon belül dönteni kell.

Magyarországon a két népszavazási törvény alapján eddig háromszor tartottak népszavazást. Az országos népszavazások három parlamenti ciklust átfogó története – a szabályozással is összefüggésben – több szakaszra osztható:

a) 1989-1990

- az első *népszavazási törvény* elfogadása,
- két népszavazás: *1989-ben érvényes* és eredményes népszavazás az ún. "négyigenes", *1990-ben érvénytelen népszavazás* a köztársasági elnök közvetlen választásáról;

b) 1990-1997

- a népszavazási törvény nem áll összhangban az alkotmánnyal, az Alkotmánybíróság mulasztásos alkotmánysértést állapít meg,

- négy sikertelen népszavazási kezdeményezés: 1992-ben a parlament feloszlatásáról, 1994-ben az „Expo 1996”-ról, 1995-ben a köztársasági elnök közvetlen választásáról, három további kérdéssel, valamint az NATO tagságról;
- c) 1997-1998
- népszavazási kodifikáció,
 - egy véleménynyilvánító népszavazás a NATO tagságról, három sikertelen népszavazási kezdeményezés 1997-ben: a termőföld tulajdonszerzésével kapcsolatban egyidejűleg állampolgári kezdeményezés, illetve a Kormány kezdeményezése, valamint a halálbüntetés visszaállítása érdekében benyújtott kezdeményezés;
- d) 1998-2002
- *a népszavazás előzetes kontrollja* az Országos Választási Bizottság, illetve jogorvoslat címén az Alkotmánybíróság hatáskörébe kerül;
 - *kilenc sikertelen népszavazási kezdeményezés*: 1998-ban a Dunán vízlépcső építéséről, majd a pártingatlanok visszaállamosításáról és a pártok költségvetési támogatásának megszüntetéséről, 1999-ben újra a köztársasági elnök közvetlen választásáról, majd Magyarország államformájának királyságra történő változtatásáról, 2000-ben nukleáris fegyver telepítésének tilalmáról Magyarországon, 2001-ben négykérdéses népszavazási kezdeményezés: Munka Törvénykönyv módosításáról, a sorkatonai szolgálat megszüntetéséről, a nyugdíjmelés módjának meghatározásáról, egy idegen nyelvből középfokú nyelvtudás térítésmentes biztosításáról.

A három megtartott népszavazás mellett igen jelentős az eredménytelen népszavazási kezdeményezések száma. Ez összefügg a korrekt szabályozás hiányával, illetve esetenként a megfelelő számú hiteles aláírás összegyűjtésének sikertelenségével. E népszavazási kezdeményezések többségéhez alkotmánybírósági döntések kapcsolódnak, amelyek alkotmányértelmezésre, illetve az elutasított kezdeményezésekre vonatkoznak. Az Alkotmánybíróság a kezdetektől fogva jelentősen alakította a népszavazás intézményét, s alakítja ma is. Az alkotmányértelmezési indítványok – amelyek arra irányultak, hogy egy-egy kérdésben elrendelhető-e népszavazás – alkalmat adtak az Alkotmánybíróságnak nagy elvi kérdések eldöntésére, például a közvetlen és a képviseleti demokrácia elhatárolása, az alkotmány népszavazással történő módosításának kérdése, stb.

1997 a magyar népszavazások történetébe jelentős dátumaként vonult be: alkotmányos szintre emelkedtek a népszavazás alapvető szabályai, az Alkotmánybíróság elsőbbséget adott a választópolgárok kezdeményezésére kötelezően elrendelendő népszavazásnak minden más kezdeményezéssel szemben, s végül nem csak az elutasított kezdeményezések száma nőtt, hanem 1997. november 16-án Magyarország *NATO-csatlakozásáról véleménynyilvánító népszavazást tartottak*. A népszavazáson a választópolgárok 49,24 %-a vett részt, és az érvényes igen szavazatok aránya 85,33% volt. Meg kell jegyezni, ezt a népszavazást a Kormány kezdeményezte és lényegében a parlamenti pártok konszenzusán alapult, ugyanakkor néhány parlamenten kívüli párt (pl.

a Munkáspárt, amely két évvel korábban már kezdeményezett népszavazást ugyanerről a kérdésről) erősen ellenezte.

A népszavazási kodifikációt "kiteljesítő" 1998. évi III. törvény szerint *az előzetes kontroll jogorvoslati fóruma az Alkotmánybíróság lett.* Így az Országos Választási Bizottságnak a népszavazással kapcsolatos – főként a konkrét kérdés hitelesítésére vonatkozó – döntései elleni kifogások az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartoznak. A törvény elfogadása óta szigorú alkotmányos kontroll érvényesül, ami azt a képet vetíti előre, hogy a sok sikertelen népszavazási kezdeményezés után, a népszavazás intézménye a magyar jogban alkotmányos keretek között működő, a népakarat közvetlen kifejezésének hatékony eszközévé válik.

II. HELYI ÉS ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁSOK MAGYARORSZÁGON

Az 1921-es helyi népszavazás Sopron és környékének Magyarországhoz tartozásáról

Előzmények

Az első világháború végén, 1918. november 17-én az osztrák államtanács bejelentette igényét Nyugat-Magyarországra. Az 1919. szeptember 10-i Saint German-i béke Ausztriának ítélte Moson, Sopron, Zala és Vas vármegyék nyugati sávját, az ún. Burgenlandnak nevezett területet, azzal az indoklással, hogy ne valósulhasson meg a tervezett csehszlovák-délszláv korridor (folyosó).

Az ezt követő trianoni béke a döntést újból megerősítette. A békediktátum Magyarország lakosságát elkeserítette, Ausztria területi követelései pedig felháborította. A magyar katonaság ennek ellenére megkezdte Burgenland kiürítését. A terület nagyobb részének – úgynevezett „A” zóna – elhagyása augusztus 27-ére befejeződött. Az úgynevezett „B” zóna átadását viszont, amelyhez Sopron és környéke is tartozott, a magyar kormány megtagadta.

A magyar kormány és az átadásra szánt területek lakossága több szálon is fegyveres ellenállást kezdeményezett, majd indított, miután Ausztria mindenfajta békés megállapodást elutasított, beleértve a mai Burgenland kettéosztását is. Önkénteseket toboroztak, és röplapokon hirdették: „*Sopron a soproniaké.*”

Augusztus 28-án Ágfalvánál zajlott le az első összecsapás a történelmi határt több helyen is átlépő osztrák csendőralakulatokkal, ahol a magyar erők visszavetették az osztrákokat. Ezzel vette kezdetét a másfél hónapig tartó nyugat-magyarországi fegyveres felkelés, amely elvezetett a soproni népszavazáshoz.

1921. szeptember 7-i csatában az osztrák megszálló erők terve az volt, hogy csatlakozásra bírják Sopront. El akarták foglalni a kutakat, hogy így kényszerítsék a várost megadásra. A magyar felkelők azonban megelőzték az osztrákokat, és az ellenség ekkor, a második ágfalvi csatában szenvedte el legsúlyosabb vereségét. Az osztrák erők ezután a történelmi határra vonták vissza csapataikat. Tulajdonképpen ennek az ütközetnek köszönhető, hogy Sopron és környéke később népszavazással dönthetett hovatartozásáról.

Az antanthatalmak, úgy tűnt, hajlottak volna arra, hogy Sopron és környéke Magyarországé maradjon. A térség nagyobb részének átadásához azonban ragaszkodtak. Bethlen István, magyar miniszterelnök arra törekedett, hogy a felkelőket eszközként használva, vagyis Ausztriára és a nagyhatalmakra egyaránt nyomást gyakorolva tárgyalóasztalhoz ültesse az osztrák kormányt, és így kényszerítsen ki egy kompromisszumos megoldást. Bethlen taktikája sikeresnek bizonyult. Elfogadva Olaszország közvetítői ajánlatát, a nagyhatalmak október 11-13-ára békéltető tárgyalásra hívták mindkét felet Velencébe.

1921. október 11-e és 13-a között Velencében Sopron és környéke sorsáról tehát az olasz diplomaták döntöttek, a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképpen az osztrák megszálló erők pedig mindenütt a történelmi határra vonultak vissza, és várták a fejleményeket.

A magyar delegáció a velencei tanácskozáson azonnal népszavazást kért Sopronra és környékére, az osztrák fél azonban ellenállt. Nem törődtek azzal, hogy a Sopron környéki lakosság mit akar, hanem ragaszkodtak a Saint German-i és trianoni békediktátum pontjaihoz. Olyan hosszan érveltek azonban álláspontjuk mellett, hogy az olaszok, elveszítve türelmüket, elfogadták a magyar területi kérést. További viták után a magyar kormány vállalta Olaszország felé, hogy leszereli a felkelőket, Ausztria pedig beleegyezett, hogy 8 nappal a terület kiürítése után népszavazás döntsön Sopron és környéke sorsáról, illetve a határkérdésben aláveti magát a Nagykövetek Tanácsának. Nem várt problémák merültek azonban fel: a szabadcsapatok, pontosabban Prónay Pál és alakulata nem engedelmeskedtek a kormány utasításainak. Csak október 31-én, Horthy Miklós kormányzó parancsára hátráltak meg, aki a hadsereg bevetését is kilátásba helyezte ellenük. További nehézségek is akadtak: IV. Károly király második visszatérési kísérlete miatt (október 21-23.) – aki az október 23-ai budaörsi csatában vereséget szenvedett -, a népszavazás dátuma kitolódott 1921. december 14-16-ára.

A velencei egyezményt azért is nagyon fontos eseménynek kell tekinteni, mert a trianoni békeszerződés által megcsonkított Magyarországnak ez volt az első diplomáciai sikere.

A népszavazás

1921. december 8-án Felső-Sziléziából antant rendfenntartó erők érkeztek Sopronba, hogy a velencei szerződés értelmében népszavazás döntsön a város és szűkebb környéke sorsáról

November 23-án látott napvilágot az ún. Népszavazási Szabályzat. Ez – többek között – leszögezte, hogy a népszavazás először Sopronban történik meg, majd a következő 8 falu szavazhat hovatartozásáról: Fertőrákos, Balf, Kópháza, Fertőboz, Nagycenk, Harka, Bánfalva és Ágfalva. A két szavazás részeredménye együtt adja majd a szavazás végeredményét. A szabályzat értelmében azok a férfiak és nők szavazhattak, akik 1921. január 1-én betöltötték 20. életévüket, a népszavazási területen születtek, ott községi illetőséggel bírtak, vagy 1919. január 1. előtt a kérdéses területen állandó lakóhellyel rendelkeztek, illetve akik 1921. január 1. óta a területen állandó lakóhellyel bírtak. Felállították az ún. Népszavazási Központi Bizottságot, a várost szavazóközrözetekre osztották és 8 népszavazási bizottságot állítottak fel.

A szabályzat kimondta továbbá, hogy a szavazás titkos lesz (lásd később) és egyúttal megtiltotta az osztrák és magyar propaganda-tevékenységet. Ez utóbbit azonban nem tartották be: magyar, német és horvát röplapok "feleseltek" egymással. A szavazásra jogosult polgárok nevét lajstromokba vették. A névjegyzékeket az osztrák népszavazási bizottságok december 5-e és 7-e között kapták kézhez. Sor került ekkor a kimaradtak felvételére és a jogtalanul felvettek törlésére is.

A magyar helyőrség december 12-én kivonult a városból, Ivaldi olasz ezredes pedig a választói névjegyzékekkel kapcsolatos reklamációkat befejezettnek nyilvánította. A városban azonban felügyelni kellett a rendet, mert féltő volt, hogy osztrák erők betörnek a népszavazási területre, ha az eredmény számukra kedvezőtlen lesz.

Problémát okozott azonban a jegyzékek átvizsgálása és a reklamációk is. Az osztrák fél ki akarta tolni a népszavazás dátumát december 18-ára, és ezzel egyetértett a Nagykövetek Tanácsa is. Az ún. Szövetségek Tábournoki Bizottság azonban, élve hatáskörével, önálló döntést hozott: Sopronban december 14-én, Brennbergbányán 15-én, a környező falvakban pedig 16-án tartják a szavazást.

Voksolni reggel 8 órától délután 6 óráig lehetett. Aki Magyarországra szavazott, az a következőképpen járt el: a bizottság helyiségében átadta november 25-i keltezésű szavazóigazolványát, az elnöktől pedig átvett egy kék színű (magyar) és egy sárga (osztrák) szavazócédulát, illetve egy borítékot. A fülkében kettétépte a sárga cédulát, és azt, illetve a Magyarországot jelképező egyben hagyott kék cédulát beletette egy borítékba. A borítékot a bizottság mellé beosztott antant-tiszt dobta bele az urnába – mindenki szeme láttára. A népszavazás tehát titkos volt.

A végeredményt december 17-én hirdették ki, a soproni lapok pedig rendkívüli kiadásban adták tudtul, hogy „... magyarok maradtunk”.

Magyarországra 15 304 fő, Ausztriára 8 227 fő szavazott. 502 szavazat volt érvénytelen. A részvételi arány mindenütt igen magas, Sopronban 90 % feletti volt. Sopron lakosságának 72, 8 %-a, a Sopron környéki lakosoknak azonban ennél sokkal kisebb hányada nyilatkozott a Magyarországhoz való tartozás mellett. Az együttes eredmény azonban 65 %-os többséget jelentett Magyarország javára.¹

A magyar közigazgatási szervek különböző manipulációira hivatkozva – pl. halott személyek felvételére a névjegyzékbe – Ausztria megpróbálta a népszavazás eredményét érvényteleníteni. Bár e vádak egy része igaz volt, a budapesti antantképviselők és a soproni tábornoki misszió jelentései alapján a Nagykövetek Tanácsa elutasította az osztrák kérést. A Magyarország javára mutakozó 15 %-os többlet ugyanis olyan jelentős volt, hogy apró „stiklikkel” ezt semmiképpen nem lehetett elérni.

A Burgenland néven Ausztriához csatolt terület nagysága ezzel 4300 négyzetkilométerről 4020 négyzetkilométerre, lakóinak száma pedig 351 ezerről 294 ezerre csökkent. E közel 300 ezer fő 75 %-a német, 15 %-a horvát anyanyelvű volt. Egy 1923-as osztrák népszámlálás adatai szerint a burgenlandi magyarok száma 15 ezer (5 %) volt.²

1922. január 1-én zajlott le a város hivatalos átadási ünnepe. A nemzetgyűlés Sopron (törvényhatósági joggal is felruházott) városnak a magyar hazához való tántoríthatatlan ragaszkodásáért a megtisztelő **CIVITAS FIDELISSIMA (a leghűségesebb város)**

¹ Forrás: Romsics Ignác: A trianoni békeszerződés, OSIRIS, 2001, 225. o.

² Forrás: Romsics Ignác: i.m.

címet adományozta, mellyel – szalagdísz formájában – a város barokk címerét is felékesítette.

A diadalmas, a magyar történelem első népszavazása túlmutatott helyi jelentőségén. Arra volt jó példa, hogy miként lehetett és kellett volna máskor is eljárni a magyar és más európai határok igazságos és kölcsönösen elfogadhatóbb kijelölésében.³

³ Ifj. Sarkady Sándor: A Nyugat-magyarországi felkelés és a soproni népszavazás című tanulmánya alapján.

Az 1989-es országos népszavazás Az ún. négyigenes népszavazás

A népszavazás

Az 1989. június 1-én elfogadott népszavazási törvény átfogó módon szabályozta a népszavazás kérdését. A népszavazásra bocsátandó kérdés megfogalmazására a kezdeményezők tettek javaslatot, annak törvényességét pedig az Országgyűlés bírálhatta felül.

A magyar jogtörténet első országos népszavazását 1989. október 31-én írta ki az Országgyűlés, az Ellenzéki Kerekasztal négy pártja (SZDSZ, Fidesz, FKGP, MSZDP) korábbi kezdeményezésére. Négy kérdésben kellett dönteni, melyek mindegyike megfelelt az egyértelműségi követelményeknek.

E négy párt nem fogadta el az első szabad parlamenti választásokat megelőző köztársasági elnök-választást (időpont), ami a Nemzeti Kerekasztal megállapodása szerint közvetlen elnök-választást jelentett volna (választási mód). A másik három kérdésről megállapíthatjuk, hogy ezek már lezárt ügyek lettek a népszavazás időpontjára.⁴ (A parlament addig tudomásul vette, hogy a Minisztertanács a munkásörtség azonnali, jogutód nélküli megszüntetése mellett döntött, elfogadta az MSZMP vagyongáról szóló 158 oldalas pénzügyminisztériumi jelentést, illetve azt, hogy a pártok nem működhetnek munkahelyeken.). A népszavazás időpontjában tehát a kérdések közül a legnagyobb jelentősége az elsőnek volt: *„Csak az országgyűlési választások után kerüljön sor a köztársasági elnök megválasztására?”*.

A népszavazáshoz szükséges 100 000 aláírás október közepére összejött. (Ekkor még – a mai szabályozással ellentétben - 100 ezer szavazatot kellett összegyűjteni.) Az összesen 204 152 aláírás közül végül 114 470 bizonyult hitelesnek.⁵

A szavazás eredménye

Az Országgyűlés 41/1989. (XII.27.) OGY határozatában, az Országos Választási Bizottságnak az Országgyűlés elnökéhez eljuttatott tájékoztatója alapján megállapította a népszavazás eredményét.

⁴ A kérdések pontos felsorolását lsd. később A szavazás eredménye c. részben.

⁵ Forrás: Babus Endre: Népszavazás – 1989, In.: Magyarország politikai évkönyve 1990, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 209-215. o.

Eszerint az országos népszavazás – a szavazásra feltett mind a négy kérdésben érvényes és eredményes volt. A szavazáson a 7 824 775 választásra jogosult állampolgár 58, 03 %-a, azaz 4 541 077 állampolgár vett részt.

A számszerű eredmény kérdésenként a következő volt:

1. „Csak az országgyűlési választások után kerüljön-e sor a köztársasági elnök megválasztására?” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya: 3, 11 %,
- az érvényes 4 297 751 szavazatból az IGEN szavazatok száma: 2 151 926 (50, 07%), a NEM szavazatok száma 2 145 825 (49, 93%) volt.

A kérdésre tehát az érvényesen szavazók többsége IGEN választ adott. A különbség 0, 14 % volt, vagyis 6101 szavazat billentette az IGEN javára a mérleget, s ezzel eldőlt, hogy az első szabad parlamenti választás előtt (időpont) biztosan nem lesz közvetlen („népszavazásos”) köztársasági elnökválasztás (választási mód) Magyarországon. Ennek megfelelően az Országgyűlés a köztársasági elnök választásának kitűzéséről és a választási eljárás kérdéseiről szóló 26/1989. (XI. 10.) OGY határozatát visszavonta, a köztársasági elnök választására az országgyűlési képviselők választásáig nem került sor.

2. „Kivonuljanak-e a pártszervek a munkahelyekről?” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya 2, 94 %,
- az érvényes 4 310 999 szavazatból az IGEN szavazatok száma 4 101 958 (95, 15%), a NEM szavazatok száma 209 041 (4, 85%) volt.

A kérdésre tehát az érvényesen szavazók többsége IGEN választ adott. Az eredmény megerősítette a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló XXXIII. törvénynek a pártok munkahelyi létrehozására és működésére vonatkozó tilalmát.

3. „Elszámoljon-e az MSZMP a tulajdonában, vagy kezelésében lévő vagyonról?” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya 2, 89 %,
- az érvényes 4 314 550 szavazatból az IGEN szavazatok száma 4 114 994 (95, 37%), a NEM szavazatok száma 199 556 (4, 63%) volt.

A kérdésre tehát az érvényesen szavazók többsége IGEN választ adott. Ezen eredmény alapján az Országgyűlés felkérte az Állami Számvevőszéket, hogy 1993. január 31-ig részleteiben vizsgálja meg az MSZP-nek (mint az MSZMP jogutódjának) a bejegyzési kérelmével egyidejűleg a bírósághoz benyújtott vagyonmérlegét, és erről az Országgyűlést tájékoztassa.

4. „*Feloszlassák-e a Munkásőrséget?*” kérdésre adott válaszok közül

- az érvénytelen szavazatok aránya 3, 26%,
- az érvényes 4 285 604 szavazatból az IGEN szavazatok száma 4 068 420 (94, 94%), a NEM szavazatok száma 217 184 (5, 07%) volt.

Tehát erre a kérdésre is IGEN választ adott az érvényesen szavazók többsége. Ez az eredmény megerősítette a Munkásőrség megszüntetéséről szóló 1989. évi XXX. törvényt.

Az 1990-es országos népszavazás A köztársasági elnök közvetlen választásáról

A népszavazás

A magyar történelem második országos népszavazását az egyik akkori ellenzéki párt, az MSZP kezdeményezte 1990 májusában abból a célból, hogy elérje a köztársasági elnök közvetlen, vagyis nép általi (népszavazással történő) választását. Az 1990. évi XL. törvény ugyanis a köztársasági elnök parlament általi választását rendelte el, ez ellen tiltakoztak a kezdeményezők.

Az Országgyűlés 1990. július 29-ére tűzte ki a népszavazást. A kérdés egyértelműen volt megfogalmazva („*Kívánja-e Ön, hogy a köztársasági elnököt közvetlen módon válasszák meg?*”), semmilyen befolyásoló elemet nem lehetett benne felfedezni.

1990. június 25-én az OVB hitelesítette az összegyűjtött, népszavazást kezdeményező aláírásokat, és elfogadta az Állami Népszégyilvántartó Hivatal jelentését, miszerint a 199 ezer aláírásból 160 ezer hitelesíthető. Aki IGEN-nel szavaz, elutasítja, aki pedig NEM-mel szavaz, az megerősíti az Országgyűlésnek ebben a kérdésben már meghozott döntését, amely szerint a köztársasági elnököt Magyarországon az Országgyűlés választja.

Az előzetes közvélemény-kutatások alapján a választópolgárok 45 %-ának részvételét lehetett várni a népszavazáson, ennek ellenére csak 13, 91 %-os volt a részvétel. Ugyanakkor a szavazáson résztvevők nagy többsége támogatta a kezdeményezést: a közvetlen elnökválasztásra a szavazók 85, 9 %-a voksolt igennel.

A népszavazás érvénytelen volt, mivel a 89-es népszavazási törvény értelmében ahhoz, hogy érvényesnek és eredményesnek minősüljön egy népszavazás, az ország összes választópolgárának több mint felének érvényesen kell szavaznia, továbbá az érvényesen szavazók több mint felének a megfogalmazott kérdésre azonos választ kell adnia.

Úgy tűnt, hogy az Országgyűlés – ha akaratlanul is – az időpont kitűzésével akadályt gördített a népszavazás elé. Júliusban, a nyaralások és az aratások idején nem sokan tartózkodnak lakóhelyükön. A népszavazás (de valószínűleg mindenféle választás, stb.) szempontjából a július nagyon kedvezőtlen időpont. A választópolgárok is felelősek voltak azonban a helyzetért, hiszen ha fontosnak tartják a kérdést és állampolgári kötelességüket, akkor elmennek szavazni. Ugyanakkor a törvény lehetőséget adott arra, hogy ha valaki a népszavazás napján nem tartózkodik otthon, akkor az állandó lakhely szerint illetékes tanácsnál személyesen kérheti igazolás kiadását az ideiglenes tartózkodási helyen való szavazás érdekében.

Az 1990. július 29-ei népszavazás törvényes rendben, az előírásoknak megfelelően került megtartásra.

A szavazás eredménye

Az Országgyűlés 1990. augusztus 8-án hirdette ki a népszavazás eredményét. Eszerint, a népszavazáson a választójogosultak száma 7 820 161, a népszavazáson leadott szavazatok száma pedig 1 087 968 (13, 91 %) volt.

A leadott szavazatokból érvénytelennek minősült 9 069 (0, 84 %), az érvényes szavazatok száma pedig 1 078 899 (99, 16 %) volt, amely a választójogosultak számához viszonyítva 13, 79 %.

A népszavazás kérdésére („*Kívánja-e Ön, hogy a köztársasági elnököt közvetlen módon válasszák meg?*”) az érvényesen leadott IGEN szavazatok száma 926 823 (85, 90 %), a NEM szavazatok száma pedig 152 076 (14, 10%) volt.

A választópolgárok tehát 1990. július 29-én a törvény által az érvényességhez szükséges számban nem szavaztak, ezért a népszavazás érvénytelen volt.

Az 1997-es országos népszavazás Magyarország NATO-csatlakozásáról

Jogi háttér

1997. július 1-én a parlament elfogadta azt az alkotmánymódosító csomagot, amelynek részeként a népszavazás legfontosabb szabályait az alkotmány részévé tette.

Az új szabályozás kialakította az országos népszavazás alapvető típusait: kötelező és fakultatív, illetve ügydöntő és konzultatív (véleménynyilvánító) népszavazást különít el. A választópolgárok által kezdeményezett kötelező népszavazás eddig 100 ezer aláírást követelt meg, ez a szám most 200 ezerre nőtt, a fakultatív népszavazás esetében is 50 ezerről 100 ezerre növekedett az összegyűjtendő aláírások száma. Az országos népszavazás akkor eredményes, ha az érvényesen szavazó választópolgárok több mint a fele, de legalább az összes választópolgár több mint egynegyede a megfogalmazott kérdésre azonos választ ad. A népszavazást az Országgyűlés rendeli el, időpontját a köztársasági elnök tűzi ki.⁶

A népszavazás

Az 1997-es népszavazási kezdeményezés nem az első volt a NATO-csatlakozással kapcsolatos népszavazási kezdeményezések sorában. A Munkáspárt népszavazási kezdeményezést nyújtott be már 1995. október 25-én. A feltett kérdés így hangzott: „*Akarja-e Ön, hogy Magyarország a NATO tagja legyen?*” Az Országos Választási Bizottság (OVB) által a törvényes határidőben hitelesített népszavazási kezdeményezést követően azonban az Országgyűlés ezt a kezdeményezést elutasította. A december 22-ei országgyűlési határozat szerint ez nem lenne időszerű, mert ebben a kérdésben a Magyar Köztársaság jelenleg nincs döntési helyzetben. Az Országgyűlés ugyanakkor kötelességének tekintette, hogy a döntéshez szükséges feltételek megismerését követően a Magyar Köztársaság NATO-hoz való csatlakozásának kérdésében népszavazást rendeljen el.

A már említett új alkotmányos szabályozás utáni első népszavazást az ellenzéki pártok (és három mezőgazdasági érdekképviselet) kezdeményezték 1997. augusztus 2-án a termőföld külföldiek általi tulajdonszerzésével kapcsolatban.

⁶ Forrás: Kukorelli István: Az országos népszavazás, 1989-1998 In.: Magyarország évtizedkönyve, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 1998, 468-477. o.

A kormány azonban az ellenzéki népszavazási eljárás megindításával párhuzamosan ugyanabban a tárgykörben maga is ügyszavazást kezdeményezett. Népszavazási kezdeményezését „társította” a NATO-csatlakozás kérdésével. A tét a népszavazáson kiírandó (föld)kérdés megfogalmazása volt, melyre egyébként a népszavazás kezdeményezői tehetnek javaslatot. A kormány által megfogalmazott javaslatok azonban az ellenzék nemtetszésével találkoztak. Az ellenzék folytatta az aláírásgyűjtést, amelyet augusztus 20-án kezdtek el. Az aláírásgyűjtő ívek viszonylag gyorsan, 1997. szeptember 18-án és október 1-én érkeztek meg az OVB-hez, amely azokat október 13-án hitelesítette.⁷ A már említett 1995-ös kezdeményezéshez képest a helyzet annyiban változott meg, hogy a NATO-n belül 1997 nyarán megszületett a döntés Magyarország meghívására.

A parlament 1997 szeptember 30-i ülésén zárta le a népszavazás kezdeményezéséről szóló vitát, s a kormány által megfogalmazott kérdéseket bocsátották szavazásra. A parlamentben többségi döntéssel a kérdések a következő formában kerültek jóváhagyásra: 1. *Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság a NATO-hoz csatlakozva biztosítsa az ország védettségét?*, 2. *Egyetért-e azzal, hogy a hazai szövetkezet és más belföldi gazdálkodó szervezet termőföld tulajdont szerezhessen, ha tartósan mezőgazdasági tevékenységet folytat?*, 3. *Egyetért-e azzal, hogy külföldi természetes és jogi személy továbbra se szerezhessen termőföldtulajdont mindaddig, amíg a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról népszavazás nem dönt?*. A határozatot az Országgyűlés 1997. október 7-én fogadta el.

Az ellenzék minden érve és tiltakozása ellenére a kormány saját kérdéseit vetette fel a szavazólapra és a parlamenten keresztül felkérte a köztársasági elnököt: november 16-ára tűzze ki a népszavazást a NATO-csatlakozásról, valamint a két földügyben megválaszolandó kérdéstről. Arra az ellenzéki kifogásra, hogy az alkotmány elsőbbséget biztosít a nép által támogatott, kötelező érvényű népszavazásnak, kormánypartí képviselők azzal válaszoltak, hogy mivel az OVB még nem hitelesítette az összegyűjtött aláírásokat, ezt a kezdeményezést a parlament még nem tudja érdemben figyelembe venni. A köztársasági elnök két nappal a parlamenti döntés után, október 9-én kiírta a népszavazást a kormány kérdései és a parlamenti döntés alapján. Időközben az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette a kormány eljárását és ezzel ellehetetlenítette a parlamentnek a termőföldről szóló népszavazási kérdéseit.

A kormány az alkotmánybírósági döntést követő esti órákban megküldte az Országgyűlés elnökének javaslatát, hogy november 16-án csak a NATO-tagságról rendezzenek ügyszavazást.⁸ A kormány arra az álláspontra jutott, hogy a helyzet úgy oldható meg, hogy a már elrendelt és kiírt népszavazási csomagból elhagyja a külföldiek földszerzésére vonatkozó kérdéseket. Ezt követően az Országgyűlés hatályon kívül helyezte korábbi népszavazási határozatának a földtörvényre irányuló kérdéseit, s így a szavazólapra csak egy kérdés, az ország NATO-csatlakozása maradt.

Az Országgyűlés ügyszavazást rendelt el, ami azt jelenti, hogy a népszavazás eredménye kötelező lesz az Országgyűlésre nézve. A kérdés a következő

⁷ Forrás: Kukorelli István: i.m.

⁸ Forrás: Szoboszlai György: i.m.

volt: „Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság a NATO-hoz csatlakozva biztosítsa az ország védeltségét?”. A Magyar Köztársaság elnöke az országos népszavazást 1997. november 16-ára tűzte ki.

Az ellenzék által a földkérdésben kezdeményezett népszavazási kezdeményezést az Országgyűlés végül elutasította, mert a kérdés nem volt egyértelmű, illetve eredményes népszavazás esetén az Országgyűlést olyan jogalkotási kötelezettség terhelte volna, amelynek értelmében nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségekkel ellentétes jogszabályt kellett volna alkotnia.

A népszavazáson a magyar választópolgárok nagy többsége az ország NATO-csatlakozására voksolt, ezzel a rendszerváltás egyik fontos törekvése, az euroatlanti integrációs szervekbe történő betagozódásának egyik pillére megkapta a támogatást. Az Országgyűlés 1998. február 10-én foglalta határozatba a NATO-népszavazás végleges eredményét.

A szavazás eredménye

A Magyar Közlöny 1998/4. számában tette közzé az Országos Választási Bizottság az 1997. november 16-án megtartott népszavazás végeredményéről tájékoztató adatokat.

Eszerint a népszavazáson az ország 3 152 településén, 10 823 szavazóköri körben szavaztak az állampolgárok.

A választók nyilvántartásában lévő választópolgárok száma a szavazás befejezésekor 8 059 039 volt, ebből 3 968 668-an jelentek meg szavazóként, nem szavaztak 4 090 371-en. Az érvényes szavazatok száma 3 919 114, ebből az IGEN szavazatok száma 3 344 131, a NEM szavazatok száma pedig 574 983 volt.

Az összesített adatok százalékos arányai:

- szavazóként megjelent a választójogosultak 49, 24%-a, nem jelent meg a választójogosultak 50, 76%-a,
- a kérdésre érvényesen szavazott a megjelent választópolgárok 98, 75%-a, érvénytelenül szavazott a választópolgárok 1, 13%-a,
- IGEN választ adott az érvényesen szavazók 85, 33%-a, NEM választ adott az érvényesen szavazók 14, 67%-a,
- IGEN választ adott az összes választójogosult 41, 50%-a, NEM választ adott az összes választójogosult 7, 13%-a.

Az Országos Választási Bizottság megállapította, hogy a népszavazás eredményes volt, mert az összes választópolgár 41, 50%-a szavazott a többséget kapott válaszra. Az érvényesen szavazó választópolgárok többsége a feltett kérdésre IGEN választ adott. Az OVB választási csalásra utaló jelenséget nem tapasztalt.

IRODALOM:

- Az 1997. november 16-i népszavazás végeredménye, In.: Magyarország politikai évkönyve 1998, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 539-542. o.
- Az Országos Választási Bizottság közleménye az 1997. november 16-án megtartott népszavazás országos eredményéről In.: Magyar Közlöny 1998 január 28., 4. szám
- Az Országgyűlés 41/1989. (XII.27.) OGY határozata, In.: Magyar Közlöny, 1989. december 27., 97. szám
- Az Országgyűlés 63/1990. (VIII. 8.) OGY határozata a népszavazás eredményéről, In.: Magyar Közlöny 1990/77. szám
- Babus Endre: Népszavazás – 1989, In.: Magyarország politikai évkönyve 1990, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 209-215. o.
- Balogh S./Gergely J./Izsák L./Jakab S./Pritz P./Romsics I.: Magyarország a XX. században, Kossuth Kiadó, 1985
- Gulyás Mónika: A népszavazás intézménye – történeti-összehasonlító perspektívában In.: Politikatudományi Szemle 1999. 4. szám 107-131. o.
- Hallók Tamás: A népszavazás jogintézményének szerepe Magyarországon In.: Collega 2001/6. 3-7. o.
- Kukorelli István: Az országos népszavazás, 1989-1998 In.: Magyarország évtizedkönyve, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 1998, 468-477. o.
- Romsics Ignác: A trianoni békeszerződés, OSIRIS, 2001
- Romsics Ignác: Bethlen István, OSIRIS, 1999
- Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században, OSIRIS, 1999
- Szoboszlai György: A népszavazás alkotmányos helye és a politika In.: Magyarország politikai évkönyve 1998, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 103-119. o
- Tizenkét hónap krónikája In.: Magyarország politikai évkönyve 1991, szerk.: Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László, DKMKA, 472-477. o.
- Választópolgárok részvétele az 1997. november 16-i népszavazáson, Országos összesítés www.valasztas.hu/nep97/nep97/ro.htm
- www.valasztas.hu

III.
KORABELI NÉPSZAVAZÁSI DOKUMENTUMOK

Hogyan szavazunk?

A szavazó bemegy a bizottság helyiségébe; ott az elnöktől átvesz egy kék színű (*magyar*) és egy narancssárga színű (*osztrák*) cédulát azonkívül egy borítékot. Erre a szavazó bemegy egy kijelölt fülkébe, ott ketté tépi a narancssárga osztrák cédulát és ezt, valamint az *épségben maradt kék magyar cédulát* a borítékba teszi és a borítékot leragasztja. Erre visszamegy a *bizottsághoz* és a borítékot az asztalra helyezi. A cédulákra semmiféle megjegyzést sem szabad írni, sem azokat megcsonkítani, mert különben a szavazat érvénytelen.

Wie wird abgestimmt?

Der Stimmberechtigte begibt sich in das Lokal der Kommission; dort überreicht ihm der Präsident einen *blauen ungarischen* und einen orangegelben österreichischen Zettel, ferner ein Kouvert. Hierauf geht der Stimmberechtigte in die Wahlzelle, zerreisst dort den gelben österreichischen Zettel in zwei Teile, lässt den *ungarischen blauen Zettel ganz*, legt beide Zettel — den zerrissenen gelben und den *ganzen blauen Zettel* — in das Kouvert und klebt dieses zu. Hierauf begibt er sich zur Kommission zurück und gibt das Kouvert ab. Die Zettel dürfen weder beschrieben, noch verstümmelt werden, da sonst die Stimme ungillig wäre.

Magyarország

Ungarn

Ugersko

Oesterreich

Ausztria

Austrija

HIRDET MÉNY

AZ ORSZÁGGYŰLÉS 1989. november 26-ára (vasárnap) ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁST tűzött ki.

A népszavazásra bocsátott kérdések:

1. Csak az országgyűlési választások után kerüljön-e sor a köztársasági elnök megválasztására?
2. Kivonuljanak-e a pártszervek a munkahelyekről?
3. Elszámoljon-e az MSZMP a tulajdonában vagy kezelésében levő vagyonról?
4. Feloszlassák-e a Munkásőrséget?

A választójogosult állampolgárokról 1989. november 10-éig nyilvántartás készül, amit hivatalos idő alatt a helyi tanács végrehajtó bizottsága a tanácsházán november 17-éig közszemlére tesz. Ez alatt az idő alatt a választópolgárok a nyilvántartásból való kihagyás miatt kifogással élhetnek a helyi tanács végrehajtó bizottsága titkáranál. A kifogás illetékmentes. A kifogás elutasítása bíróság előtt megtámadható.

A kialakított szavazókörök területi beosztását, a szavazóhelyiségek címét a választópolgárok a helyi tanács végrehajtó bizottságánál megtekinthetik.

A választók nyilvántartásába való felvételről, továbbá a szavazás napjáról és helyéről minden választópolgár írásban értesítést kap.

Az a választójogosult, aki az állandó lakóhelyét a választói nyilvántartásba vételéről szóló értesítés kézbesítését követően megváltoztatta, az előző lakóhelye tanácsának végrehajtó bizottsága titkáratól kérhet **igazolást**, amellyel új lakóhelyén kérheti felvételét a választók nyilvántartásába.

Ha a választópolgár a népszavazás napján nem tartózkodik állandó lakóhelyén, a tanács végrehajtó bizottsága titkáratól ugyancsak kérhet **igazolást**, amelynek alapján az ideiglenes lakóhelyén, vagy tartózkodási helyén szavazhat.

Igazolást a helyi tanácsok végrehajtó bizottsága titkárai legkésőbb 1989. november 25-én (szombat) 16 óráig adhatnak ki.

A NÉPSZAVAZÁS MÓDJA

Szavazni a kijelölt szavazóhelyiségben 1989. november 26-án, vasárnap 6 órától 18 óráig lehet.

A választópolgárok egy darab, négy kérdést tartalmazó szavazólapot kapnak. A kérdések mindegyike mellett két válaszlehetőségre (igen, nem) utaló található. Szavazni a választópolgár véleményének megfelelő válasz mellett -ben elhelyezett „+” jellel lehet.

Érvénytelen az a szavazat, amelyet nem a hivatalos szavazólapon adtak le, továbbá amelyből nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a választópolgár melyik válasz mellett szavazott.

A SZAVAZÁS TITKOS, SZAVAZATI JOGÁT MINDENKI CSAK SZEMÉLYESEN GYAKOROLHATJA.

Kérjük, hogy a szavazáshoz a választók nyilvántartásába való felvételről szóló értesítést és a személyi igazolványát minden választópolgár vigye magával és adja át a szavazatszámlló bizottság elnökének.

Budapest, 1989. november 7.

Országos Választási Bizottság

Felállítás: Belügyminisztérium

Állomány: Nyomda — Felállítás vezető: Mihalek Sándor igazgató

NÉPSZAVAZÁST A HATALOMÁTMENTÉS ELLEN!

~~- MUNKAHELYI PÁRT~~

~~- MSZMP VAGYON~~

~~- ELNÖKVÁLASZTÁS A SZABAD
VÁLASZTÁSOK ELŐTT~~

~~- MUNKÁSŐRSÉG~~

DÖNTSÖN A NÉP!

SZABAD DEMOKRATÁK SZÖVETSÉGE

SZAVAZÓ ÍVEK: SZDSZ-IRODA, BUDAPEST VIII., DÉRI MIKSA 10. TEL: 113-7574, VALAMINT AZ SZDSZ VIDÉKI IRODÁIBAN

1989 november 26-án **NÉPSZAVAZÁS AZ ÚJ MAGYARORSZÁGÉRT**

**IGEN
IGEN
IGEN
IGEN**

Szabad Demokraták

**AKI OTTHON MARAD,
A MÚLTRA SZAVAZ!**

ÁLLAMPOLGÁRI KEZDEMÉNYEZÉSRE

NÉPSZAVAZÁS

1989. november 26.

SZAVAZÓLAP

1. CSAK AZ ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK UTÁN KERÜLJÖN-E SOR A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK MEGVÁLASZTÁSÁRA?

(Amennyiben Ön **igen** szavaz, azt támogatja, hogy a köztársaság elnökét ne a lakosság, hanem majd az Országgyűlés válassza meg, ha **nem** szavaz, akkor azt támogatja, hogy a köztársaság első elnökét közvetlenül a lakosság válassza meg.)

IGEN

NEM

2. KIVONULJANAK-E A PÁRTSZERVEK A MUNKAHELYEKRŐL?

(E kérdésben az Országgyűlés a pártokról szóló törvény elfogadásával úgy döntött, hogy a munkahelyeken ne működjenek pártok. **Igen** szavazatával az Országgyűlés döntését megerősíti, **nem** szavazatával a pártok munkahelyi működését támogatja.)

IGEN

NEM

3. ELSZÁMOLJON-E AZ MSZMP A TULAJDONÁBAN VAGY KEZELÉSÉBEN LEVŐ VAGYONRÓL?

(Az Országgyűlés októberi ülészakán a társadalmi szervezetek és az MSZMP vagyonáról szóló tájékoztatót elfogadta. **Igen** szavazatával megerősíti az elszámoltatást, **nem** szavazatával elutasítja az elszámoltatást.)

IGEN

NEM

4. FELOSZLASSÁK-E A MUNKÁSŐRSÉGET?

(Az Országgyűlés a Munkásőrséget októberben jogutód nélkül feloszlatta, a törvény végrehajtása megkezdődött. **Igen** szavazatával megerősíti az Országgyűlés döntését, **nem** szavazatával a Munkásőrség visszaállítása mellett foglal állást.)

IGEN

NEM

NÉPSZAVAZÁS

AZ ÁLLAMPOLGÁRI KEZDEMÉNYEZÉSRE ELRENDELTE KÉRDÉSEK BEN

H E V E S

H A T V A N

..... megye, főváros
..... község, nagyközség
..... város, megyei város
..... fővárosi kerület

Kitölti: szavazatszámoló bizottság

Kettő példányban kell elkészíteni

0 0 1 sorszámú szavazókör

Szavazási jegyzőkönyv

Készült 1989. november 26 -n H A T V A N község, nagyközség
..... város, megyei város
..... fővárosi kerület
..... utca szám alatt, a sorszámú szavazókör helyiségében.

Jelen vannak

..... a szavazatszámoló bizottság elnöke
..... a szavazatszámoló bizottság titkára
..... a szavazatszámoló bizottság tagja
..... a szavazatszámoló bizottság tagja
..... a szavazatszámoló bizottság tagja
..... a szavazatszámoló bizottság tagja

A szavazatszámoló bizottság a szavazás megkezdése előtt megállapította, hogy az urna üres és ennek megállapítása után az urnát lepecsételte.

A szavazás órakor kezdődött. A szavazás órakor befejeződött és az ellenőrző lap az urnában volt.

- A szavazatszámoló bizottságnak a szavazás ideje alatt hozott intézkedései, illetőleg határozatai:
- A szavazatszámoló bizottságnak a szavazási eredmény megállapításával kapcsolatos határozata ellen bejelentett kifogások és a fővárosi/megyei választási bizottság döntései:
- A szavazás közben előfordult fontosabb események, valamint a szavazatszámoló bizottság elnökének a rend fenntartása érdekében tett intézkedései:
- A szavazatszámoló bizottság egyéb észrevételei:
 - a választók nyilvántartásában szavazóként megjelöltek száma:
a választók nyilvántartásában szavazóként megjelöltek száma és a szavazólapok közötti különbség:
- Az a)–d) pontokhoz tartozó szöveges részt külön lapra kell írni, amelyet a szavazatszámoló bizottság tagjai aláírnak.
(E jegyzőkönyvhöz tartozó külön lapok száma:)

TISZTELT VÁLASZTÓPOLGÁR!

Az Országgyűlés

1990. július 29-ére, vasárnapra

NÉPSZAVAZÁST

rendelt el az alábbi kérdésben:

**„KIVÁNJA-E ÖN,
HOGY A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKÖT
KÖZVETLEN MÓDON VÁLASSZÁK MEG?”**

(Igenlő válasszal elutasítja, nemleges válasszal megerősíti az Országgyűlésnek ebben a kérdésben már meghozott döntését, mely szerint a köztársasági elnököt az Országgyűlés választja.)

Ezúton értesítünk minden választópolgárt, hogy a népszavazásra

NEM KÉSZÜL NÉVRE SZÓLÓ ÉRTEŚÍTÉS

a választók nyilvántartásba való felvételéről.

A helyi tanács hivatali helyiségében azonban

a választók nyilvántartása július 20-a után megtekinthető.

A népszavazásra feltett kérdésre

**AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐVÁLASZTÁSOKRA
KIALAKÍTOTT SZAVAZÓKÖRÖKBEN SZAVAZHAT
6.00 ÓRÁTÓL 18.00 ÓRÁIG.**

A törvény lehetőséget ad arra, hogy

ha a népszavazás napján nem tartózkodik otthon,

akkor az állandó lakhely szerint illetékes tanácstól

személyesen kérheti igazolás kiadását

az ideiglenes tartózkodási helyen való szavazás érdekében.

ÁLLAMI NYOMDA

Országos Választási Bizottság

TISZTELT VÁLASZTÓPOLGÁR!

1990. július 29-én

ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁS

lesz az alábbi kérdésben:

**„KÍVÁNJA-E ÖN,
HOGY A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKÖT
KÖZVETLEN MÓDON
VÁLASSZÁK MEG?”**

(Igenlő válasszal elutasítja, nemleges válasszal megerősíti az Országgyűlésnek ebben a kérdésben már meghozott döntését, mely szerint a köztársasági elnököt az Országgyűlés választja.)

A NÉPSZAVAZÁS HELYE:

LAKÓI SZÁMÁRA A

.....

..... (cím)

..... SZÁMÚ SZAVAZÓKÖRBEN LESZ.

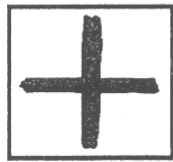
ÁLLAMI NYOMDA

*Habár fölül a gálya,
S alul a víznek árja,
Azért a VÍZ AZ ÚR!*
Petőfi

A nép válasszon elnököt?

1990. július 29-én

szavazzon

I G E N -nel!

Magyar Néppárt - Nemzeti Parasztpárt

Nemzedékek / Nyugdíjasok Pártja

Magyar Realista Párt

Haza Párt

Magyar Szabadságpárti Szövetség

Szociáldemokrata Párt

Nemzeti Kisgazda és Polgári Párt

Független Magyar Demokrata Párt

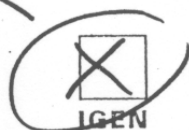
Magyarországi Cigányok Szociáldemokrata Pártja

ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁS

SZAVAZÓLAP
1990. JÚLIUS 29.

**Kívánja-e Ön,
hogy a köztársasági elnököt
közvetlen módon
válasszák meg?**

(Igenlő válasszal elutasítja, nemleges válasszal megerősíti az Országgyűlésnek ebben a kérdésben már meghozott döntését, mely szerint a köztársasági elnököt az Országgyűlés választja.)

IGEN

MINTAPÉLDÁNY

NEM

Szavazni a négyzetben elhelyezett „+” jellel lehet.

**HA ÍGY DÖNT,
ÖN
VÁLASZTHAT
KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKÖT!**

B I T -- Budapest

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

Készült 1990. július 24.-én, Hajduszoboszló-i tanács végrehajtó bizottságánál a Hajduszoboszlói városi . . . 15 . . . számú szavazókör SZAVAZATSZÁMLÁLÓ BIZOTTSÁGÁNAK ALAKULÓ ÜLÉSÉRŐL.

Tárgy: A szavazatszámoló bizottság elnökének megválasztása.

Jelen vannak:

Kálván István szavazatszámoló biz. titkára
Kakás Sándor
Nagy Gyula
Földi Béla

tagjai

.
jegyzőkönyvvezető.

A szavazatszámoló bizottság 3/1 szavazati arány-
nyal Kakás Sándort t.a . . . 15 . . . számú
szavazatszámoló bizottság elnökévé megválasztotta.

k.m.f.t.

Kálván István
szavazatszámoló biz. titkára

Kakás Sándor
szavazatszámoló biz. elnöke

.
jegyzőkönyvvezető

ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁS

SZAVAZÓLAP
1990. JÚLIUS 29.

**Kívánja-e Ön,
hogy a köztársasági elnököt
közvetlen módon
válasszák meg?**

(Igenlő válasszal elutasítja, nemleges válasszal megerősíti az Országgyűlésnek ebben a kérdésben már meghozott döntését, mely szerint a köztársasági elnököt az Országgyűlés választja.)

IGEN

NEM

Szavazni a négyzetben elhelyezett „+” jellel lehet.

NÉPSZAVAZÁS

1990. július 29.

HAFDU - BIHAR főváros
megye

Kitölti a szavazatszámoló
bizottság!

07. számú országgyűlési képviselői egyéni választókerület
HAFDUSZOBOSZLO
(helységnev [fővárosnál kerület is])

A jegyzőkönyvet legalább 5 példányban kell kitölteni.*

010. számú szavazókör

05. sz. példány

JEGYZŐKÖNYV

A NÉPSZAVAZÁS SZAVAZÓKÖRI EREDMÉNYÉRŐL

Készült 1990. JÚLIUS 29. n HAFDUSZOBOSZLO község, nagyközség,
város, fővárosi kerület
JÓZSEF A. utca, 25. szám alatt, a szavazókör helyiségében.
út,
út,
tér

A szavazatszámoló bizottság tagjai:

A jegyzőkönyv egy-egy példányát átvették:

(név)	(aláírás)	(név)	(aláírás)
1. SZATMARI ANTAL	<i>Szatmari Antal</i>	1.	
elnök		2.	
2. KARIKA EYULA'NÉ	<i>Karika Eyula'ne</i>	3.	
titkár		4.	
3. MAYER JREN	<i>Mayer Jren</i>	5.	
4. DAVID JÓZSEF	<i>David Jozsef</i>	6.	
5. GRIKE HABOR	<i>Grike Habor</i>	7.	
6.		8.	
7.		9.	
8.		10.	
9.		11.	
10.		12.	

a szavazatszámoló bizottság tagjai:

(név) (aláírás)

Jegyzőkönyvvezető: MOLNAR ISTVANNÉ *Molnar Istvanne*

A bizottság jelenlévő tagjai és a jegyzőkönyvvezető nevük mellett a jegyzőkönyvet kitöltés után aláírják.

A jegyzőkönyv átvételét az átvétők aláírásukkal igazolják.

A jegyzőkönyv „B” oldal „M” rovatában szereplő számról a helyi tanács vb titkára a népszavazás megkezdése előtt szolgáltat adatot.

A szavazatszámoló bizottság a szavazás kezdete előtt megállapította, hogy a szavazásra használt urna üres. Ezt követően az urnát lepecsételte, majd abba az ellenőrző lapot az elsőként szavazó választópolgár jelenlétében beledobta.

A szavazás ... órák kezdődött. A szavazás ... órák befejeződött. Az urna felbontásakor az elhelyezett ellenőrző lap az urnában volt.

- A szavazatszámoló bizottságnak a szavazás ideje alatt hozott intézkedései és határozatai; —
- A szavazatszámoló bizottságnak a szavazási eredmény megállapításával kapcsolatos határozata ellen bejelentett kifogások; —
- A szavazás közben előfordult fontosabb események, valamint a szavazatszámoló bizottság elnökének a rend fenntartása érdekében tett intézkedései; —
- A szavazatszámolás során tapasztalt esetleges rendellenességek; (üresen bedobott borítékok száma, nem hivatalos borítékok száma, a boríték nélküli szavazólapok száma stb.)
- A választási bizottság, illetve a bíróság döntése a kifogásról.
- Ezen jegyzőkönyv melléklete a választók névjegyzékébe személyi igazolvány vagy igazolás alapján felvett állampolgárokról vezetett jegyzék.
- Az a)–f) pontokhoz tartozó szöveges részt külön lapra kell írni, amelyet a szavazatszámoló bizottság tagjai aláírnak. (E jegyzőkönyvhöz tartozó külön lapok száma: 4.)

* A szavazókörből a jegyzőkönyv 1. sz. példányát — a meghatározott útvonalon — az Országos Választási Bizottsághoz kell továbbítani. A 2. sz. példányt a választási iratokkal együtt a helyi tanácsnál kell megőrizni. A 3–5. példányok a népszavazást kezdeményezőket illetik — azokat a helyi tanácsoknál kell az átadásig megőrizni. Amennyiben a szavazatszámoló bizottságnak a népszavazást kezdeményezők megbízottain kívül más delegált tagjai is vannak, akkor számukra is ki kell állítani egy-egy példány jegyzőkönyvet.

HAIJDU - BIHAR megye, főváros

B

A NÉPSZAVAZÁS SZAVAZÓKÖRI EREDMÉNYE

7. sz. országgyűlési egyéni vk.

HAIJDI-SZOBOSZLO település (kerület)

10. sz. szavazókör

SZAVAZÓKÖRI AZONOSÍTÓ:

09	041	01106	
megye	település	sorszám	jogorv.

A választók nyilvántartásába a szavazást megelőző nap 16 óráig felvett választópolgárok száma összesen	A szavazás napján a választók nyilvántartásába felvett választópolgárok száma			A szavazás napján a választók nyilvántartásából törölt választópolgárok száma	A választók nyilvántartásában lévő választópolgárok száma a szavazás befejezésében
	az állandó lakóhely változás miatt igazolás alapján	személyi igazolvány alapján	ideiglenes lakó- vagy tartózkodási helyen igazolás alapján		
A	B	C	D	E	F
1029	0000	0000	0006	0000	1035

Az urnában lévő szavazólapok száma	Az érvénytelen szavazólapok száma	Az érvényes szavazatok száma összesen	Az érvényesből	
			IGEN	NEM
G	H	I	J	K
0110	0000	0110	0095	0015

A választók nyilvántartásában szavazóként megjelölt választópolgárok száma	A választók nyilvántartásába a szavazást megelőző nap 16 óráig igazolással felvett választópolgárok száma összesen	A visszautasított választópolgárok száma a „Visszautasítottak jegyzéke” alapján	Az urnából hiányzó szavazólapok száma	Rontott (stornó) szavazólapok száma
L	M	N	O	P
0111	0000	0000	0001	0000

FIGYELEM!

- Az F rovatba beírt számnak meg kell egyeznie az A, B, C, D rovatba írt számok E rovatba beírt számmal csökkentett értékével.
- A G rovatba beírt számnak meg kell egyeznie a H és az I rovatok összegével.
- Az I rovatba beírt számnak meg kell egyeznie a J és a K rovatok összegével.
- Az O rovatba beírt szám egyenlő az L és a G rovatok különbségével.
- Az L rovat összege nem lehet nagyobb, mint az F rovat összege.

A Magyar Atlanti Tanács felhívása

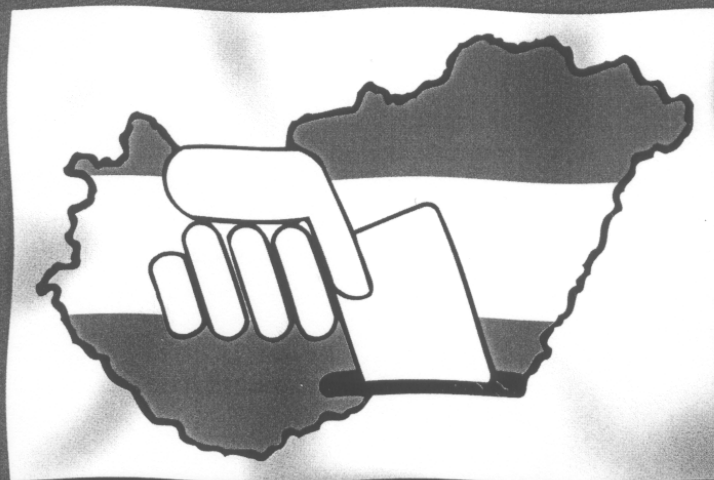
Magyarország történelmi döntés előtt áll. Az ország jövője a tét. Amiért Szent István király óta annyi generáció küzdött vérrel és vérétkkel, most a magyar nép szabad akarata nyomán megvalósulhat. Évszázadok óta először magunk dönthetünk Magyarország biztonságáról. Mátyás király, Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, Nagy Imre, a magyar történelem sorsfordító pillanataiban egyaránt a szabad népek szövetségét kereste a magyar nemzet érdekeinek érvényesítéséhez.

Most először nem a nagyhatalmak, hanem a magyar választópolgárok dönthetnek arról, kivel szövetkezzünk. Csatlakozhatunk a fejlett és demokratikus államok közösségéhez annak eredményeként, hogy átvágtuk a vasfüggönyt, kikiáltottuk a független Magyar Köztársaságot, kezdeményeztük a Varsói Szerződés megszüntetését, és megteremtettük a szabad választásokra épülő parlamentáris demokráciát és jogállamot.

Azok az országok ajánlottak nekünk szövetséget, amelyek csaknem öt évtizede az összefogásuk révén biztosítják a békét maguknak és az egész világnak. Mi, a Magyar Atlanti Tanács tagjai arra kérünk minden magyar szavazópolgárt: fogjuk meg a kinyújtott kezet és éljünk a felelős döntés lehetőségével!

*Ehhez az Ön szavazata is kell:
mondjon „igen”-t Magyarország NATO-tagságára!*

EURÓPA RÁNK FIGYEL

1997. NOVEMBER 16.

NÉPSZAVAZÁS

VÁLASZTÁSI INFORMÁCIÓS SZOLGÁLAT
„ZÖLDSZÁM”: 06-80-270-000
TELEFONSZÁM: 391-3608

INTERNET ELÉRHETŐSÉG:
WWW.VALASZTAS.HU
WWW.ELECTION.HU

Szavazólap

ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁS

1997. november 16.

Érvényesen szavazni
csak egy válaszra lehet!

Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság
a NATO-hoz csatlakozva
biztosítsa az ország védeltségét?

Igen

Nem

A válaszra szavazni a válasz alatti körben
elhelyezett egymást metsző két vonallal lehet,

például: vagy

**AZ 1997. NOVEMBER 16-ÁN MEGTARTOTT NÉPSZAVAZÁS
ORSZÁGOSAN ÖSSZESÍTETT TÁJÉKOZTATÓ ADATAI**

Az 1989. évi XXXIV. Törvény 55. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az Országos Választási Munkacsoport az 1997. november 16-án megtartott népszavazásról a szavazóköri adatok 99,48 %-ának feldolgozása után a következő országosan összesített tájékoztató adatokat teszi közzé:

1. A népszavazáson az ország 3152 településén, 10823 szavazókörben a választójogosult állampolgárok a következő kérdésre szavaztak:

**Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság a NATO-hoz
csatlakozva biztosítsa az ország védetségét?**

2. A szavazóköri adatok országos összesítése:

A választók nyilvántartásába a szavazást megelőző nap 16 óráig felvett választópolgárok száma összesen	A szavazás napján a választók nyilvántartásába felvett választópolgárok száma		A szavazás napján a választók nyilvántartásából törölt választópolgárok száma	A választók nyilvántartásában levő választópolgárok száma a szavazás befejezésekor	Szavazóként megjelentek száma
	személyi igazolvány alapján	igazolás alapján			
A	B	C	D	E	F
7 997 983	4 413	18 241	913	8 019 724	3 948 792

Az urnában levő szavazólapok száma	Az urnából hiányzó szavazólapok száma
G	H
3 944 183	4 609

Érvényes szavazatok száma	Érvénytelen szavazatok száma	IGEN szavazatok száma	NEM szavazatok száma	Vitatott szavazatok száma
I	J	K	L	M
3 899 202	44 554	3 327 118	572 084	427

IV. SZÓTÁR AZ ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁSHOZ

akadályoztatás a szavazásban A szavazásban akadályozott az, aki a népszavazás napján külföldön tartózkodik, továbbá akinek nincs lakóhelye, illetve tartózkodási helye Magyarországon.

aláírásgyűjtés Országos népszavazás kitűzésére irányuló választópolgári kezdeményezés támogatására az Országos Választási Bizottság által jóváhagyott aláírásgyűjtő íveken lehet aláírást gyűjteni. Ennek érdekében minden állampolgár jogosult - közterületen is - aláírásokat gyűjteni, illetőleg e célból szervező munkát végezni. Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény szerint nem lehet aláírást gyűjteni az országgyűlési képviselő, valamint a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választását megelőző és követő 41 napon keresztül. Nem gyűjthető aláírás munkahelyen és munkaviszonyból fakadó munkavégzési kötelezettség teljesítése közben; fegyveres erőknél és fegyveres testületeknél szolgálati viszonyban lévő személyektől a szolgálati helyen, vagy szolgálati feladat teljesítése közben; tömegközlekedési eszközökön. Valamennyi aláírásgyűjtő ívet a népszavazásra javasolt kérdés megfogalmazásával kell kezdeni. Az aláírásgyűjtő íven az aláírások mellett fel kell tüntetni a kezdeményező olvasható nevét, lakcímét, valamint személyi azonosítóját, és az aláírást gyűjtő polgár aláírása feliratot.

aláírás-hitelesítés A hitelesítés a népszavazás elrendeléséhez szükséges aláírások számának ellenőrzését, valamint a népszavazás kezdeményezését aláíró állampolgárok azonosítását jelenti, kizárólag a választójogosultság és a lakóhely megállapítása céljából a személyi adat és lakcím-nyilvántartás adatai alapján. A választópolgárok által aláírt aláírásgyűjtő íveket az Országos Választási Bizottság elnökéhez kell benyújtani.

egyenlő választójog A választójog egyenlőségének elve azt a követelményt fejezi ki, hogy minden szavazásra jogosult egyenlő jogokkal vesz részt a választásban, közelebbről *minden választásra jogosultnak azonos értékű szavazati joggal kell rendelkeznie.* Az azonos értékű szavazati jog egyfelől a szavazatok *számértékének egyenlőségét* jelenti, magyarul minden választójogosultnak ugyanannyi szavazattal kell rendelkeznie, az országos népszavazáson tehát annyival, ahány kérdés van. Másfelől a szavazatok *sikerértékének egyenlőségét* jelenti, azaz a választópolgárok szavazatai azonos súllyal befolyásolják a szavazás végeredményét.

ellenőrzés Az ellenőrzés az országos népszavazás lebonyolításának egész folyamatát végigkíséri. A választási szervek működése és tevékenysége nyilvános. Az aláírások ellenőrzésénél a kezdeményező képviselői jelen lehetnek. A választási bizottságok munkájában részt vehet a kezdeményezők közös megbízottja és az Országgyűlésben frakcióval rendelkező pártok közül a kezdeményezésben részt nem vevők delegáltjai. Az Országos Választási Bizottságba a kezdeményező szervezetek egy közös megbízottat küldhetnek. A népszavazás lebonyolításának nyilvánosságát erősíti, hogy a sajtó képviselői külön engedély nélkül jelen lehetnek a választási szervek munkájánál, e szervek munkáját azonban nem zavarhatják. A népszavazás törvényes lebonyolításának további garanciája a jogszabályok által biztosított jogorvoslati rendszer. A nemzetközi megfigyelők jelenléte szintén a rendszer garanciális részét képezi. (Ld még.: jogorvoslat)

elsőként szavazó választópolgár A szavazatszámoló bizottság a szavazás megkezdése előtt az urnák állapotát, azok üres voltát az elsőként szavazó választópolgár jelenlétében vizsgálja meg, majd zárja le azokat. Ezt követően a szavazatszámoló bizottság az urnába ellenőrző lapot helyez, melyet az elsőként szavazó választópolgár is aláír. Ez a személy a szavazatszámoló bizottság tagja nem lehet.

eredményesség Alkotmányunk szerint a népszavazás eredményes, ha azon – a résztvevők számától függetlenül – az érvényesen szavazó választópolgárok több mint fele, de legalább az összes választópolgár több mint egynegyede a megfogalmazott kérdésre azonos választ adott.

értesítő A névjegyzékbe való felvételtől szóló értesítés, közismert nevén a kopogtatócédula hívja fel a választópolgár figyelmét az országos népszavazásra, illetve arra, hogy azon ő szavazhat. Felvilágosítást tartalmaz a népszavazás elrendeléséről, a névjegyzékbe való felvételtől, valamint arról, hogy mikor, hol és hogyan lehet szavazni. Ha a választópolgár nem kapja meg az értesítőt, a lakhelye szerint illetékes polgármesteri hivatalban a jegyzőtől kell igényelnie.

fakultatív népszavazás Ha az Országgyűlés csak arra köteles, hogy fontolja meg a népszavazás kiírását, de végső soron *csupán mérlegeli*, hogy a népszavazást kiírja-e, vagy sem, fakultatív népszavazásról beszélünk. Mérlegelés alapján az Országgyűlés elrendelheti az országos népszavazást a következők kezdeményezésére: a) 100.000-nél több, de 200.000-nél kevesebb *választópolgár*, b) a *köztársasági elnök*, c) a *Kormány*, d) a *megválasztott országgyűlési képviselők legalább egyharmada*. (Ld. még: **kötelező népszavazás**)

igazolás Az igazolás a Polgármesteri Hivatal által kiállított közokirat, amely arra szolgál, hogy a választópolgár máshol szavazhasson, mint ahol a névjegyzékben eredetileg szerepelt. Országos népszavazáson igazolás kiadásának van helye akkor, ha választópolgár a népszavazás napján *lakóhelyétől távol, de Magyarországon tartózkodik*. Ebben az esetben az igazolás a választópolgár nyilatkozata alapján tartalmazza azt a települést, ahol szavazni kíván.

Igazolást igényelni a lakóhely szerinti Polgármesteri Hivatalban személyesen vagy meghatalmazott útján lehet a szavazást megelőző második napon 16 óráig. Igazolást ajánlott levélben is kérhető, oly módon, hogy az legkésőbb a választás előtt öt nappal megérkezzen a Polgármesteri Hivatalhoz.

jegyzőkönyvvezető A népszavazás napján a szavazatszámoló bizottság mellett jegyzőkönyvvezető működik, aki általában a település polgármesteri hivatalának munkatársa. A jegyzőkönyvvezető nem tagja a szavazatszámoló bizottságnak. Feladata a szavazás során a szavazatszámoló bizottság döntéseinek megfelelően a különböző jegyzékek, jegyzőkönyvek és a névjegyzék vezetése, a szavazás lezárása után pedig az adatlap és a szavazóköri jegyzőkönyv kitöltése.

jogorvoslat Az Országos Választási Bizottságnak (OVB) az aláírásgyűjtő ív, illetve a konkrét kérdés hitelesítésével kapcsolatos döntése elleni kifogást a határozat közzétételét követő 15 napon belül lehet – az Alkotmánybírósághoz címezve – az Országos Választási Bizottsághoz benyújtani.

Az Országgyűlés népszavazást elrendelő, valamint kötelezően elrendelendő népszavazás elrendelését elutasító határozata elleni kifogást a közzétételtől számított 8 napon belül lehet – az Alkotmánybírósághoz címezve – az Országos Választási Bizottsághoz benyújtani. Az Országos Választási Bizottság a kifogás benyújtásáról haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét, a népszavazás elrendelése elleni kifogásról a köztársasági elnököt is.

Az Alkotmánybíróság a kifogást soron kívül bírálja el. Eljárásának eredményeként az Országos Választási Bizottság, illetve az Országgyűlés határozatát helybenhagyja, vagy azt megsemmisíti, és az Országos Választási Bizottságot, illetőleg az Országgyűlést új eljárásra utasítja.

A szavazatszámlláló bizottságok döntéseit a területi választási bizottságok bírálhatják felül. A területi választási bizottság döntése elleni kifogásról a fővárosi, megyei bíróság dönt.

A népszavazás eredményét az Országos Választási Bizottság állapítja meg. A döntés elleni jogorvoslatot a Legfelsőbb Bíróság bírálja el.

kampánycsend A szavazást megelőző nap 0.00 órájától a szavazóhelyiségek bezárásáig választási kampányt folytatni tilos.

képviseleti (közvetett) demokrácia A képviseleti vagy közvetett demokrácia esetében a nép az általa választott képviselők révén alkotja a törvényeket, gyakorolja közhatalmat. A mai modern demokratikus államok általánosan elterjedt hatalomgyakorlási formája. (Ld. még: **közvetlen demokrácia**)

kötelező népszavazás Kötelező népszavazásról beszélünk, amikor az Országgyűlésnek *el kell rendelnie* az országos népszavazást az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésről. Az Országgyűlésnek ez a kötelezettsége akkor áll fenn, ha a népszavazást legalább 200.000 választópolgár az Alkotmányban és más törvényekben előírtaknak megfelelően kezdeményezi – függetlenül attól, hogy ő maga a népszavazás kiírásával egyetért-e. Az Országgyűlés által kötelezően elrendelendő népszavazás eredménye az Országgyűlésre kötelező (Ld. még: **ügydöntő népszavazás**).

közvéleménykutatás A polgárok véleményének megismerése a népszavazásra bocsátott kérdésre vonatkozóan. A népszavazás napját megelőző nyolcadik naptól a népszavazás napján a szavazókörök bezárásáig a közvélemény-kutatás eredményét nem szabad nyilvánosságra hozni. A népszavazás napján a választópolgárok nyugalma és a zavartalan szavazás érdekében csak az alábbi feltételekkel végezhető közvéleménykutatás:

- (1) csak névtelen lehet és az önkéntességen alapulhat;
- (2) a közvéleménykutató a szavazóhelyiségbe nem léphet be;
- (3) a közvéleménykutatók a választópolgárokat nem zaklathatják, nyilatkozatra nem kényszeríthetik, és csupán a szavazóhelyiségekből kilépőket kérdezhetik meg. A választópolgárnak joga van véleményét titokban tartani.

közvetlen demokrácia A közhatalom gyakorlásának egy történeti formája a közvetlen demokrácia, amelyet kivételesen alkalmaznak, hiszen a néphatalom gyakorlásának fő formája ma már a képviseleti demokrácia. Lényege, hogy az

állampolgárok személyesen vesznek részt a közügyek eldöntésében. A közvetlen hatalomgyakorlás két intézményesült eszköze a népszavazás és a népi kezdeményezés. (Ld. még: **képviselési demokrácia**)

közszemlére tétel A névjegyzéket a település (község, város, fővárosi kerület) jegyzője a települési önkormányzat polgármesteri hivatalában, 18 nappal a szavazás előtt közszemlére teszi, ahol azt bárki megtekintheti. A névjegyzék közszemlére tételének időpontjáról a lakosságot a helyben szokásos módon előzetesen tájékoztatni kell. A névjegyzékből való kihagyás vagy a névjegyzékbe való felvétel miatt a névjegyzék közszemlére tételének időtartama alatt írásban emelhető kifogás a névjegyzéket vezető települési jegyzőnél. A kifogás elutasítása esetén az illetékes helyi bíróságnál lehet jogorvoslattal élni.

mozgóurna A mozgásában gátolt személyt szavazásának lehetővé tétele érdekében az illetékes szavazatszámlláló bizottság két tagja – kérésére lakásán, tartózkodási helyén – felkeresi a mozgóurnával. A szavazás titkosságát ekkor is biztosítani kell. A mozgóurnát a szavazás napján az illetékes szavazatszámlláló bizottságtól lehet kérni, de az igényt a szavazás napja előtt is be lehet jelenteni a helyi választási irodánál.

népi kezdeményezés A népszavazás mellett a közvetlen demokrácia másik fontos intézményét képező népi kezdeményezés az Országgyűlés hatáskörébe tartozó döntések meghozatalára irányul. Népi kezdeményezésnél a cél tehát az, hogy az Országgyűlés tűzzön napirendjére egy ügyet, és hozzon döntést róla.

népszavazás elrendelése Az országos népszavazás elrendelése az Országgyűlés hatáskörébe tartozik. Az Országgyűlésnek a népszavazás elrendeléséről szóló határozata tartalmazza, hogy a népszavazás üggyöntő vagy véleménynyilvánító, a népszavazásra bocsátott konkrét kérdést, továbbá rendelkezik a népszavazás költségvetéséről.

népszavazás kezdeményezése Országos népszavazás elrendelését a következők kezdeményezhetik:

- a) *a választópolgárok* (ha 100.000-nél több, de 200.000-nél kevesebb választópolgár támogatja a kezdeményezést, a népszavazás elrendelése az Országgyűlés mérlegelésétől függ; ha viszont a kezdeményező választópolgárok száma eléri a 200.000-et, az országos népszavazást el kell rendelni),
- b) a köztársasági elnök,
- c) a Kormány,
- d) a megválasztott országgyűlési képviselők legalább egyharmada.

A b), c), és d) pontokban említettek kezdeményezése esetén az országos népszavazás elrendelése az Országgyűlés mérlegelésétől függ. Fontos, hogy a népszavazást kezdeményezőknek a népszavazásra bocsátandó kérdés (kérdések) megfogalmazására is javaslatot kell tenniük.

népszavazás kitűzése A népszavazás időpontját a köztársasági elnök az országgyűlési határozat kihirdetését követően, a jogorvoslati határidő eredménytelen elteltét-jogorvoslat esetén annak elbírálását– követő 15 napon belül tűzi ki.

A népszavazást az azt elrendelő országgyűlési határozat közzétételét –jogorvoslat esetén az annak elbírálását– követő 90 napon belüli időpontra, de legkésőbb 35 nappal a szavazás napja előtt ki kell tűzni.

A népszavazás időpontja:

- nem eshet nemzeti ünnepre, munkaszüneti napra, illetőleg az azokat megelőző vagy követő napra,
- nem eshet az országgyűlési képviselők, illetve helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásával azonos napra, illetőleg az azokat megelőző és követő 41 napon belüli időszakra.

Amennyiben a népszavazást az országgyűlési, illetve általános önkormányzati választások miatt nem lehet az országgyűlés általi elrendelésétől számított 90 napon belülré kitűzni, úgy a népszavazást a választást követő 131 napon belüli időpontra kell kitűzni.

népszavazási jogszabályok

- 1949. évi XX. törvény A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYÁRÓL;
- 1998. évi III. törvény az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről;
- 1997. évi C. törvény a választási eljárásról;
- 34/2002. (XII. 23.) BM rendelet a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény végrehajtásáról az országos népszavazáson és népi kezdeményezésen.

népszavazási kérdés A népszavazás politikai súlya, eredményessége nagymértékben függ a feltett kérdés (kérdések) megfogalmazásától és közérthetőségétől, ezért a népszavazásra feltett kérdést (kérdéseket) úgy kell megfogalmazni, hogy arra valamennyi választópolgár egyértelműen tudjon válaszolni. Ennek során a közügyekben átlagosan tájékozott választópolgár körültekintését kell figyelembe venni. A népszavazás során eldöntendő valamennyi kérdést - sorszámozva - egy szavazólapra kell feltüntetni.

népszavazási tilalmi idő Országos népszavazást nem lehet kitűzni az országgyűlési képviselők, valamint az önkormányzati képviselők és polgármesterek választásának időpontját megelőző és az azt követő 41 napon belüli időpontra.

névjegyzék Az országos népszavazáson szavazati joggal rendelkezők nyilvántartása (névjegyzék) közhitelű nyilvántartás, amelyből a polgárok meggyőződhetnek arról, hogy az országos népszavazáson szavazhatnak-e. A névjegyzék ezen túl a népszavazást lebonyolító választási szerveknek is fontos segédeszköz, hiszen ennek segítségével tudják ellenőrizni az urnához járuló állampolgárok választójogosultságát, és a visszaélések elkerülése érdekében így tudják kiszűrni a többször szavazókat. A névjegyzéket közszemlére teszik.

országos népszavazás Az országos népszavazás során a polgárok titkosan nyilvánítanak véleményt a szavazólapra feltett kérdésben vagy kérdésekben. Ezzel az Országgyűlés és a népszavazást kezdeményezők pontos képet kaphatnak az ország lakosságának a feltett kérdéstről kialakult véleményéről. Az országos népszavazás lehetőség az ország választópolgárai számára, hogy országos érdekű és valamennyiüket érintő kérdésekben véleményük kinyilvánításával *közvetlenül* befolyásolják az Országgyűlés, munkáját. (Ld. még: **közvetlen demokrácia**)

szavazás A választópolgárok a lakóhelyük szerint kijelölt szavazókörben szavazhatnak vagy ott, ahol őket a névjegyzékbe utólag igazolás és okmányaik alapján felvették. Érvényesen szavazni kérdésenként IGEN vagy NEM válasszal lehet, a válasz alatti körben elhelyezett "X" vagy "+" jellel. A szavazat érvényességéhez az is szükséges, hogy a hivatalos szavazólapon adják le, egyértelműen meg lehessen állapítani, a szavazó melyik válaszra szavazott, a szavazólapot lepecsételjék, továbbá hogy azt tollal töltsék ki. (Ld. még: **igazolás**)

szavazás ideje Szavazni a szavazás napján 6 órától lehet. Ha a helyi körülmények indokolják, a helyi választási bizottság elrendelheti, hogy a szavazás 5 órakor kezdődjék. A szavazás a törvényben meghatározott ideig tart.

szavazás lezárása A szavazatszámoló bizottság elnöke a törvényben meghatározott időpontban a szavazóhelyiséget bezárja. Azok a választópolgárok, akik a szavazóhelyiségben vagy az előtérben tartózkodnak, még szavazhatnak. Ezután a szavazatszámoló bizottság a szavazást lezárja, ezt követően szavazatot nem szabad elfogadni.

szavatszámolás, szavzatösszesítés A szavatszámoló bizottság (SZSZB) a szavazás lezárását követően két lépcsőben összesíti a szavazóköri szavazatokat. Az *első lépcsőben* előbb megszámlálja az urnában levő szavazólapokat, és a jegyzőkönyvvezető kiállítja az Adatlapot. Az Adatlap a népszavazás előzetes eredményét és a választási szervek, valamint a közvélemény gyors tájékoztatását szolgálja, ezért a vitatott, nem egyértelmű szavazatokról az SZSZB csak az Adatlap továbbítása után határoz. A végleges szavazóköri eredmény a szavzatösszesítés *második lépcsőjét* képező szavazóköri jegyzőkönyvre kerül fel. A szavatszámolás munkájában csak a szavatszámoló bizottság tagjai vehetnek részt. A szavatszámolásnál csak a szavatszámoló bizottság tagjai és a sajtó munkatársai lehetnek jelen, utóbbiak azonban a szavatszámoló bizottság munkáját nem zavarhatják.

szavatszámoló bizottság tagjai A szavatszámoló bizottságok egyrészt az önkormányzati képviselőtestületek által megválasztott tagokból, másrészt a népszavazást kezdeményezők közös megbízottjából és az országgyűlési képvisellel rendelkező, de a kezdeményezésben részt nem vevő pártok által megbízott tagokból állnak.

szavazófülke Minden szavazóhelyiségben legalább két elkülönített szavazófülkét alakítanak ki, melyek a szavazás titkosságát szolgálják. A szavazáshoz a szavazófülkében tollat kell elhelyezni. A választópolgárok a szavazófülkén kívül is kitölthetik a szavazólapot.

szavazóhelyiség Az egy lakókörnyezetben élő választópolgárok szavazására szolgáló hivatalos helyiség, melynek címéről a polgárok a kopogtatócédulából értesülnek. A szavazóhelyiséget a szavazás ideje alatt nem lehet bezárni. A szavatszámoló bizottság elnöke felelős azért, hogy a szavazás napján a szavazóhelyiségben és a környékén a rendet fenntartsa. A szavazóhelyiségben a választópolgárok csak a szavazáshoz szükséges ideig tartózkodhatnak. A szavazóhelyiség nem lehet olyan épületben, amely valamely párt használatában van.

szavazókör A szavazóköröket úgy kell kialakítani, hogy egy szavazókörre 600-1200 választópolgár jusson, településenként azonban legalább egy szavazókör kialakítása kötelező.

szavazólap A népszavazás során eldöntendő valamennyi kérdést – sorszámozva – egy szavazólap tartalmazza. Szavazni csak a hivatalos szavazólapon lehet. A szavazólap kiadása előtt a szavazatszámoló bizottság a szavazólapot ellátja hivatalos bélyegzőjével, ennek hiánya a szavazat érvénytelenségét vonja maga után. A szavazólapot kitöltése után borítékba helyezve kell az urnába dobni. Ha a választópolgár a szavazólapnak az urnába történő helyezése előtt jelzi, hogy a szavazólap kitöltését elrontotta, az elrontott szavazólapot a szavazatszámoló bizottság bevonja és helyébe új lapot ad ki. A bizottság az elrontott szavazólap helyett újat csak egyszer adhat ki.

tiltott népszavazási tárgyak

Nem lehet országos népszavazást tartani:

- az ország költségvetéséről,
- a költségvetés végrehajtásáról,
- a központi adónemekről és illetékekről, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények tartalmáról,
- az Alkotmánynak a népszavazásról, népi kezdeményezésről szóló rendelkezéseiről,
- a hadiállapot kinyilvánításáról, rendkívüli állapot és szükségállapot kihirdetéséről, a fegyveres erők külföldi vagy országon belüli alkalmazásáról
- az Országgyűlés hatáskörébe tartozó személyi és szervezetalakítási (átalakítási, megszüntetési) kérdésekről,
- az Országgyűlés feloszlításáról,
- a Kormány programjáról,
- a helyi önkormányzat képviselő-testületének feloszlításáról,
- a hatályos nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségekről, illetőleg e kötelezettségeket tartalmazó törvények tartalmáról,
- a közkegyelem gyakorlásáról.

titkos szavazás A szavazás titkossága azt jelenti, hogy a választópolgárok a szavazat tartalmának nyilvánosságra kerülése nélkül, titkosan adhatják le szavazatukat.

urna A kitöltött szavazólapok gyűjtésére szolgál. Minden szavazóhelyiségben a szavazás céljára két vagy több urnát kell felállítani. Az urnákat az elsőként szavazó állampolgár jelenlétében úgy kell lezárni, hogy azokból a zár felnyitása, a pecsét feltörése vagy az urna szétszedése nélkül ne lehessen szavazólapot eltávolítani.

ügydöntő népszavazás Az országos népszavazásnak a jogi következmények (*kötőerő*) szempontjából két fajtája van: a véleménynyilvánító népszavazás és az *ügydöntő népszavazás*. Az ügydöntő népszavazás esetében az eredményes népszavazás eredménye *kötelező* az Országgyűlésre, azaz a népszavazásra feltett kérdésekben hozandó törvények megalkotása során a választópolgárok többségi véleményét nem hagyhatja figyelmen kívül. Az Országgyűlés által kötelezően elrendelendő népszavazás eredménye az Országgyűlésre mindig kötelező. (Ld. még: **véleménynyilvánító népszavazás**)

választási alapelvek A választójog általánossága és egyenlősége, a szavazás közvetlensége és titkossága.

választási bizottság Az országos népszavazásnál szavazatszámláló bizottság, a területi választási bizottság és az Országos Választási Bizottság működik. A választási bizottságok működésük tartama alatt hatóságnak, tagjai pedig hivatalos személynek minősülnek. A választási bizottság testületként működik, határozatainak érvényességéhez a tagok többségének jelenléte és a jelenlevő tagok többségének szavazata szükséges. A választási bizottságot az elnök képviseli.

választási információs szolgálat A választási irodák választási információs szolgálatokat (VISZ) működtetnek, amelyek alapvető feladata a választópolgárok, a sajtó, a külföldi és hazai érdeklődők és a társadalmi szervezetek tájékoztatása a népszavazással kapcsolatos tudnivalókról. A választási információs szolgálatok általában a polgármesteri hivatalokban működnek.

választási iroda A népszavazás előkészítését, szervezését, lebonyolítását, a választópolgárok tájékoztatását végző választási szervek:

- helyi választási iroda
- országgyűlési egyéni választókerületi választási iroda
- területi választási iroda
- Országos Választási Iroda

Az országos népszavazáson valamennyi felsorolt választási iroda működik.

választójog(osultság) Az országos népszavazáson való részvételre a választójoggal rendelkező állampolgárok jogosultak. A választójogosultság meglétét az országgyűlési képviselők választására érvényes rendelkezések szerint bírálják el. Ez azt jelenti, hogy az a választópolgár, aki részt vehet az országgyűlési képviselők választásán, szavazhat az országos népszavazáson is. (A népszavazáson részt venni jogosult választópolgár saját döntésétől függ, hogy élni kíván-e jogával.) Ennek megfelelően az országos népszavazáson szavazati joga van minden - magyarországi lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező - nagykorú magyar állampolgárnak, kivéve ha valamilyen természetes kizáró ok áll fenn. (Ld. még: **választójoggal nem rendelkező polgárok**)

választójoggal nem rendelkező polgárok Azok a választópolgárok, akiknél a törvényben meghatározott természetes kizáró okok valamelyike fennáll, nem élhetnek választójogukkal. Így nincs választójoga annak,

- (1) aki cselekvőképességét korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt áll;
- (2) aki a közügyek gyakorlásától eltiltó jogerős ítélet hatálya alatt áll;
- (3) aki szabadságvesztés büntetését tölti;
- (4) aki büntetőeljárásban jogerősen elrendelt intézeti kényszergyógykezelés alatt áll.

választási szervek A választási szervek körébe a választási bizottságok és választási irodák tartoznak.

választópolgár visszautasítása A szavazatszámláló bizottság visszautasítja azt a választópolgárt (azaz megtagadja a szavazólap átadását), aki nem szerepel a

névjegyzéken és igazolással sem rendelkezik, illetőleg a névjegyzéken szerepel, de nem tudja személyazonosságát vagy lakcímét megfelelően igazolni. (Ld. még: **igazolás**)

véleménynyilvánító népszavazás Az országos népszavazásnak a jogi következmények (*kötőerő*) szempontjából két fajtája van: az ügydöntő népszavazás és a *véleménynyilvánító népszavazás*. Utóbbi esetében a népszavazás eredménye *csupán befolyásolja* az Országgyűlést a népszavazáson szerepelt ügy tekintetében, de az eredmény a testületre jogilag nem kötelező, a meghozott törvény tartalma attól eltérhet. (Ld. még: **ügydöntő népszavazás**)

V. VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK

1949. évi XX. törvény A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA

(kivonatos közlés)

28/B. § (1) Országos népszavazás és népi kezdeményezés tárgya az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdés lehet.

(2) Az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló törvény elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

28/C. § (1) Országos népszavazást döntéshozatal vagy véleménynyilvánítás céljából lehet tartani, a népszavazás elrendelésére kötelezően vagy mérlegelés alapján kerül sor.

(2) Országos népszavazást kell tartani legalább 200 000 választópolgár kezdeményezésére.

(3) Ha az országos népszavazást el kell rendelni, az eredményes népszavazás alapján hozott döntés az Országgyűlésre kötelező.

(4) Mérlegelés alapján országos népszavazást a köztársasági elnök, a Kormány, az országgyűlési képviselők egyharmada vagy 100 000 választópolgár kezdeményezésére az Országgyűlés rendelhet el.

(5) Nem lehet országos népszavazást tartani:

- a) a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemekről és illetékekről, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények tartalmáról,
- b) hatályos nemzetközi szerződésből eredő kötelezettségekről, illetve az e kötelezettségeket tartalmazó törvények tartalmáról,
- c) az Alkotmány népszavazásáról, népi kezdeményezésről szóló rendelkezéseiről,
- d) az Országgyűlés hatáskörébe tartozó személyi és szervezetalakítási (-átalakítási, -megszüntetési) kérdésekről,
- e) az Országgyűlés feloszlásáról,
- f) a Kormány programjáról,
- g) hadiállapot kinyilvánításáról, rendkívüli állapot és szükségállapot kihirdetéséről,
- h) a fegyveres erők külföldi vagy országon belüli alkalmazásáról,
- i) a helyi önkormányzat képviselő-testületének feloszlásáról,
- j) a közkegyelem gyakorlásáról.

(6) Az ügydöntő országos népszavazás eredményes, ha az érvényesen szavazó választópolgárok több mint fele, de legalább az összes választópolgár több mint egynegyede a megfogalmazott kérdésre azonos választ adott.

28/D. § Országos népi kezdeményezést legalább 50 000 választópolgár nyújthat be. Az országos népi kezdeményezés arra irányulhat, hogy az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdést az Országgyűlés tűzze a napirendjére. Az országos népi kezdeményezésben megfogalmazott kérdést az Országgyűlés köteles megtárgyalni.

28/E. § Országos népszavazás elrendelésére irányuló állampolgári kezdeményezés esetén négy hónapig, országos népi kezdeményezés esetén két hónapig lehet aláírást gyűjteni.

30/A. § (1) A köztársasági elnök

d) kitűzi az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek általános választását, valamint az európai parlamenti választás, továbbá az országos népszavazás időpontját;

70. § (1) A Magyar Köztársaság területén élő minden nagykorú magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy az országgyűlési és a helyi önkormányzati, továbbá a kisebbségi önkormányzati választásokon választható és - ha a választás, illetőleg népszavazás napján az ország területén tartózkodik - választó legyen, valamint országos vagy helyi népszavazásban és népi kezdeményezésben részt vegyen.

(2) A helyi önkormányzati képviselő- és polgármester-választásnál a választás joga, valamint a helyi népszavazásban és helyi népi kezdeményezésben a részvétel joga - külön törvény szerint - megilleti a Magyar Köztársaság területén bevándoroltként élő nem magyar állampolgárt is, ha a választás, illetőleg a népszavazás napján az ország területén tartózkodik.

(3) Nincs választójoga annak, aki a cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt, illetőleg aki a közügyek gyakorlásától eltiltó jogerős ítélet hatálya alatt áll, továbbá aki jogerős szabadságvesztés büntetését, vagy aki büntetőeljárásban jogerősen elrendelt intézeti kényszergyógykezelését tölti.

(4) Minden magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy részt vegyen a közügyek vitelében, továbbá hogy rátermettségének, képzettségének és szakmai tudásának megfelelően közhivatalt viseljen.

1978. évi IV. törvény
A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVRŐL

(kivonatos közlés)

XV. fejezet

**Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni
bűncselekmények**

I. cím

A választás-, a népszavazás és a népi kezdeményezés rendje elleni bűncselekmény

211. § Aki a választási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó választás, népszavazás vagy népi kezdeményezés során

- a) a jelölési eljárás szabályait megszegve erőszakkal, fenyegetéssel, megfélemlítéssel vagy anyagi juttatással szerez ajánlást,
- b) népszavazás vagy népi kezdeményezés indítványozása érdekében erőszakkal, fenyegetéssel, megfélemlítéssel vagy anyagi juttatással szerez aláírást,
- c) jogosultság nélkül szavaz,
- d) jogosulatlanul aláír, hamis adatokat tüntet fel,
- e) arra jogosultat a választásban, illetőleg a népszavazásban akadályoz, vagy erőszakkal, fenyegetéssel, megfélemlítéssel, illetőleg anyagi juttatással befolyásolni törekszik,
- f) megsérti a választás, illetőleg a népszavazás titkosságát,
- g) meghamisítja a választás, a népszavazás, illetőleg a népi kezdeményezés eredményét,
- h) büntettet követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

XVII. FEJEZET

A gazdasági bűncselekmények

I. cím

Gazdálkodási köteleességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények
Számítógépes csalás

300/C. §

(1) Aki jogtalan haszonszerzés végett, vagy kárt okozva valamely számítógépes adatfeldolgozás eredményét a program megváltoztatásával, törléssel, téves vagy hiányos adatok betáplálásával, illetve egyéb, meg nem engedett műveletek végzésével befolyásolja, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés

- a)* öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a számítógépes csalás jelentős kárt okoz;
- b)* két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a számítógépes csalás különösen nagy kárt okoz;
- c)* öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a számítógépes csalás különösen jelentős kárt okoz.

(3) Számítógépes csalást követ el az is, aki az (1)-(2) bekezdésben írt cselekményt közcélú távbeszélő szolgáltatás, illetve közcélú mobil rádiótelefon szolgáltatás igénybevételére szolgáló elektronikus kártya felhasználásával vagy közcélú mobil telefonszám vezérlő mikroszámítógép programjának megváltoztatásával követi el.

1997. évi C. törvény
A VÁLASZTÁSI ELJÁRÁSRÓL

(kivonatos közlés)

A Magyar Köztársaság Alkotmánya szerint a választójog általános és egyenlő, a szavazás közvetlen és titkos. Annak érdekében, hogy a választójog gyakorlása, a választási, népszavazási és népi kezdeményezési eljárás demokratikus és megfelelő biztosítékokkal övezett legyen, az Országgyűlés a következő törvényt alkotja:

ELSŐ RÉSZ

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

I. FEJEZET

ALAPVETŐ SZABÁLYOK

A törvény célja

1. § E törvény célja, hogy a választópolgárok, a jelöltek és a jelölő szervezetek, valamint a választási szervek egységes, áttekinthető és egyszerű eljárási szabályok alapján, törvényes keretek között gyakorolhassák a választásokkal kapcsolatos jogaikat.

A törvény alkalmazási köre

2. § E törvényt kell alkalmazni:

- a) az országgyűlési képviselők választására,
- b) a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint a helyi kisebbségi önkormányzatok tagjainak a választására,
- c) az országos és a helyi népszavazásra,
- d) az országos és a helyi népi kezdeményezésre, továbbá
- e) azokra a választási eljárásokra, amelyekre e törvény alkalmazását jogszabály elrendeli [az a)-e) pontban foglaltak együtt: választás].

A választási eljárás alapelvei

3. § A választási eljárás szabályainak alkalmazása során a választásban érintett résztvevőknek érvényre kell juttatniuk az alábbi alapelveket:

- a) a választás tisztaságának megóvása, a választási csalás megakadályozása,
- b) önkéntes részvétel a jelölésben, a választási kampányban, a szavazásban,
- c) esélyegyenlőség a jelöltek és a jelölő szervezetek között,
- d) jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás,
- e) jogorvoslat lehetősége és pártatlan elbírálása,
- f) a választás eredményének gyors és hiteles megállapítása.

Általános szabályok

4. § (1) A választást legkésőbb 72 nappal a szavazás napja előtt kell kitűzni.

(2) Ha a szavazást a választási bizottság vagy a bíróság megismételteti, a választási bizottság a megismételt szavazást a megismételtetett szavazás napját követő hetedik napra tűzi ki.

(3) Az e törvényben meghatározott határidők jogvesztők, azok - ha a törvény másképpen nem rendelkezik - a határidő utolsó napján 16 órakor járnak le.

(4) A napokban megállapított határidőket a naptári napok szerint kell számítani.

5. § A választások előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos állami feladatok végrehajtásának költségeit - az Országgyűlés által megállapított mértékben - a központi költségvetésből kell biztosítani. E pénzeszközök felhasználásáról az Állami Számvevőszék tájékoztatja az Országgyűlést.

II. FEJEZET

A VÁLASZTÁSI ELJÁRÁS NYILVÁNOSSÁGA

6. § (1) A választási bizottságok működése és tevékenysége, valamint a választási bizottságok rendelkezésére álló adatok - törvényben megállapított kivétellel - nyilvánosak. A választási eljárás nyilvánossága nem sértheti a szavazás titkosságát és a személyhez, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat.

(2) A választás eredményét rögzítő jegyzőkönyvek másolatát ingyenesen kell a jelölő szervezetek és független jelöltek rendelkezésére bocsátani. A választás számítógépes adatait azonos feltételekkel, díjfizetés ellenében bárki igényelheti.

(3) A választással kapcsolatos tudnivalókról (így a szavazás helyéről és idejéről, a jelöltekről, a névjegyzék kifüggesztéséről, a szavazás módjáról, a választás eredményéről) az illetékes választási iroda közleményt ad ki.

(4) A választási bizottság tagjainak és a választási iroda vezetőjének nevét, a választási szervek hivatali helyiségének címét a helyben szokásos módon, illetőleg az országgyűlési egyéni választókerületi és a területi választási bizottság tagjainak nevét a fővárosi, megyei közgyűlés hivatalos lapjában is, az Országos Választási Bizottság adatait pedig a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

(5) A választási irodák gondoskodnak arról, hogy a választópolgárok a választási tudnivalókról, a szavazás módjáról általános tájékoztatást és kérdéseikre felvilágosítást kapjanak.

(6) A szavazás napján a választás befejezése előtt a választási irodák a szavazók számáról és arányáról tájékoztatást adhatnak.

7. § A sajtó képviselői jelen lehetnek a választási bizottságok munkájánál, tevékenységüket azonban nem zavarhatják.

8. § (1) A szavazást megelőző nyolcadik naptól a szavazás befejezéséig a választásokkal kapcsolatos közvélemény-kutatás eredményét nem szabad nyilvánosságra hozni.

(2) A szavazás napján közvélemény-kutatás az alábbi feltételekkel végezhető:

a) a közvélemény-kutatás csak névtelen lehet, és az önkéntességen alapulhat,

- b) a közvélemény-kutatók abba az épületbe, amelyben a szavazóhelyiség van, nem léphetnek be, a választópolgárokat semmilyen módon nem zaklathatják, csak a szavazóhelyiségből kilépőket kérdezhetik meg.

III. FEJEZET

VÁLASZTÓKERÜLETEK, SZAVAZÓKÖRÖK

9. § (1) A választókerületeket úgy kell kialakítani, hogy választókerületenként a lakosság száma megközelítően azonos legyen.

(2) A választókerületek kialakításánál figyelemmel kell lenni a nemzetiségi, vallási, történelmi, földrajzi és egyéb helyi sajátosságokra is.

10. § (1) A szavazókörök számát, sorszámát és területi beosztását, valamint a szavazóhelyiségek címét a helyi választási iroda vezetője állapítja meg úgy, hogy egy szavazókörre mintegy hatszáz, legfeljebb azonban ezerkétszáz választópolgár jusson, de minden településen legyen legalább egy szavazókör. A szavazókörök kialakítását érintő változásokat a helyi választási iroda vezetője folyamatosan figyelemmel kíséri, és a szükséges intézkedéseket megteszi.

(2) A két vagy több szavazókörrel rendelkező településen ki kell jelölni azt a szavazókört, ahol azok a választópolgárok szavazhatnak, akiknek lakcíme a lakcímbeljelentésre vonatkozó jogszabály értelmében csak az adott település megnevezését tartalmazza. Ha a településen két vagy több választókerület van, a helyi választási iroda vezetője az általa kisorsolt választókerületbe tartozó szavazókört jelöl ki.

11. § A választás kitűzésétől a szavazás napjáig nem lehet település, választókerület és szavazókör határát, sorszámát, továbbá település elnevezését, utcanévet, házszámot és helyrajzi számot megváltoztatni.

IV. FEJEZET

A VÁLASZTÓJOGOSULTSÁG NYILVÁNTARTÁSA

A névjegyzék

12. § A helyi választási iroda vezetője a választás kitűzését követően a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás adatai és a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása alapján szavazókörönként összeállítja a választójoggal rendelkező polgárok névjegyzékét, és azon a változásokat folyamatosan átvezeti.

13. § (1) A névjegyzékbe fel kell venni azokat a választójoggal rendelkező személyeket, akiknek a lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye (a továbbiakban: lakcím) a szavazókörben van.

(2) A névjegyzéket úgy kell összeállítani, hogy alkalmas legyen a főváros, a megye, a település, illetőleg a választókerület, a szavazókör és a választópolgár azonosítására. A névjegyzék tartalmazza a választópolgár:

- a) családi és utónevét (nők esetén leánykori családi és utónevét is),
- b) személyi azonosítóját,

- c) lakcímét,
- d) névjegyzékbeli sorszámát,
- e) az azonos nevű és lakcímű választópolgárok születési idejét, ennek azonossága esetén egyéb természetes személyazonosító adatát.

A névjegyzék közszemlére tétele

14. § (1) A névjegyzéket a szavazás napja előtt 60 nappal - nyolc napra - közszemlére kell tenni, és ennek idejét a helyben szokásos módon ki kell hirdetni. A választópolgárokat a névjegyzékbe vételükről legkésőbb a szavazás napja előtti 58. napig értesítő megküldésével kell tájékoztatni.

(2) Az értesítő tartalmazza a választópolgár családi és utónevét, lakcímét, személyi azonosítóját, névjegyzékbeli sorszámát, egyéb technikai adatokat, a szavazás helyét és idejét, továbbá a szavazással kapcsolatos egyéb tudnivalókat.

(3) A közszemlére tett névjegyzék a személyi azonosítót nem tartalmazhatja.

(4) A helyi választási iroda vezetője a névjegyzék, az értesítők és az ajánlószelvények technikai elkészítésével megbízhat másik helyi választási irodát, a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás területi rendszerének üzemeltetőjét vagy központi hivatalát. Az értesítő és az ajánlószelvény kiküldéséről a helyi választási iroda vezetője gondoskodik. Az értesítő és az ajánlószelvény kiküldésével jelölő szervezet vezetője vagy tagja nem bízható meg.

(5) Az értesítő és az ajánlószelvény kézbesítését a helyi választási iroda vezetője ellenőrzi.

(6) Az a választópolgár, aki nem kapja meg az értesítőt és az ajánlószelvényt, azokat a helyi választási irodától igényelheti.

A névjegyzék módosítása

15. § (1) A helyi választási iroda vezetője

- a) a névjegyzékből törvénysértően kihagyott,
- b) a névjegyzék elkészítése után választójogot szerzett, valamint
- c) a választójogát visszanyert

választópolgárt utólag felveszi a névjegyzékbe, és erről a választópolgárt értesítő megküldésével tájékoztatja.

(2) A helyi választási iroda vezetője törli a névjegyzékből azt, aki meghalt, aki elvesztette választójogát, illetőleg akit lakcímének megváltozása miatt más szavazókör névjegyzékébe vettek fel.

(3) A módosított névjegyzék a polgármesteri hivatalban a szavazást megelőző második napig megtekinthető.

16. § (1) Ha a választópolgár a lakcímét a névjegyzék elkészítése után megváltoztatta, az új lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetője - a bejelentkezéssel egyidejűleg - felveszi a névjegyzékbe, és erről értesítő átadásával tájékoztatja.

(2) A helyi választási iroda vezetője haladéktalanul értesíti a korábbi lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetőjét a névjegyzékből való törlés érdekében. A korábbi lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetője hivatalból tájékoztatja az új lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetőjét arról, hogy a polgár

- a) a névjegyzékben szerepelt, vagy
- b) a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartásában szerepelt, továbbá annak okáról, vagy
- c) a 89. § vagy a 104. § szerinti igazolást kapott, vagy
- d) sem a névjegyzékben, sem a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartásában nem szerepelt.

(3) A (2) bekezdés *a)* és *b)* pontjában foglalt esetben a korábbi lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetője a polgárt törli a névjegyzékből, illetőleg a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartásából.

(4) A (2) bekezdés *b)* pontjában foglalt esetben az új lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetője a polgárt törli a névjegyzékből, felveszi a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartásába, és erről a polgárt értesíti.

(5) A (2) bekezdés *c)* pontjában foglalt esetben az új lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetője a választópolgárt törli a névjegyzékből, és erről a polgárt értesíti.

(6) A (2) bekezdés *d)* pontjában foglalt esetben az új lakcím szerint illetékes helyi választási iroda vezetője a választójog fennállását a személyiadat- és lakcímnyilvántartás központi hivatalával történő egyeztetés alapján állapítja meg.

A választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása

17. § (1) A választójog megállapítása céljából az *a)*-*c)* pontban megjelölt szervek a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok (2) bekezdés szerinti adataiban bekövetkezett változásokat folyamatosan közlik a személyiadat- és lakcímnyilvántartás központi hivatalával az alábbiak szerint:

- a) a gondnoksági ügyben eljáró gyámhivatal a cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alá helyezésről, illetőleg a gondnokság alá helyezés megszüntetéséről,
- b) a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a büntetéseket nyilvántartó szerv útján a közügyektől eltiltó jogerős ítélet hatálya alatt álló személyekről,
- c) a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a szabadságvesztés-büntetésüket töltő, valamint a büntetőeljárásban jogerősen elrendelt intézeti kényszergyógykezelés alatt álló polgárokról.

(2) Az (1) bekezdés szerinti közlés tartalmazza a polgár:

- a) családi és utónevét (nők esetén leánykori családi és utónevét is),
- b) személyi azonosítóját,
- c) a választójog gyakorlásából való kizárásának okát, kezdetét és megszűnésének várható időpontját.

(3) A személyiadat- és lakcímnyilvántartás központi hivatala a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartását az (1) bekezdés szerint rendelkezésre bocsátott adatokkal karbantartja; a karbantartást a személyazonosító és lakcímadatok

tekintetében a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásból való rendszeres adatátvétellel biztosítja.

(4) Ha a polgár választójogosultságát visszanyerte vagy a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás hatálya alól kikerült, adatait a nyilvántartásból törölni kell. A választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartásából törölt polgár adatait a törléstől számított hat hónapig meg kell őrizni.

18. § (1) A választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartását az azt kezelő szerv az egyéb nyilvántartásaitól - a névjegyzék kivételével - elkülönítetten kezeli, és az csak a választójog megállapításának céljára használható fel, abból adat más célra nem szolgáltatatható.

(2) A személyiadat- és lakcímnnyilvántartás központi hivatala a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartásából a választások lebonyolításához, valamint a népszavazás-kezdeményszavazást és a népi kezdeményszavazást aláírók adatainak hitelesítéséhez a választási bizottság, a választási iroda és a bíróság, továbbá a népiülnök-választási eljárásban a polgármester részére teljesíthet adatszolgáltatást.

(3) A személyiadat- és lakcímnnyilvántartás központi hivatala a jelöltek választójogát a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása és a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás adatai alapján ellenőrzi, és a választójog hiányáról az illetékes választási bizottságot haladéktalanul értesíti.

(4) A megválasztott képviselők választójogát a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás központi hivatala a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása és a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás adatai alapján ellenőrizheti; a választójog hiányáról az illetékes választási bizottságot haladéktalanul értesíti.

19. § A választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása a helyi, a területi, illetőleg a központi személyiadat- és lakcímnnyilvántartással - a választással érintett választókerület lakosságát érintően - a választás kitűzésének napjától a választás végleges eredményének közzétételéig a választójog megállapítása céljából összekapcsolható. Az összekapcsolást a választással összefüggő jogorvoslati határidők letelte után haladéktalanul meg kell szüntetni.

20. § A választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása nem nyilvános, abba csak az érintett személy, a bíróság, a választási bizottság és a választási iroda tagjai tekinthetnek be.

V. FEJEZET

VÁLASZTÁSI SZERVEK

A választási bizottságok

21. § (1) A választási bizottságok a választópolgárok független, kizárólag a törvénynek alárendelt szervei, amelyeknek elsődleges feladata a választási eredmény megállapítása, a választások tisztaságának, törvényességének biztosítása, a pártatlanság érvényesítése és szükség esetén a választás törvényes rendjének helyreállítása.

(2) Választási bizottságok:

- a) a szavazatszámláló bizottság,
- b) a helyi választási bizottság,
- c) az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság,
- d) a területi választási bizottság,
- e) az Országos Választási Bizottság.

(3) A választási bizottság a működésének tartama alatt hatóságnak, a tagja pedig hivatalos személynek minősül.

(4) A választási bizottság tagjai a szavazást követő napon mentesülnek a jogszabályban előírt munkavégzési kötelezettség alól, és erre az időre átlagbér illeti meg őket, amelyet a munkáltató fizet. A munkáltató a választási szerv tagját megillető bér megtérítését a szavazást követő öt napon belül igényelheti a választási bizottság mellett működő választási irodától, a szavazatszámláló bizottság esetén a helyi választási irodától.

A választási bizottságok tagjai

22. § (1) A 24. § és a 25. §, továbbá a 27. § (3)-(4) bekezdésének kivételével a választási bizottságnak csak a választókerületben - a helyi választási bizottságnak csak a településen - lakcímmel rendelkező választópolgár lehet tagja.

(2) A választási bizottságnak nem lehet tagja a köztársasági elnök, állami vezető, közigazgatási hivatal vezetője, képviselő, megyei közgyűlés elnöke, polgármester, jegyző, főjegyző, választási iroda tagja, a választási bizottság illetékességi területén működő közigazgatási szerv köztisztviselője, valamint a választókerületben induló jelölt.

(3) Nem lehet a választási bizottság választott tagja a (2) bekezdésben foglaltakon túl a választókerületben jelöltet állító jelölő szervezet tagja, valamint a választókerületben induló jelölt hozzátartozója sem.

(4) Az olyan választási bizottságoknak, amelyek a jogorvoslati eljárásban egymással döntési, döntést felülbíró kapcsolatba kerülhetnek, nem lehetnek tagjai az egymással hozzátartozói kapcsolatban álló személyek.

23. § (1) A szavazatszámláló bizottság három tagját és szükséges számban póttagokat a települési önkormányzat képviselő-testülete az országgyűlési képviselők általános választásának kitűzését követően, legkésőbb a szavazás napja előtti 20. napon választja meg; személyükre a helyi választási iroda vezetője tesz indítványt. Az egy

szavazókörral rendelkező településen nem választanak külön szavazatszámhláló bizottságot [31. § (2) bek. l) pont].

(2) A helyi választási bizottság három - az egy szavazókörral rendelkező településen öt - tagját és szükséges számban póttagokat a települési önkormányzat képviselő-testülete az önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának kitűzését követően, legkésőbb a szavazás napja előtti 51. napon választja meg; személyükre a helyi választási iroda vezetője tesz indítványt.

(3) Az országgyűlési egyéni választókerületi, illetőleg a területi választási bizottság három-három tagját és szükséges számban póttagokat a fővárosi, megyei közgyűlés választja meg; személyükre a területi választási iroda vezetője tesz indítványt.

(4) Az Országos Választási Bizottság öt tagját és szükséges számban póttagokat az Országgyűlés választja meg; személyükre - a pártok javaslataira is figyelemmel - a belügyminiszter tesz indítványt.

(5) A (3)-(4) bekezdés szerinti választási bizottságok választott tagjait az országgyűlési képviselők általános választásának kitűzését követően, legkésőbb a szavazás napja előtti 51. napon kell megválasztani.

24. § Ha a szavazatszámhláló bizottság vagy a helyi választási bizottság tagjainak megválasztására - az alacsony lakosságszám vagy az összeférhetlenségi szabályok miatt, illetőleg azért, mert a képviselő-testület a működésében akadályozott - a törvényben előírt határidőig nem került sor, a tagokat a területi választási bizottság a helyi választási iroda vezetőjének indítványára haladéktalanul megbízza.

25. § (1) A választási bizottságoknak - a 23. §-ban említetteken felüli - további egy-egy tagját a választókerületben jelöltet, illetőleg listát állító jelölő szervezet, illetőleg a független jelölt bízza meg.

(2) A választási bizottságok megbízott tagjait a szavazás napját megelőző 16. napig a választási bizottság elnökénél kell bejelenteni.

26. § (1) A választási bizottság választott tagjainak megbízatása a - 23. §-ban meghatározott - következő általános választásra létrehozott választási bizottság alakuló üléséig tart.

(2) A választási bizottság megbízott tagjának megbízatása - a (3) bekezdésben foglaltak kivételével - a választás végleges eredményének közzétételével szűnik meg.

(3) Az Országos Választási Bizottságba az Országgyűlés alakuló ülésén képviselőcsoportot alakító pártok által a 25. § szerint megbízott tagok megbízatása az (1) bekezdésben meghatározott időpontig, illetőleg a képviselőcsoport megszűnéséig tart. Azok a pártok, amelyek a 25. § szerint nem bíztak meg tagot az Országos Választási Bizottságba, de az Országgyűlésben képviselőcsoportot alakítottak, az Országos Választási Bizottságba egy-egy tagot bízhatnak meg, akiknek a megbízatása az (1) bekezdésben meghatározott időpontig, illetőleg a képviselőcsoport megszűnéséig tart.

(4) A választási bizottság tagjának megbízatása az (1)-(3) bekezdésben foglaltakon túl megszűnik:

- a) ha a megbízatás törvényes feltételei megszűntek,
- b) ha a választási bizottság megállapította tagjának összeférhetetlenségét,
- c) lemondással,
- d) a megbízatás visszavonásával.

27. § (1) Ha a választási bizottság választott tagja meghalt, vagy megbízatása a 26. § (4) bekezdésében meghatározott okból megszűnt, helyébe a póttag lép. Póttag hiányában a települési önkormányzat képviselő-testülete, illetőleg a fővárosi, megyei közgyűlés vagy az általuk kijelölt bizottságuk, az Országos Választási Bizottság esetében az Országgyűlés új tagot választ.

(2) Ha a választási bizottság megbízott tagja meghalt, vagy megbízatása a 26. § (4) bekezdésében meghatározott okból megszűnt, helyébe a jelölő szervezet, a független jelölt, illetőleg a képviselőcsoport új tagot bízhat meg.

(3) A 24. § szerint kell eljárni, ha az ott meghatározott okból nem került sor a szavazatszámoló bizottság vagy a helyi választási bizottság új tagjának megválasztására.

(4) Ha a szavazás napján a szavazatszámoló bizottság tagjainak száma kevesebb mint öt, a helyi választási iroda vezetője a póttagok vagy más szavazatszámoló bizottság tagjai közül a bizottságot kiegészíti. Ha ilyen módon nincs lehetőség a szavazatszámoló bizottság kiegészítésére, akkor arról a területi választási iroda vezetője gondoskodik más település szavazatszámoló bizottságának esküt tett tagjai vagy póttagjai megbízásával.

28. § (1) A választási bizottság tagjai az illetékes polgármester, a fővárosi főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke, illetőleg az Országgyűlés elnöke előtt esküt tesznek. Az eskü szövegét az *1. számú melléklet* állapítja meg.

(2) A választási bizottság - tagjai megválasztását és eskütételét követően - alakuló ülést tart. Az alakuló ülésen a választott tagok közül megválasztja elnökét és annak helyettesét.

(3) A választási bizottságot az elnök képviseli. Ha a választási bizottságnak nincs elnöke vagy az elnök a tevékenységében akadályozott, az elnöki feladatokat a helyettese látja el.

(4) A választott és megbízott tagok jogai és kötelezettségei azonosak, azzal az eltéréssel, hogy a megbízott tagok részére nem jár tiszteletdíj.

A választási bizottság döntése

29. § (1) A választási bizottság testületként működik, döntéséhez a tagok többségének jelenléte és a jelen levő tagok többségének azonos tartalmú szavazata szükséges. Szavazni igennel vagy nemmel lehet.

(2) A választási bizottság döntését indokolással ellátott határozatba kell foglalni. A kisebbségi véleményt is - indokaival együtt - jegyzőkönyvben kell rögzíteni.

Szavazatszámoló bizottság

30. § (1) A szavazatszámoló bizottság legalább öt tagból áll.

(2) A szavazatszámoló bizottság

- a) ellenőrzi a szavazóhelyiséget, levezeti a szavazást, gondoskodik a szavazás törvényes lebonyolításáról,
- b) dönt a szavazás folyamán felmerült vitás kérdésekben,
- c) megszámlálja a szavazatokat, és megállapítja a szavazókörben a szavazás eredményét,
- d) indítványozza az illetékes választási bizottságnak a szavazás szavazóköri eredményének megsemmisítését, ha olyan törvénysértést észlel, amely azt érdemben befolyásolta,
- e) a szavazás eredményéről jegyzőkönyvet állít ki.

Helyi választási bizottság

31. § (1) A helyi választási bizottság legalább három, az egy szavazókörrel rendelkező településen legalább öt tagból áll.

(2) A helyi választási bizottság:

- a) dönt a jelöltek, a listák, a jelölő szervezetek nyilvántartásba vételéről, illetőleg elutasításáról,
- b) kisorsolja a listák sorszámát,
- c) jóváhagyja a település szavazólapjainak adattartalmát,
- d) dönt a benyújtott kifogásról,
- e) megsemmisíti a szavazás eredményét, ha olyan törvénysértést állapít meg, amely azt érdemben befolyásolta,
- f) egyenlő szavazatszám esetén kisorsolja, hogy melyik jelölt szerez mandátumot,
- g) megállapítja és közzéteszi a választási eredményt,
- h) kiadja az illetékességi körébe tartozó képviselőknek és polgármesternek a megbízólevelet,
- i) kitűzi az időközi választást, és megállapítja annak naptár szerinti határnapjait,
- j) a tudomására jutott törvénysértés esetén kezdeményezi a hatáskörrel rendelkező szerv döntését,
- k) kitűzi a helyi kisebbségi önkormányzati választást,
- l) az egy szavazókörrel rendelkező településen ellátja a szavazatszámoló bizottság feladatait is.

Országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság

32. § (1) Az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság legalább három tagból áll.

(2) Az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság

- a) dönt a jelöltek, jelölő szervezetek nyilvántartásba vételéről, illetőleg elutasításáról,
- b) jóváhagyja a választókerület szavazólapjainak adattartalmát,
- c) dönt a benyújtott kifogásról,

- d)* megsemmisíti a szavazás eredményét, ha olyan törvénysértést állapít meg, amely azt érdemben befolyásolta,
- e)* megállapítja és közzéteszi a választási eredményt,
- f)* kiadja az országgyűlési egyéni választókerületi képviselőnek a megbízólevelet,
- g)* kezdeményezi az Országos Választási Bizottságnál időközi választás kitzzését,
- h)* a tudomására jutott törvénysértés esetén kezdeményezi a hatáskörrel rendelkező szerv döntését.

Területi választási bizottság

33. § (1) A területi választási bizottság legalább három tagból áll.

(2) A területi választási bizottság

- a)* dönt a listák és az azon levő jelöltek, a jelölő szervezetek nyilvántartásba vételéről, illetőleg elutasításáról,
- b)* kisorsolja a listák sorszámát,
- c)* jóváhagyja a választókerület szavazólapjainak adattartalmát,
- d)* dönt a benyújtott kifogásról,
- e)* megsemmisíti a szavazás eredményét, ha olyan törvénysértést állapít meg, amely azt érdemben befolyásolta,
- f)* megállapítja és közzéteszi a választási eredményt,
- g)* kiadja az illetékességi körébe tartozó képviselőknek a megbízólevelet,
- h)* a tudomására jutott törvénysértés esetén kezdeményezi a hatáskörrel rendelkező szerv döntését.

Országos Választási Bizottság

34. § (1) Az Országos Választási Bizottság legalább öt tagból áll.

(2) Az Országos Választási Bizottság

- a)* állásfoglalást ad ki a választással kapcsolatos jogszabályok egységes értelmezése és az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében; az állásfoglalás ellen jogorvoslatnak helye nincs; az állásfoglalást a Magyar Közlönyben közzé kell tenni,
- b)* dönt a listák és az azokon szereplő jelöltek, a jelölő szervezetek nyilvántartásba vételéről, illetőleg elutasításáról,
- c)* kisorsolja a listák sorszámát,
- d)* jóváhagyja az országos népszavazás szavazólapjainak adattartalmát,
- e)* dönt a benyújtott kifogásról,
- f)* megsemmisíti a szavazás eredményét, ha olyan törvénysértést állapít meg, amely azt érdemben befolyásolta,
- g)* megállapítja, hogy mely jelölő szervezetek érték el a törvényben meghatározott mértékű %-os szavazathatárt,
- h)* megállapítja, hogy az országosan összesített töredékszavazatok alapján az országos listák jelöltjei közül kik szereztek mandátumot,
- i)* kiadja a mandátumot szerzett képviselőknek a megbízólevelet,
- j)* megállapítja és közzéteszi a választás országosan összesített eredményét,
- k)* kitzzi az időközi országgyűlési képviselőválasztást, és megállapítja annak naptár szerinti határnapjait,

- l)* a tudomására jutott törvénysértés esetén kezdeményezi a hatáskörrel rendelkező szerv döntését,
- m)* beszámol az Országgyűlésnek az országgyűlési képviselők, valamint az önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásáról, továbbá az országos népszavazásról,
- n)* eljár mindazokban az ügyekben, melyeket törvény a hatáskörébe utal.

A választási irodák

35. § (1) A választási irodák a választások előkészítésével, szervezésével, lebonyolításával, a választópolgárok, a jelöltek és a jelölő szervezetek pártsemleges tájékoztatásával, választási adatkezeléssel, a technikai feltételek megteremtésével, a törvényes feltételek meglétének és a szakmai szabályok betartásának ellenőrzésével összefüggő állami feladatot ellátó szervek.

(2) Minden választási bizottság mellett - kivéve a szavazatszámláló bizottságot - választási iroda működik. A szavazatszámláló bizottság mellett a helyi választási iroda egy tagja jegyzőkönyvvezetőként működik.

(3) A helyi és az országgyűlési egyéni választókerületi választási iroda vezetője az illetékes jegyző, a területi választási iroda vezetője a főjegyző.

36. § (1) A választási iroda tagjait a választási iroda vezetője, az Országos Választási Iroda vezetőjét és tagjait a belügyminiszter határozatlan időre bízta meg.

(2) A választási iroda vezetője a felettes választási iroda vezetője előtt esküt tesz. A választási iroda tagjai és az Országos Választási Iroda vezetője megbízásukkor a megbízó előtt tesznek esküt. Az eskü szövegét az 1. számú melléklet állapítja meg.

37. § (1) A választási iroda tagjává köztisztviselő és közalkalmazott bízható meg.

(2) A választási irodának nem lehet tagja képviselő, megyei közgyűlés elnöke, polgármester, választási bizottság tagja, a választókerületben jelöltként induló személy és annak hozzátartozója, valamint a választókerületben jelöltet állító jelölő szervezet tagja.

(3) Ha a választási iroda vezetőjével szemben kizárási ok merül fel, azt haladéktalanul köteles közölni a felettes választási iroda vezetőjével - az Országos Választási Iroda vezetője a belügyminiszterrel -, aki kinevezi az iroda új vezetőjét. A választási iroda tagja a vele szemben felmerült kizárási okról a választási iroda vezetőjét köteles haladéktalanul tájékoztatni, aki őt felmenti.

38. § (1) A választási iroda feladata:

- a)* hirdetményt tesz közzé a szavazás napjáról, a választással, a jelöléssel, a szavazással kapcsolatos tudnivalókról, továbbá az érvényes jelöléshez szükséges ajánlások számáról,
- b)* közzéteszi a választókerület jelöltjeinek, a jelölő szervezeteknek a nevét, illetőleg a független jelölés tényét,
- c)* közzéteszi a választási bizottságok tagjainak és a választási iroda vezetőjének nevét, a választási szervek hivatali helyiségének címét,
- d)* megszervezi a választási szervek tagjainak oktatását, biztosítja a választópolgárok pártsemleges tájékoztatását,

- e) működteti a választások információs rendszereit,
- f) ellátja a jelöltajánlások ellenőrzésével kapcsolatos technikai feladatokat,
- g) működteti a választási csalást felderítő számítógépes programot,
- h) ellátja a belügyminiszter rendeletében meghatározott más feladatokat.

(2) A választási iroda feladatkörében közszolgálati kiadványt, hirdetményt adhat ki.

39. § (1) A választási irodák szakmai tevékenységét a belügyminiszter az Országos Választási Iroda vezetője útján irányítja.

(2) Az Országos Választási Iroda vezetője a többi választási iroda vezetője részére, a területi választási iroda vezetője illetékességi területén az országgyűlési egyéni választókerületi és a helyi választási iroda vezetője részére, az országgyűlési egyéni választókerületi választási iroda vezetője illetékességi területén a helyi választási iroda vezetője részére az e törvényben meghatározott feladatainak ellátásával kapcsolatban közvetlen utasítást adhat.

(3) A polgármester, a képviselő-testület, illetőleg a közgyűlés és annak tisztségviselője a választások előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos feladatok végrehajtására a választási iroda vezetőjének, tagjainak nem adhat utasítást.

VI. FEJEZET

VÁLASZTÁSI KAMPÁNY

Kampányidőszak

40. § (1) A választási kampány a választás kitűzésétől a szavazást megelőző nap 0 óráig tart.

(2) A szavazást megelőző nap 0 órától a szavazás befejezéséig választási kampányt folytatni tilos (kampánycsend).

A kampánycsend megsértése

41. § A kampánycsend megsértésének minősül a választópolgárok választói akaratának befolyásolása, így különösen: a választópolgárok számára a jelölt vagy a jelölő szervezet által ingyenesen juttatott szolgáltatás (szavazásra történő szervezett szállítás, étel-ital adása), pártjelvények, zászlók, pártszimbólumok, a jelölt fényképét vagy nevét tartalmazó tárgyak osztogatása, választási plakát (a továbbiakban: plakát) elhelyezése, a választói akarat befolyásolására alkalmas információk szolgáltatása elektronikus vagy más úton.

Plakát

42. § (1) A választási kampány végéig a jelölő szervezetek és a jelöltek engedély nélkül készíthetnek plakátot. A plakát olyan sajtóterméknek minősül, amely engedély és bejelentés nélkül előállítható. Egyebekben a plakátra a sajtóról szóló jogszabályokat kell alkalmazni.

(2) Plakát - a (3)-(6) bekezdésben meghatározott kivételekkel - korlátozás nélkül elhelyezhető.

(3) Épület falára, kerítésre plakátot elhelyezni kizárólag a tulajdonos, a bérlő, illetőleg - állami vagy önkormányzati tulajdonban lévő ingatlan esetén - a vagyonkezelői jog gyakorlójának hozzájárulásával lehet.

(4) Egyes középületeken vagy a közterület meghatározott részén plakát elhelyezését a helyi önkormányzat, a fővárosban a fővárosi önkormányzat műemlékvédelmi, környezetvédelmi okból rendeletben megtilthatja. Állami vagy önkormányzati hatóság elhelyezésére szolgáló épületen vagy azon belül plakátot elhelyezni tilos.

(5) A választási kampányt szolgáló önálló hirdetőberendezés elhelyezésére a közterület-használatról szóló jogszabályokat kell alkalmazni.

(6) A plakátot úgy kell elhelyezni, hogy az ne fedje más jelölt vagy jelölő szervezet plakátját, és károkozás nélkül eltávolítható legyen. A plakátot az, aki elhelyezte, vagy akinek érdekében elhelyezték, a szavazást követő 30 napon belül köteles eltávolítani.

Gyűlés

43. § (1) A választási gyűlések nyilvánosak. A rend fenntartásáról a gyűlés szervezője gondoskodik.

(2) A választási kampány céljára az állami és önkormányzati költségvetési szervek a jelöltek, jelölő szervezetek számára azonos feltételekkel bocsáthatnak rendelkezésre helyiséget és egyéb szükséges berendezést. Állami vagy önkormányzati hatóság elhelyezésére szolgáló épületben választási kampányt folytatni, választási gyűlést tartani tilos, kivéve az ötszáznál kevesebb lakosú településen, feltéve, hogy más közösségi célú épület nem áll rendelkezésre.

Rádió- és televízióközvetítés

44. § (1) A kampányidőszakban a műsorszolgáltatók a jelölő szervezetek, illetőleg a jelöltek számára azonos feltételekkel tehetnek közzé politikai hirdetést. A politikai hirdetéshez véleményt, értékelő magyarázatot fűzni tilos.

(2) A műsorszolgáltatók választási kampányban való részvételére egyebekben a rádiózásról és televíziózásról szóló törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

Adatszolgáltatás

45. § (1) A személyiadat- és lakcímnnyilvántartás központi hivatala a névjegyzékben szereplő választópolgárok családi és utónevét, valamint lakcímét a jelölteknek, jelölő szervezeteknek kérésükre, díjfizetés ellenében, azonos feltételek mellett a szavazás napja előtti 20. napot követően átadja. A szolgáltatás nem, életkor vagy lakcím szerinti csoportosításban is igényelhető.

(2) A közszemlére tett névjegyzék másolatát a helyi választási iroda vezetője a jelölt, jelölő szervezet által írásban bejelentett igény alapján díjfizetés ellenében, azonos feltételek mellett, a szavazás napja előtti 20. napot követően - legfeljebb szavazóköri bontásban - a jelölt, jelölő szervezet számára átadja.

(3) Az (1)-(2) bekezdés alapján teljesített adatszolgáltatás adatait kizárólag a választási kampány céljára lehet felhasználni. Egyéb célú felhasználásuk, jogosulatlan személynek, szervezetnek, más jelöltnek vagy jelölő szervezetnek történő átadásuk tilos. Az adatszolgáltatás adatait a szavazás napján meg kell semmisíteni, és az erről készült jegyzőkönyvet három napon belül át kell adni az adatszolgáltatónak.

(4) A választási kampány céljára a helyi választási iroda vezetőjén, továbbá a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás központi hivatalán kívül a jelöltek, jelölő szervezetek számára más állami vagy önkormányzati szerv a saját nyilvántartásaiból személyes adatot nem szolgáltatathat ki.

VIII. FEJEZET

SZAVAZÁS

A szavazás ideje és helye

61. § (1) Szavazni a szavazás napján 6 órától 19 óráig lehet. Ha a helyi körülmények indokolják, a helyi választási bizottság, illetőleg az országgyűlési egyéni választókerületi választási bizottság elrendelheti, hogy a szavazás 5 órakor kezdődjék.

(2) Szavazni kizárólag személyesen, és - az e törvényben említett kivételekkel - csak a választópolgár lakóhelye szerint kijelölt szavazóhelyiségben lehet.

(3) A mozgásában gátolt választópolgárt szavazásának lehetővé tétele érdekében - kérésére - a szavazatszámoló bizottság legalább két tagja mozgóurnával felkeresi.

(4) A szavazóhelyiséget a szavazás ideje alatt nem lehet bezárni, és a szavazást nem lehet meghosszabbítani, vagy - rendkívüli esemény kivételével - szüneteltetni. Ha a szavazás napján a szavazatszámoló bizottság tagjainak a száma három alá csökken,

vagy a szavazás elháríthatatlan külső ok miatt lehetetlenné vált, a szavazást a jelenlévők kötelesek azonnal felfüggeszteni, az urnát, továbbá az iratokat zárolni, és a felfüggesztés tényéről a helyi választási iroda vezetőjét a szavazás törvényes folytatásának biztosítása érdekében haladéktalanul értesíteni.

62. § (1) A szavazóhelyiség nem lehet olyan épületben, amely a jelölt vagy a jelölő szervezet használatában van.

(2) Minden szavazóhelyiségben a szavazás zökkenőmentes lebonyolításához szükséges számú, de legalább két szavazófülkét kell kialakítani. A szavazáshoz a szavazófülkében tollat kell elhelyezni.

(3) A szavazás céljára minden szavazóhelyiségben két vagy több urnát kell felállítani.

A szavazás megkezdése

63. § A választási iratok, nyomtatványok elhelyezését követően a szavazás megkezdéséig a szavazatszámoló bizottság és a választási iroda tagjain kívül senki sem tartózkodhat a szavazóhelyiségben.

64. § (1) A szavazatszámoló bizottság az urnák állapotát az elsőként szavazó választópolgár - aki a szavazatszámoló bizottság tagja nem lehet - jelenlétében a szavazás megkezdése előtt megvizsgálja. A vizsgálat eredményét fel kell tüntetni a szavazási jegyzőkönyvben.

(2) Az urnákat az elsőként szavazó választópolgár jelenlétében úgy kell lezárni, hogy azokból az urna szétszedése nélkül ne lehessen szavazólapot eltávolítani. Ezt követően a szavazatszámoló bizottság az urnába ellenőrző lapot helyez, amely tartalmazza az ellenőrző lap elhelyezésének időpontját, valamint a szavazatszámoló bizottság jelen levő tagjainak és az elsőként szavazó választópolgárnak az aláírását.

A szavazás módja

65. § (1) A szavazatszámoló bizottság elnöke felelős azért, hogy a szavazás napján a szavazóhelyiségben és környékén a rendet fenntartsák; a rend fenntartására tett intézkedése mindenkire kötelező.

(2) A szavazás időtartama alatt a szavazóhelyiségben a választópolgárok csak a választójog gyakorlásához szükséges ideig tartózkodhatnak.

66. § (1) A szavazóhelyiségben az a választópolgár szavazhat, aki a névjegyzékben szerepel, illetőleg akit a szavazatszámoló bizottság a névjegyzékbe felvesz.

(2) A szavazatszámoló bizottság - a személyazonosság és a lakcím megállapítására alkalmas igazolvány alapján - megállapítja a szavazni kívánó személyazonosságát és azt, hogy szerepel-e a névjegyzékben. A szavazatszámoló bizottság felveszi a névjegyzékbe azt a választópolgárt, aki

a) igazolással rendelkezik,

b) igazolja, hogy lakcíme a szavazókör területén van, feltéve, hogy nem szerepel a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartásában.

(3) A szavazatszámlláló bizottság visszautasítja azt a választópolgárt, aki nem tudja személyazonosságát és lakcímét megfelelően igazolni, illetőleg aki - törvényi feltételek hiányában - nem vehető fel a névjegyzékbe. E személyekről a szavazatszámlláló bizottság jegyzéket vezet.

67. § (1) Ha a szavazásnak nincs akadálya, a szavazatszámlláló bizottság átadja a választópolgárnak a szavazólapot, amelyet a választópolgár jelenlétében hivatalos bélyegzőlenyomattal lát el.

(2) A szavazatszámlláló bizottság szükség esetén - a választópolgár befolyásolása nélkül - megmagyarázza a szavazás módját.

(3) Ha egy jelölt kiesett a szavazólapok elkészítése után, e tényről a szavazatszámlláló bizottság köteles a szavazóhelyiségben elhelyezett hirdetményen, valamint szükség szerint szóban tájékoztatni a választópolgárokat. A kiesett jelölt nevét a szavazólapon át kell húzni.

(4) A szavazólap átvételét a választópolgár a névjegyzéken saját kezű aláírásával igazolja. Az írásképtelen választópolgár helyett - e tény feltüntetésével - a szavazatszámlláló bizottság két tagja írja alá a névjegyzéket.

68. § (1) A szavazólap kitöltéséhez szavazófülke áll a választópolgár rendelkezésére. A szavazófülke használatára a választópolgár nem kötelezhető.

(2) A szavazólap kitöltésének ideje alatt csak a szavazó tartózkodhat a szavazófülkében. Az a választópolgár, aki nem tud olvasni, illetőleg akit testi fogyatékosága vagy egyéb ok akadályoz a szavazásban, más választópolgár - ennek hiányában a szavazatszámlláló bizottság két tagjának együttes - segítségét igénybe veheti.

69. § (1) Érvényesen szavazni csak a hivatalos szavazólapon szereplő jelöltre, listára, népszavazási kérdésre (e fejezetben együtt: jelölt) lehet. A szavazólapok mintáit a 2-9. számú mellékletek állapítják meg.

(2) A jelöltre szavazni a jelölt neve alatti, feletti vagy melletti körbe tollal írt két, egymást metsző vonallal lehet.

(3) Érvénytelen az a szavazólap, amely

- a) nincs ellátva a hivatalos bélyegzőlenyomattal,
- b) a törvényben meghatározottnál több szavazatot tartalmaz.

(4) Érvénytelen az a szavazat, amelyet

- a) a (3) bekezdés szerint érvénytelen szavazólapon adtak le,
- b) nem a (2) bekezdés szerint adtak le,
- c) kiesett jelöltre adtak le.

(5) A szavazat érvényességét - ha az egyéb feltételeknek megfelel - nem érinti, ha a szavazólapon bármilyen megjegyzést tettek, a jelöltek sorrendjét megváltoztatták, a jelölt nevét kihúzták, illetve nevet hozzáírtak.

70. § (1) A választópolgár a szavazólapot borítékba teszi, és a szavazatszámlláló bizottság előtt urnába helyezi.

(2) Ha a választópolgár a borítéknak az urnába történő helyezése előtt jelzi, hogy a szavazólap kitöltését elrontotta, a rontott szavazólapot a szavazatszámoló bizottság bevonja, helyébe új lapot ad ki, és ezt a tényt a jegyzőkönyvben rögzíti. A bizottság a rontott szavazólap helyett újat - személyenként - csak egyszer adhat ki.

71. § (1) A szavazatszámoló bizottság elnöke 19 órakor a szavazóhelyiséget bezárja. Azok a választópolgárok, akik a szavazóhelyiségben vagy annak előtérben tartózkodnak, még szavazhatnak. Ezután a szavazatszámoló bizottság a szavazást lezárja.

(2) A szavazás lezárása után szavazatot nem szabad elfogadni.

IX. FEJEZET

A SZAVAZATOK ÖSSZESÍTÉSE

A szavazatszámolás

72. § (1) A szavazatszámoló bizottság jelen levő tagjai együttesen kötelesek összeszámlálni valamennyi szavazólapot.

(2) A szavazatszámoló bizottság először a fel nem használt, valamint a rontott szavazólapokat külön-külön kötegebe foglalja, és a köteget lezárja úgy, hogy a pecsét megsértése nélkül szavazólapot ne lehessen kivenni, illetőleg betenni.

(3) A szavazatszámoló bizottság az urna felbontása előtt ellenőrzi az urna sértetlenségét, felbontja az urnát, és meggyőződik az ellenőrző lap meglétéről, majd az urnában levő szavazólapok számát összehasonlítja a szavazókörben szavazók számával. A választás eredményének megállapításához az urnában levő szavazólapokat számba veszi, az urnába üresen dobott borítékokat figyelmen kívül hagyja.

(4) A szavazatszámoló bizottság ezt követően külön csoportba helyezi és összeszámlálja az érvénytelen szavazólapokat. Az érvénytelenség okát a szavazólap hátoldalára rávezeti, és azt a szavazatszámoló bizottság jelen levő tagjai aláírják. Az érvénytelen szavazólapokat külön kötegebe foglalja, és a köteget lezárja úgy, hogy a pecsét megsértése nélkül szavazólapot ne lehessen kivenni, illetőleg betenni. A kötegekre rá kell írni a szavazókör sorszámát és a kötegen levő szavazólapok számát.

(5) Ha a szavazatszámoló bizottság megállapítja, hogy az urnába olyan személy által leadott szavazólap került, aki az adott szavazókörben szavazati joggal nem rendelkezik, a jelöltekre leadott érvényes szavazatok közül - a jogosulatlanul szavazók száma szerint - jelötenként egyet-egyet érvénytelennek nyilvánít.

(6) Az érvényes szavazólapokat jelötenként külön-külön meg kell számolni, majd a (4) bekezdés szerint kell elvégezni a kötegelést. A kötegre jelötenként külön-külön rá kell írni az érvényes szavazatok számát.

(7) Ha a két legtöbb szavazatot szerzett jelölt által elért szavazatok számának különbsége az összes jelöltre leadott érvényes szavazatok egy százalékát nem haladja meg, vagy szavazataik között a különbség kisebb, mint az érvénytelen szavazatok száma, akkor a szavazatszámoló bizottság köteles az érvényes és érvénytelen szavazatokat ismételtelen megszámlálni. Az ismételt számlálást addig kell folytatni, amíg

annak eredménye valamely megelőző számlálás eredményével azonos nem lesz. A jegyzőkönyvben ezt az eredményt, valamint az ismételt számlálás tényét rögzíteni kell.

Az eredmény megállapítása

73. § (1) A szavazatszámoló bizottság a szavazatok megszámlálását követően megállapítja a választás szavazóköri eredményét.

(2) Az illetékes választási bizottság a szavazatszámoló bizottságok jegyzőkönyvei alapján legkésőbb a szavazást követő napon összesíti a szavazatokat és megállapítja a választási eredményt.

Jegyzőkönyv

74. § (1) A szavazatok összeszámlálásáról és a szavazóköri, valamint a választási eredmény megállapításáról jegyzőkönyvet kell készíteni. Jegyzőkönyv ceruzával nem készíthető.

(2) A jegyzőkönyveket három példányban kell kiállítani, melyeket a választási bizottság jelen levő tagjai aláírnak.

(3) A jegyzőkönyv egy-egy másolati példányát az illetékes választási bizottság - kérésükre - átadja a jelöltek jelen levő képviselőinek. Sokszorosítás után a választási bizottság elnöke a másolatot bélyegzőlenyomattal és aláírásával hitelesíti.

75. § (1) A szavazatszámoló bizottság a jegyzőkönyveket, választási iratokat, nyomtatványokat és szavazólapokat - az urnával együtt - haladéktalanul a helyi választási irodához szállítja.

(2) A jegyzőkönyvek egy példánya az illetékes választási irodában a szavazást követő három napon belül megtekinthető.

(3) A szavazólapokat a polgármesteri hivatalban az illetékes választási bizottság tagjainak jelenlétében kell elhelyezni, és 90 napig meg kell őrizni úgy, hogy illetéktelen személyek részére ne váljék hozzáférhetővé. A választás eredményével összefüggő kifogás esetén az érintett szavazólapokat az ügy jogerős lezárásáig kell megőrizni. 90 nap után a választási iratokat - a jegyzőkönyvek kivételével - meg kell semmisíteni.

(4) A jegyzőkönyvek első példányát 90 nap elteltével az illetékes levéltárnak át kell adni.

Adatlap

76. § (1) A szavazatszámoló bizottság jegyzőkönyvvezetője a szavazatok első összeszámlálásának eredményéről haladéktalanul adatlapot állít ki, amelynek adattartalmát soron kívül a helyi választási irodán, az országgyűlési egyéni választókerületi választási irodán és a területi választási irodán keresztül az Országos Választási Irodához továbbítja.

(2) A választási irodák a választás nem hiteles eredményét tartalmazó tájékoztató adatokat nyilvánosságra hozzák.

X. FEJEZET

JOGORVOSLATOK

A jogorvoslatok általános szabályai

77. § (1) A választási törvények megsértésére hivatkozva a jelölt, a jelölő szervezet és az érintett választópolgár, illetőleg jogi személy panaszt nyújthat be.

(2) A választási bizottság panaszt elbíráló és egyéb döntése ellen kifogást lehet benyújtani.

(3) A panaszt és a szavazatszámoló bizottság döntése elleni kifogást az annak elbírálására jogosult választási bizottsághoz kell benyújtani. Az egyéb kifogást a sérelmezett döntést hozó választási bizottsághoz kell benyújtani, amely azt az iratokkal együtt legkésőbb a beérkezését követő napon felterjeszti az elbírálására jogosult választási bizottsághoz, illetőleg bírósághoz.

78. § (1) A panaszt és a kifogást (a továbbiakban együtt: kifogás) úgy kell benyújtani, hogy az legkésőbb a sérelmezett tevékenységtől, illetőleg döntés meghozatalától számított három napon belül megérkezzen. A kifogást elbíráló választási bizottság, illetve bíróság a benyújtott kifogásról a beérkezésétől számított három napon belül dönt.

(2) A kifogásnak tartalmaznia kell a törvénysértés bizonyítékainak megjelölését és a kifogás benyújtójának értesítési címét. A hiányosan benyújtott kifogást érdemi vizsgálat nélkül el kell utasítani.

(3) A választási bizottság a kifogás előterjesztőjét meghallgathatja. Ebben az esetben az ellenérdekű fél számára is lehetővé kell tenni a személyes nyilatkozattételt.

(4) A bíróság a kifogásról nemperes eljárásban, három hivatásos bíróból álló tanácsban határoz. A bírósági eljárásban a jogi képviselő kötelező. A bíróság a kifogással megtámadott határozatot hozó választási bizottság képviselőjét, illetőleg a kifogás előterjesztőjét meghallgathatja.

79. § (1) Ha a választási bizottság, illetőleg a bíróság a kifogásnak helyt ad

- a)* megváltoztatja a törvénysértő döntést, vagy
- b)* megsemmisíti a törvénysértő döntést, és a választási eljárást vagy annak egy részét megismételteti.

(2) A választási bizottság és a bíróság határozatát - annak meghozatala napján - az érintettekkel és az illetékes választási bizottsággal közölni kell. A bíróság döntése ellen további jogorvoslatnak helye nincs.

80. § (1) A szavazatszámoló bizottság hatáskörébe tartozó döntések [30. § (2) bek. *a)* és *b)* pont] ellen benyújtott kifogásról az illetékes helyi, illetve területi választási bizottság dönt. A választási bizottság döntése elleni kifogásról a fővárosi, megyei bíróság dönt.

(2) A helyi választási bizottságnak az (1) bekezdés körébe nem tartozó döntése - beleértve a 31. § (2) bekezdés *l)* pontja alapján hozott döntést is - ellen benyújtott kifogásról az illetékes területi választási bizottság dönt. A területi választási bizottság döntése elleni kifogásról a fővárosi, megyei bíróság dönt.

(3) A területi választási bizottságnak az (1)-(2) bekezdés körébe nem tartozó döntése ellen benyújtott kifogásról az Országos Választási Bizottság dönt.

(4) Az Országos Választási Bizottság döntése elleni kifogásról a Legfelsőbb Bíróság dönt.

81. § A jogorvoslat általános szabályait a névjegyzék összeállításával kapcsolatos, valamint a választási bizottság eredményt megállapító döntése elleni jogorvoslati eljárásokban a 82-85. §-ban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A névjegyzék összeállításával kapcsolatos jogorvoslat

82. § (1) A névjegyzékből való kihagyás vagy a névjegyzékbe való felvétel miatt a névjegyzék közszemlére tételének időtartama alatt lehet kifogást benyújtani. Az a polgár, akit a névjegyzékből a 16. § (4) vagy (5) bekezdése szerint töröltek, az erről szóló értesítés kézhezvételét követő három napon belül nyújthat be kifogást.

(2) A kifogást a helyi választási iroda vezetőjéhez kell benyújtani, aki a kifogásról három napon belül dönt. A kifogás elutasítását a választópolgár annak közlésétől számított három napon belül kifogással támadhatja meg az illetékes helyi bíróságnál, Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróságnál. A bíróság egyesbíróként jár el.

(3) Ha a bíróság a kifogást alaposnak tartja, elrendeli a névjegyzék módosítását, ellenkező esetben a kifogást elutasítja.

83. § A helyi választási iroda vezetőjének döntését és a bíróság határozatát az érintettel és azzal, aki a kifogást benyújtotta, a bíróság határozatát a helyi választási iroda vezetőjével is közölni kell.

A választási bizottság eredményt megállapító döntése elleni jogorvoslat

84. § A szavazatszámoló bizottság szavazóköri eredményt megállapító döntése [73. § (1) bek.] ellen csak a választási bizottságnak a választási eredményt megállapító döntése elleni kifogással együtt van helye.

85. § (1) A választási bizottságnak a választási eredményt megállapító döntése [73. § (2) bek.] ellen

a) a szavazatszámoló bizottság szavazóköri eredményt megállapító döntésének törvénysértő voltára, vagy

b) a szavazóköri eredmények összesítésére és a választási eredmény megállapítására vonatkozó szabályok megsértésére

hivatkozással lehet kifogást benyújtani úgy, hogy az legkésőbb a választási bizottság döntését követő napon a sérelmezett döntést hozó választási bizottsághoz megérkezzen.

(2) A kifogás elbírálására jogosult választási bizottság a kifogásról legkésőbb a beérkezését követő napon dönt. A választási bizottság döntése elleni kifogást úgy kell benyújtani, hogy az legkésőbb a választási bizottság döntését követő napon a sérelmezett döntést hozó választási bizottsághoz megérkezzen. A bíróság a kifogásról legkésőbb a beérkezését követő napon dönt.

MÁSODIK RÉSZ

KÜLÖNLEGES RENDELKEZÉSEK

XIII. FEJEZET

ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁS

116. § Az I-X. fejezet, valamint a 89. § rendelkezéseit az országos népszavazáson a jelen fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A népszavazás kezdeményezése

117. § (1) Az Országos Választási Bizottság a jogszabályi feltételeknek megfelelő aláírásgyűjtő ívet, illetőleg kérdést a benyújtástól számított harminc napon belül hitelesíti.

(2) Az Országos Választási Bizottságnak az aláírásgyűjtő ív, illetőleg a konkrét kérdés hitelesítésével kapcsolatos határozatát nyolc napon belül a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

118. § (1) A 130. § (1) bekezdése szerinti jogorvoslati határidő eredménytelen elteltét követő napon, jogorvoslat esetén az Alkotmánybíróság hitelesítő határozatot helybenhagyó döntésének a Magyar Közlönyben való közzététele napján az Országos Választási Iroda vezetője hitelesítési záradékkal látja el az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az aláírásgyűjtést a hitelesítési záradékkal ellátott aláírásgyűjtő ív másolatával lehet megkezdeni.

(2) Az aláírásgyűjtésre a 46. § (2) és (4) bekezdése, a 48. §, az 50. § (1) bekezdésének c) pontja és (2) bekezdése, valamint az 54. §, az 59. § és a 60. § rendelkezéseit az e fejezetben foglalt eltérésekkel megfelelően alkalmazni kell.

(3) Valamennyi aláírásgyűjtő ívet a népszavazásra javasolt kérdéssel kell kezdeni. Az aláírásoknak a kérdéssel azonos oldalon kell szerepelniük.

(4) Az aláírásgyűjtő íveken a saját kezű aláírás mellett - az aláírás hitelességének ellenőrzése céljából - fel kell tüntetni a kezdeményező olvasható családi és utónevét, lakcímét, valamint személyi azonosítóját.

(5) Az aláírásgyűjtő ívet az aláírást gyűjtő polgár az aláírásával látja el.

118/A. § (1) Ha az aláírásgyűjtést az országgyűlési képviselők, illetőleg a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának napját megelőző 41. napig nem fejezik be, az addig összegyűjtött aláírásokat tartalmazó aláírásgyűjtő íveket legkésőbb a választás napját megelőző 40. napig át kell adni az Országos Választási Bizottságnak. Az aláírásgyűjtés az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény 3. §-ának (2) bekezdésében meghatározott időtartam alatt szünetel.

(2) A választás napját követő 41. napon az Országos Választási Iroda vezetője új hitelesítési záradékkal látja el az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát. Az aláírásgyűjtést kizárólag az új hitelesítési záradékkal ellátott aláírásgyűjtő ív másolatával lehet folytatni

az Alkotmány 28/E. §-ában megállapított határidő lejártáig. A szünetelés időtartama a határidőbe nem számít be.

119. § (1) Az aláírások ellenőrzése az érvényesnek tekinthető aláírások számának statisztikai és matematikai módszerekkel történő megállapítását jelenti a népszavazás-kezdeményezést aláíró választópolgárok adatainak a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás, továbbá a választójoggal nem rendelkező nagykorú polgárok nyilvántartása adatainak felhasználásával. Ha az alkalmazott statisztikai és matematikai módszer nem valószínűsíti a kellő számú érvényes aláírás meglétét, akkor az aláírások ellenőrzését az aláírások tételes vizsgálatával kell folytatni mindaddig, amíg a kezdeményezés érvényessége vagy érvénytelensége kétséget kizáróan meg nem állapítható.

(2) Az aláírások ellenőrzése során a kezdeményezést benyújtók képviselője jelen lehet.

(3) Az aláírások ellenőrzését a kezdeményezés benyújtásától számított 45 napon belül kell lefolytatni.

120. § (1) Ha az aláírások ellenőrzése során alapos gyanú merül fel meghatározott aláírások eredetiségét illetően, és az ilyen aláírások érvényessége vagy érvénytelensége befolyásolja a kezdeményezés érvényességét, az Országos Választási Bizottság a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás központi hivatala vagy területi szerve, illetőleg a helyi választási iroda vezetője útján a személyazonosságot is ellenőrizheti.

(2) A személyazonosság (1) bekezdésben foglalt ellenőrzése esetén az aláírások ellenőrzésének határideje 30 nappal meghosszabbodik.

121. § Az aláírásgyűjtő íveket az aláírások ellenőrzését, illetőleg a jogorvoslati eljárás befejezését követő 30 nap elteltével meg kell semmisíteni.

A népszavazás elrendelése és kitűzése

122. § (1) A népszavazást legkésőbb 35 nappal a szavazás napja előtt kell kitűzni.

(2) A népszavazást az (1) bekezdés szerinti időközön belülre is ki lehet tűzni, ha más kérdésben a köztársasági elnök már korábban népszavazást tűzött ki, annak idejéig legalább 20 nap van hátra, és az újabb kérdésben történő népszavazás egyidejű megtartása a szavazás lebonyolításának törvényességét nem veszélyezteti.

(3) A népszavazás elrendeléséről és a népszavazás időpontjának kitűzéséről szóló határozatot a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

123. § A népszavazáson a névjegyzéket a szavazás napja előtt 18 nappal kell közszemlére tenni. A választópolgárokat a névjegyzékbe vételükről legkésőbb a szavazás napja előtti 16. napig kell értesítő megküldésével tájékoztatni.

Választási szervek

124. § (1) A népszavazáson az alábbi választási bizottságok működnek:

- a) szavazatszámoló bizottság,

- b) az egy szavazókörral rendelkező településeken a szavazatszámláló bizottság feladatait ellátó helyi választási bizottság,
- c) területi választási bizottság,
- d) Országos Választási Bizottság.

(2) A népszavazáson az alábbi választási irodák működnek:

- a) helyi választási iroda,
- b) országgyűlési egyéni választókerületi választási iroda,
- c) területi választási iroda,
- d) Országos Választási Iroda.

125. § (1) A választási bizottságokba - az Országos Választási Bizottság kivételével - a kezdeményezést benyújtók választási bizottságonként egy közös megbízottat, továbbá a kezdeményezés benyújtásában részt nem vevő, de országgyűlési képviselőcsoporttal rendelkező pártok egy-egy megbízottat küldhetnek.

(2) Az Országos Választási Bizottság tagjaként a kezdeményezést benyújtó, de országgyűlési képviselőcsoporttal nem rendelkező szervezetek egy közös képviselőt bízhatnak meg.

Szavazás

126. § (1) A szavazás, az eredmény megállapítása és a jogorvoslat során a népszavazásra feltett minden kérdést külön-külön kell figyelembe venni.

(2) Több kérdés esetén a kérdéseket a népszavazás elrendelésének sorrendjében, folyamatos sorszámozással ellátva kell a szavazólapon feltüntetni.

A szavazatok összesítése

127. § (1) A 72. § alkalmazása során jelöltön választ kell érteni.

(2) Ha a szavazólapon több kérdés szerepel, a szavazólapon leadott érvényes szavazatokat kérdésenként külön-külön kell megszámlálni. Ha a választópolgár egy kérdésen belül több válaszra szavazott, e szavazatai érvénytelenek, ez azonban nem érinti a szavazólap érvényességét. Az érvényes és érvénytelen szavazatot egyaránt tartalmazó szavazólapokat külön kell kötegelni. A kötegre kérdésenként és azon belül válaszonként külön-külön rá kell írni az érvényes szavazatok számát.

128. § A népszavazás eredményét a szavazatszámláló bizottságok jegyzőkönyvei alapján, azok beérkezését követően az Országos Választási Bizottság állapítja meg.

129. § A népszavazás eredményéről az Országos Választási Bizottság írásban tájékoztatja a köztársasági elnököt és az Országgyűlés elnökét, valamint közleményt tesz közzé a Magyar Közlönyben.

Jogorvoslat

130. § (1) Az Országos Választási Bizottságnak az aláírásgyűjtő ív, illetőleg a konkrét kérdés hitelesítésével kapcsolatos döntése elleni kifogást a határozat közzétételét követő tizenöt napon belül lehet - az Alkotmánybírósághoz címezve - az Országos Választási Bizottsághoz benyújtani.

(2) Az Országgyűlés népszavazást elrendelő, valamint kötelezően elrendelendő népszavazás elrendelését elutasító határozata elleni kifogást a határozat közzétételét követő nyolc napon belül lehet - az Alkotmánybírósághoz címezve - az Országos Választási Bizottsághoz benyújtani. Az Országos Választási Bizottság a kifogás benyújtásáról haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét, a népszavazást elrendelő határozat elleni kifogásról a köztársasági elnököt is.

(3) Az Alkotmánybíróság a kifogást soron kívül bírálja el. Az Alkotmánybíróság az Országos Választási Bizottság, illetőleg az Országgyűlés határozatát helybenhagyja, vagy azt megsemmisíti, és az Országos Választási Bizottságot, illetőleg az Országgyűlést új eljárásra utasítja.

(4) A szavazatszámoló bizottság hatáskörébe tartozó döntések [30. § (2) bek. *a*) és *b*) pont] - beleértve a helyi választási bizottságnak a 31. § (2) bekezdésének *l*) pontja alapján hozott döntését is - ellen benyújtott kifogásról az illetékes területi választási bizottság dönt. A területi választási bizottság döntése elleni kifogásról a fővárosi, megyei bíróság dönt.

1998. évi III. törvény
AZ ORSZÁGOS NÉPSZAVAZÁSRÓL ÉS NÉPI KEZDEMÉNYEZÉSRŐL

Alkotmányos alapelv, hogy a hatalom birtokosa a nép. Hatalmát az Alkotmány keretei között, elsősorban választott képviselői útján gyakorolja. A demokratikus hatalomgyakorlás része, hogy az ország sorsát érintő legfontosabb ügyek eldöntésében, illetőleg a képviselői döntések befolyásolásában vagy megváltoztatásában a nép közvetlenül, szavazás útján is részt vehessen.

Ezekre az elvi alapokra figyelemmel az Országgyűlés a következő törvényt alkotja:

Általános rendelkezések

1. § A Magyar Köztársaságban az országos népszavazáson (a továbbiakban: népszavazás) és az országos népi kezdeményezésben (a továbbiakban: népi kezdeményezés) mindenki részt vehet, aki az országgyűlési képviselők választásán választójoggal rendelkezik (a továbbiakban: választópolgár).

2. § Az aláírásgyűjtő ívek mintapéldányát az aláírásgyűjtés megkezdése előtt - hitelesítés céljából - be kell nyújtani az Országos Választási Bizottsághoz.

3. § (1) Népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezés, illetőleg népi kezdeményezés támogatására a hitelesített mintapéldánnyal megegyező aláírásgyűjtő íveken lehet aláírást gyűjteni.

(2) Az országgyűlési képviselők, illetőleg a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának napján, valamint az azt megelőző és követő 41 napon belül nem lehet aláírást gyűjteni.

4. § (1) Az Országos Választási Bizottság gondoskodik a népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezés, illetőleg a népi kezdeményezés aláírásainak ellenőrzéséről.

(2) A kezdeményezés benyújtására az Alkotmány 28/E. §-ában meghatározott határidő elmulasztása esetén az Országos Választási Bizottság az aláírásokat nem ellenőrzi.

(3) A (2) bekezdésben hivatkozott határidő elmulasztásáról, illetőleg az aláírások ellenőrzésének eredményéről az Országos Választási Bizottság elnöke haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét.

5. § Ha a népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezést, illetőleg a népi kezdeményezést késve nyújtották be, vagy az aláírások ellenőrzésének eredményeként az Országos Választási Bizottság azt állapította meg, hogy az érvényes aláírások száma nem éri el az Alkotmányban meghatározott számot, az Országgyűlés elnöke a 4. § (3) bekezdése szerinti tájékoztatás kézhezvételét követő legközelebbi ülésnapon bejelenti, hogy a kezdeményezés nem felelt meg a jogszabályi követelményeknek.

6. § Az Országgyűlés elnöke a törvényben foglalt feltételeknek megfelelő kezdeményezést a 4. § (3) bekezdése, illetőleg a 9. § (2) bekezdése szerinti tájékoztatás kézhezvételét követő legközelebbi ülésnapon bejelenti.

7. § (1) Az Országgyűlés a kezdeményezést köteles napirendre tűzni és megtárgyalni.

(2) A 14. § (1) bekezdésében és a 20. §-ban foglalt határidő számításánál az ülészakok közötti szünetet, valamint az elnöklés időtartamát figyelmen kívül kell hagyni.

Népszavazás

8. § (1) Az eredményes ügyszöntő népszavazással hozott döntés az Országgyűlésre kötelező.

(2) A véleménynyilvánító népszavazás az állampolgárok közreműködését biztosítja az Országgyűlés döntéseinek meghozatalában, de nem kötelezi az Országgyűlést meghatározott tartalmú döntésre.

(3) A kötelező népszavazás csak ügyszöntő, a mérlegelés alapján elrendelt (a továbbiakban: fakultatív) népszavazás az Országgyűlés döntésétől függően - a (4) bekezdésben foglalt korlátozással - ügyszöntő vagy véleménynyilvánító lehet.

(4) Az Országgyűlés által már elfogadott, de a köztársasági elnök által még alá nem írt törvény megerősítéséről elrendelt népszavazás ügyszöntő.

9. § (1) A fakultatív népszavazás elrendelésére irányuló kezdeményezést a köztársasági elnök, a Kormány, illetőleg az országgyűlési képviselők egyharmada az Országos Választási Bizottság elnökéhez nyújthatja be.

(2) Az Országos Választási Bizottság az Alkotmányban, valamint a 10. § *a)*-*c)* pontjaiban foglalt követelmények teljesítését megvizsgálja, és ennek alapján dönt a konkrét kérdés hitelesítéséről. Az Országos Választási Bizottság elnöke a hitelesítés eredményéről haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlés elnökét.

(3) Ha az Országos Választási Bizottság a kérdést nem hitelesítette, az Országgyűlés elnöke a (2) bekezdés szerinti tájékoztatás kézhezvételét követő legközelebbi ülésnapon bejelenti, hogy a kezdeményezés nem felelt meg a jogszabályi követelményeknek.

10. § Az Országos Választási Bizottság megtagadja az aláírásgyűjtő ív hitelesítését, ha

- a)* a kérdés nem tartozik az Országgyűlés hatáskörébe,
- b)* a kérdésben nem lehet országos népszavazást tartani,
- c)* a kérdés megfogalmazása nem felel meg a törvényben foglalt követelményeknek,
- d)* az aláírásgyűjtő ív nem felel meg a választási eljárásról szóló törvényben foglalt követelményeknek.

11. § A népszavazás kitűzésére irányuló állampolgári kezdeményezést - az aláírásgyűjtésnek a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény (a továbbiakban: Ve.) 118/A. §-a szerinti szünetelése kivételével - az aláírásgyűjtő ív hitelesítését követő négy hónapon belül egyszer lehet benyújtani az Országos Választási Bizottság elnökéhez. A pótlólag benyújtott, a kezdeményezést kiegészítő aláírások érvénytelenek.

12. § Ha az Országos Választási Bizottság az aláírásgyűjtő ívet, illetőleg a kérdést hitelesítette, ugyanazon tartalmú kérdésben nem nyújtható be aláírásgyűjtő ívek újabb mintapéldánya (2. §), illetőleg népszavazás elrendelésére irányuló újabb kezdeményezés (9. §)

- a) a népszavazás megtartásáig, vagy
- b) a kezdeményezés elutasításáig, illetőleg
- c) az aláírásgyűjtő ívek benyújtására rendelkezésre álló határidő eredménytelen elteltéig.

13. § (1) A népszavazásra feltett konkrét kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy arra egyértelműen lehessen válaszolni.

(2) A konkrét kérdést a kezdeményezésben megfogalmazott formában kell népszavazásra bocsátani.

14. § (1) A népszavazás elrendelésére irányuló kezdeményezésről a 6. § szerinti bejelentést követően

- a) kötelező népszavazás esetén 15,
- b) fakultatív népszavazás esetén 30

napon belül kell dönteni.

(2) Az Országgyűlésnek a népszavazás elrendeléséről szóló határozata tartalmazza, hogy a népszavazás ügydöntő vagy véleménynyilvánító, a népszavazásra bocsátott konkrét kérdést, továbbá rendelkezik a népszavazás költségvetéséről.

(3) Az Országgyűlés elnöke a népszavazás elrendeléséről három napon belül tájékoztatja a köztársasági elnököt.

15. § A népszavazás időpontját a köztársasági elnök a jogorvoslati határidő eredménytelen elteltét - jogorvoslat esetén annak elbírálását - követő 15 napon belül tűzi ki.

16. § (1) A népszavazást az azt elrendelő országgyűlési határozat közzétételét - jogorvoslat esetén az annak elbírálását - követő 90 napon belüli időpontra kell kitűzni.

(2) A népszavazást úgy kell kitűzni, hogy a szavazás napja ne essen nemzeti ünnepre, munkaszüneti napra, illetőleg az azokat megelőző vagy követő napra.

(3) Nem lehet népszavazást tartani az országgyűlési képviselők, illetőleg a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának napján, valamint az azt megelőző és követő 41 napon belül.

(4) Ha a népszavazást a (3) bekezdés rendelkezései miatt nem lehet az (1) bekezdés szerint kitűzni, a népszavazást a választást követő 131 napon belüli időpontra kell kitűzni.

Népi kezdeményezés

17. § A népi kezdeményezésnek pontosan és egyértelműen tartalmaznia kell a megtárgyalásra javasolt kérdést.

18. § Az Országos Választási Bizottság akkor tagadja meg az aláírásgyűjtő ív hitelesítését, ha

- a) a kérdés nem tartozik az Országgyűlés hatáskörébe,
- b) a kérdés megfogalmazása nem felel meg a törvényben foglalt követelményeknek,
- c) az aláírásgyűjtő ív nem felel meg a választási eljárásról szóló törvényben foglalt követelményeknek.

19. § A népi kezdeményezést - az aláírásgyűjtésnek a Ve. 118/A. §-a szerinti szünetelése kivételével - az aláírásgyűjtő ív hitelesítését követő két hónapon belül egyszer lehet benyújtani az Országos Választási Bizottság elnökéhez. A pótlólag benyújtott, a kezdeményezést kiegészítő aláírások érvénytelenek.

20. § A népi kezdeményezésről a 6. § szerinti bejelentést követő három hónapon belül dönteni kell.

Záró rendelkezések

21. § (1) Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba.

(2) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti

- a) a népszavazásról és a népi kezdeményezésről szóló 1989. évi XVII. törvény, valamint az azt módosító és kiegészítő 1989. évi XXXIX. törvény és 1990. évi XLVI. törvény,
- b) a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 115. §-ának (3) bekezdése.

22. § (1) Hatályon kívül helyezve.

(2) Hatályon kívül helyezve.

(3) Hatályon kívül helyezve.

23. § (1) Az e törvény hatálybalépése előtt elrendelt népszavazásra az elrendelése időpontjában hatályban lévő rendelkezéseket kell alkalmazni.

(2) Az e törvény hatálybalépésekor folyamatban lévő, népszavazás elrendelésére irányuló állampolgári kezdeményezés, illetőleg népi kezdeményezés esetén e törvény 2-3. §-ait, valamint 11. §-ának a kezdeményezés benyújtására határidőt megállapító rendelkezését nem kell alkalmazni.

(3) Az Országos Választási Bizottság a (2) bekezdés szerinti esetben az aláírások ellenőrzését megelőzően vizsgálja meg a 10. § a)-d) pontjaiban foglalt követelmények teljesítését.

(4) A (2) bekezdés szerinti esetben az országos népszavazás elrendelésére irányuló kezdeményezést az e törvény hatálybalépését követő négy hónapon belül, az országos népi kezdeményezést két hónapon belül lehet benyújtani.

VI.
A „VÁLASZTÁSI FÜZETEK” SOROZAT
EDDIG MEGJELENT SZÁMAI

1. Országos Választási Bizottság elvi állásfoglalásai, időközi országgyűlési választások eredményei, 1992.
2. A társadalombiztosítási képviselők választásának eredményei, 1993.

1994. évi országgyűlési képviselőválasztás

3. Tájékoztató a pártok és független jelöltek részére az országgyűlési képviselők 1994. évi választásáról
4. Módszertani ajánlás a Választási Információs Szolgálat felállítására és működtetésére
5. Tájékoztató a szavazatszámoló bizottságok részére az országgyűlési képviselők választásához, 1994. május 8.
6. Tájékoztató az OEVK jegyzői számára az országgyűlési képviselők választásáról, 1994.
7. Tájékoztató a települési jegyzők feladatairól az országgyűlési képviselők választásánál, 1994.
8. Pénzügyi tájékoztató füzet az országgyűlési képviselők választásáról, 1994
9. Jogszabálygyűjtemény az országgyűlési képviselők 1994. évi választásához
- 10-11. 1994. évi országgyűlési képviselőválasztás jelöltjei (I-II. forduló)
12. Országgyűlési választások 1994. (Képviselők fényképes, önéletrajzos bemutatása)
13. Az 1994. évi országgyűlési képviselőválasztások hivatalos végeredménye

1994. évi önkormányzati képviselőválasztás

14. Tájékoztató az 1994. évi kisebbségi önkormányzati képviselőválasztás kezdeményezéséről (magyar és kisebbségek nyelvein)
15. Jogszabálygyűjtemény az önkormányzati képviselők és polgármesterek 1994. évi választásához
16. Választási információs szolgálatok az önkormányzati és kisebbségi választásokon 1994.
17. Végrehajtási rendeletek az önkormányzati képviselők és polgármesterek 1994. évi választásához

18. Tájékoztató a pártok, társadalmi és kisebbségi szervezetek, továbbá független jelöltek részére polgármesterek, az önkormányzati és kisebbségi képviselők 1994. évi választásához

19/1-9. Az informatikai rendszer működése (az egyes modulok üzemeltetési leírása)

20. Tájékoztató a helyi választási munkacsoportok részére a polgármesterek, önkormányzati és kisebbségi képviselők 1994. évi választásához
21. Tájékoztató a szavazatszámoló bizottságok részére az 1994. évi önkormányzati választásról
22. Tájékoztató a kisebbségi szervezetek és független jelöltek részére a polgármesterek, az önkormányzati és kisebbségi képviselők 1994. évi választásához
23. Az 1994. évi önkormányzati és kisebbségi választások jelöltjeinek statisztikai összesítése
24. Pénzügyi tájékoztató füzet, 1994.
25. A Legfelsőbb Bíróság határozatai az Országos Választási Bizottság döntései elleni kifogások tárgyában. Az OVB állásfoglalásai 1994. február 14–1994. május 5.
26. Az 1994. évi önkormányzati képviselőválasztás országosan összesített végleges adatai

1994. és 1995. évi kisebbségi önkormányzati választás

27. A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek fővárosi és országos önkormányzatainak választása 1995.
28. A Választási Kódex eljárási szabályait előkészítő szakmai konferencia (1995. június 22.)
29. Kisebbségi önkormányzati választás, jogszabályok és jelöltadatok 1995. november 19.
30. 1994. és 1995. évi helyi kisebbségi önkormányzati választások összefoglaló adatai
31. Választási és népszavazási kérdésekben hozott alkotmánybírósági határozatok (1990. február 12–1995. május 10.)
32. Útmutató és segédanyag a választási ismeretek oktatásához a pedagógusok részére
33. A választójog gyakorlásának néhány feltétele a fogyatékos emberek esetében
34. VÁLASZTÁSI OLVASÓKÖNYV Szemelvények a hazai országgyűlési és helyhatósági választások történetéből (1848-1994.)

1997. évi népszavazás

35. Népszavazási kódex az 1997. évi népszavazáshoz
36. Útmutató a választási munkacsoportok számára a népszavazás lebonyolításához 1997.
37. Tájékoztató a szavazatszámoló bizottságok részére az 1997. november 16. napjára kitűzött országos népszavazáshoz
38. Az országos választási bizottság 1993-94. évi állásfoglalásai
39. A városkörnyéki, kistérségi igazgatás fejlesztése és informatikai támogatása. Szakmai konferencia, Eger 1997.
40. Tájékoztató a külföldi megfigyelők számára az 1997. november 16. napjára kitűzött népszavazásról (Angol nyelven) (Referendum in Hungary 16th November, 1997 – A Guide for International Observers)
41. Választási szakszótár (magyar, angol, német, francia nyelven)
42. Népszavazás Magyarországon a NATO tagságról 1997. november 16 -i gyorskiadvány angol, német, francia és orosz nyelven az eredményekről

1998. évi országgyűlési képviselő választás

43. Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal az Interneten, 1998.
44. Tájékoztató a pártok és független jelöltek részére az országgyűlési képviselők 1998. évi választásáról
45. Integrált számítógépes rendszer felhasználói kézikönyvek, 1998.
46. Útmutató a választások nyilvántartásának elkészítéséhez és továbbvezetéséhez az országgyűlési választásokon, 1998.
47. Jogi és etikai szabályok a választási kampányban (Segédlet újságírók részére), 1998.
48. Tájékoztató a szavazatszámoló bizottságok részére az országgyűlési képviselők választásához 1998. május 10. és 24.
49. Választási Kódex az 1998. évi országgyűlési képviselőválasztáshoz
50. Jogszabálygyűjtemény az országgyűlési képviselők választásához 1998. (Angol nyelven)
51. Országgyűlési választások Magyarországon 1998. Tájékoztató a nemzetközi megfigyelők részére (angol nyelven)
52. Az 1998. évi országgyűlési képviselőválasztás jelöltjei
53. Országgyűlési képviselőválasztás Magyarországon (az 1. forduló adatai, gyorskiadvány magyar, angol, német, francia és orosz nyelven), 1998.

54. Országgyűlési képviselőválasztás Magyarországon (az 2. forduló adatai, gyorskiadvány magyar, angol, német, francia és orosz nyelven), 1998.
55. Választás '98. Országgyűlési képviselő fényképes, életrajzos bemutatása
56. Választójog és választási rendszerek. Öt közép – európai ország választási törvénye, 1998. Választási stúdiumok 1.
57. Országos Választási Bizottság határozatok, állásfoglalások
58. Az 1998. évi országgyűlési képviselőválasztások hivatalos végeredménye
59. Választástudományi tanulmányok. Választási stúdiumok 2.

1998. évi önkormányzati választás

60. Választási Kódex az önkormányzati képviselők 1998. évi választásához
61. Útmutató az 1998. évi kisebbségi önkormányzati választásokhoz
62. Tájékoztató a pártok, jelölő szervezetek és független jelöltek részére az 1998. évi önkormányzati választáshoz
63. Tájékoztató a Választási Információs Szolgálatok felállításáról és működéséről
- 64/1-2. Választás előkészítő rendszer '98.
- 65/1-5. Tájékoztató a Szavazatszámoló Bizottságok részére az 1998. évi önkormányzati választáshoz.
66. Tájékoztató a pártok, jelölő szervezetek és független jelöltek részére az 1998. évi önkormányzati választáshoz (13 nyelven)
67. Önkormányzati választások Magyarországon 1998. – Jogszabálygyűjtemény. (Angol nyelven) Municipality elections in Hungary 1998 Selected rules of law
68. Tájékoztató a nemzetközi megfigyelők részére – A Guide for International Election Observers (Angol nyelven)
69. Önkormányzati képviselők és polgármesterek választása Magyarországon 1998. október 18. Tájékoztató adatok
70. Tájékoztató a fővárosi és az országos kisebbségi önkormányzatok megválasztásáról
71. Az Országos Választási Bizottság joggyakorlata, 1998. június 1-1999. június 21.
72. Az 1998. évi önkormányzati képviselőválasztás országosan összesített végleges adatai
73. A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek fővárosi és országos önkormányzatainak választása 1999.

74. Országos népszavazások kezdeményezése 1998. november 20-1999. július 7.

2002. évi országgyűlési képviselő választás

75. Útmutató a 2002. évi választási kampányhoz, jogi és etikai segédlet újságírók részére

76. Tájékoztató a Választási Információs Szolgálatok működéséről

77. Tájékoztató a pártok és független jelöltek részére az országgyűlési képviselők 2002. évi választásáról

78. Országos népszavazások, népi kezdeményezések 1999. augusztus 1. – 2002. január 24.

79. Országos Választási Bizottság joggyakorlata 1999. július 1–2001. december 31.

80. Tájékoztató a szavazatszámoló bizottságok részére az országgyűlési képviselők választásához 2002. április 7. és április 21.

81. A fogyatékos emberekre vonatkozó választójogi és egyéb szabályok

82. Választási Kódex a 2002.évi országgyűlési képviselő-választásokhoz

83. Tájékoztató a nemzetközi megfigyelők részére – A Guide for International Election Observers (Angol nyelven)

84. A 2002. évi országgyűlési képviselőválasztás jelöltjei

85. Országgyűlési képviselőválasztás Magyarországon 2002. Az I. forduló adatai (gyorskiadvány magyar, angol, német, francia és orosz nyelven)

86. Országgyűlési képviselőválasztás Magyarországon 2002. Az II. forduló adatai (gyorskiadvány magyar, angol, német, francia és orosz nyelven)

87. Országgyűlési képviselők 2002.

88. A 2002. évi országgyűlési képviselőválasztás hivatalos végeredménye (előkészületben)

2002. évi önkormányzati választás

89. Tájékoztató a pártok, jelölő szervezetek és független jelöltek részére a 2002. évi önkormányzati választásokról

90. A nemzeti és etnikai kisebbségek részvétele a 2002. évi önkormányzati választásokon

91. Az önkormányzás jogi alapjai, a képviselői tisztségek összeférhetlenségi szabályai

92. Tájékoztató a Választási Információs Szolgálatok működéséről

- 93/1-5. Tájékoztató a Szavazatszámoló Bizottságok részére a 2002. évi önkormányzati választásokhoz**
- 94. Választási kódex a 2002. évi önkormányzati választáshoz**
- 95. Útmutató és segédanyag a választási ismeretek oktatáshoz**
- 96. Választási olvasókönyv**
- 97. A 2002. évi önkormányzati választások pénzügyi lebonyolításának szabályai**
- 98. Tájékoztató a nemzetközi megfigyelők részére**
- 99. Tájékoztató a jelöltek és jelölő szervezetek adatairól a 2002. évi önkormányzati választásokon**
- 100. Tájékoztató adatok a 2002. október 20-án megtartott önkormányzati képviseléválasztás összesített előzetes eredményéről**
- 101. Az 2002. évi önkormányzati képviseléválasztás országosan összesített végleges adatai (előkészületben)**